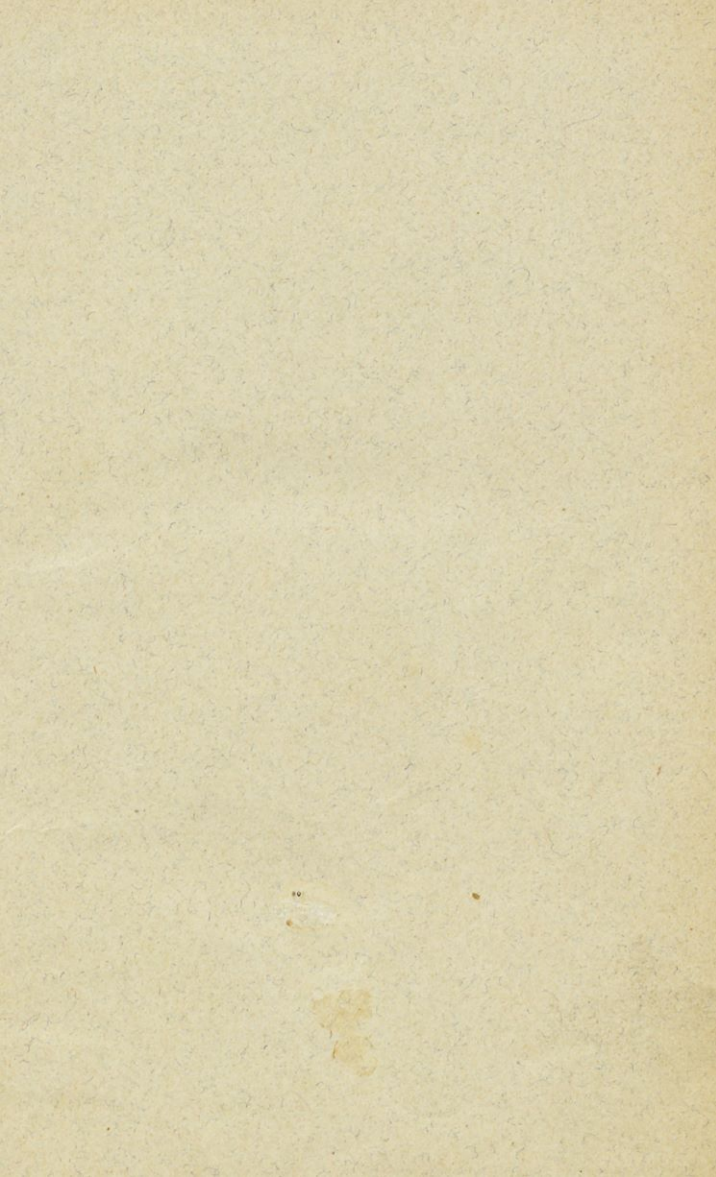

37444, VII, B. f.

37444, VIII, B, f.

carl

KORISTKA.

Povest.

Ponatis iz „Slovenskega Naroda“.

V Ljubljani, 1905.

Natisnila in založila „Narodna tiskarna“.

[Maloški Mirador:]

Koristka.

Povest.

Ponatis iz „Slovenskega Naroda“.

V Ljubljani, 1905.

Natisnila in založila „Narodna tiskarna“.

030032837

I.

Na velikonočno nedeljo leta 1881. je sedel solicator Anton Kobe v svoji sobi v prvem nadstropju stare, blizu cerkve Sv. Florijana stoječe hiše, in je iz raznih papirjev sestavljal nekak račun. Upadlo njegovo lice je imelo ta dan izraz tihega zadovoljstva in ko je naposled končal svoje delo, ko je še enkrat pregledal vse številke in se prepričal, da jih je pravilno seštel, si je veselo smehljaje mel koščeni roki in začel nenavadno živahno hoditi po svojem revno opravljenem prebivališču.

„Še 1800 goldinarjev in vse bo v redu“.

Odprl je okno. Spomladanski vonj in zrak sta napolnila sobo in Anton Kobe se je postavil tik okna, da bi se

nasopel tega zraka in tega vonja, prav kakor dela človek, kadar si na poseben praznik privošči kak nenavaden užitek.

„Tako mi je pri srcu, kakor da me je prišla obiskat mladost“ si je mislil Anton Kobe, ko je korakal po sobi gor in dol. Obšla ga je bila nekaka samozavest in bilo mu je voljno pri srcu, kakor v mladih dneh.

„Še 1800 gld. in pasijonska pot mojega življenja bo končana.“

Naslonil se je na okno prav široko in gledal na ulico, ki je bila ta dan polna praznično oblečenih ljudi. Vse je hitelo v cerkev in na šetnjo. Videti je bilo vse polno novih oblek, vsi obrazi so bili veseli, slišalo se je živahno kramljanje in glasen smeh. Le malo časa je gledal Anton Kobe te pestre, vedno menjajoče se prizore. Ostal je pri oknu, ali njegov duh je pobegnil v daljavo, je prehodil gore in vode in se je mudil daleč gori na severu ob ruski meji. Zdelo se mu je, kakor da se je razdelila megla pred njim in da je zagledal veliko mesto, ki je vse žarelo v sijaju dopoldanskega

solnca. Lepo je bilo to mesto. Pred cerkvijo se je kar trlo ljudi.

Zdaj je prišel iz te velike, mogočne cerkve mlad oficir, vodeč ob roki belooblečeno dekle z vencem v laseh. Ko je prišel po cerkvenih stopnicah, je vzdignil glavo, pozdravil z roko čez vse hribe in nekaj zaklical. In ta glas je preletel vsa gorovja in je dosegel Antona Kobeta. Prav natančno je zaslišal Anton Kobe ta glas:

Zdaj je končano trpljenje, brat moj zvesti, — zdaj je prišel vstajenja dan!

Anton Kobe je sklonil glavo in za trenotek mu je blaženstvo prevzelo srce. A koj nato se je stresel po vsem životu, kakor bi ga bila napadla mrzlica. Podoba, ki jo je bil gledal v duhu, je izginila. Zamizal je, misleč, da se še enkrat prikaže, a ni se prikazala več.

Trudno in leno je vstal od okna. Z njegovega lica je izginil izraz zadovoljnosti, namesto njega se je pojavil izraz resignacije.

„Še 1800 goldinarjev — to je 60 mesecev ali celih pet let.“

Sedel je zopet za mizo, naslonil je sivo glavo ob suhi roki in se zamislil tako, da ni slišal, ko so se odprla vrata in je v sobo stopila postarna njegova gospodinja vdova orožniškega postajevodje Rozmana.

„Kaj mislite celo danes doma ostati, gospod Kobe?“ je vprašala žena. „Tako lep dan je, vse hiti z doma, vi pa tičite zopet pri svojih papirjih. Privoščite si vendar malo počitka. Saj je že skoro enajst ura“.

Ta odgovor je prebudil starega sollicitatorja iz njegovih misli. Oblekel se je naglo in ko je v stari salonski suknji in s sumljivo svetlim cilindrom stal pred svojo gospodinja, je ta kar zavzdihnila in polglasno šepnila :

„Prav postaven gospod ste še, prav postaven gospod“.

Toda Anton Kobe se ni zmenil za ta vzdih, nego je stopil v sosednjo sobo, v kateri je stanovala gospodinja s svojima hčerama. Soba je bila majhna in temna in beraško opremljena. Iz sobe so vodila vrata naravnost v tesno kuhinjo.

„Želim vam veselo alelujo, gospodična Olga“ je rekel sollicitator, ko je stal na pragu kuhinjskih vrat.

„Hvala“ se je čulo skoro nejevoljno iz kuhinje in potem je nastal molk.

„Ali ne greste nič na izprehod?“ je čez nekaj časa vprašal Kobe.

„Ne“.

Kobe je previdno položil svoj cilindar na posteljo in se usedel k mizi.

„Danes ste pa zopet kratkih besedi“ je rekel dobrovoljno in se igral s svojo palico, kateri je moral vsak dan celo uro drgniti ročaj, da ni izgubil svojega bleska. „Ali nečete iti z mano malo na izprehod?“

Iz kuhinje je stopilo vitko dekle, lepih sivih oči in bogatih kostanjevih las.

„Nikar me ne dražite, gospod Kobe“ je rekla Olga z vidno jezo. „Saj veste, da take dni ne grem več na cesto. Za ves svet ne bi šla“.

„Zakaj ne? Jaz vas kratkomalo ne razumem. Prej ste prav radi šli — zdaj nekaj mesecev pa vas ni več spraviti z doma. Ali se morda moje družbe sramujete?“

Olga je naglo pristopila h Kobetu in mu položila roko na ramo.

„Nikar tega ne mislite.“ Vsa trpkost je izginila iz njenega glasu in skoro mehko se je glasilo, ko je zatrjevala Kobetu, da mu je hvaležna za njegovo prijazno povabilo in za vse ljubeznivosti, kar jih ji je izkazal.

„Povejte mi odkritosrčno, zakaj ne marate iti“. Kobe je prijel Olgo za roke in ji vprašajoče zrl v oči, a ker ni dobil odgovora, je ponovil svoje vprašanje.

„Sram me je, sram me je pred ljudmi“ se je zdaj izvilo Olgi iz prsi. Poznalo se je, s kako težavo je spravila to priznanje s srca, kako bolelost ji je to povzročilo. Glas se ji je tresel notranje vznemirjenosti, ko je nadaljevala. „Vi ne veste, gospod Kobe, kako me je bolelo, ko so zadnjič šli neki študentje za nama po drevoredu in delali svoje opazke. Vi jih niste slišali, a jaz sem ujela vsako besedo in vsaka me je spekla kakor živ ogenj“.

Olga je sedla poleg Kobeta. Spomin na zasmehovanje v drevoredu jo je razgrel in lica so ji zažarela, ko je razburjeno nadaljevala:

„Poglej to šivankarico“, so se norčevali študentje; „poglej ta klobuk“, je siknil eden. „In te čevlje“, se je smejal drugi; „vprašaj jo no, katera modistinja jo oblači“, se je rogal tretji. „Morda gre na kako maškarado“. Tako in enako so govorili, seveda nalašč tako glasno, da sem jih morala slišati. Ves čas so hodili za nama in brili norce. Ne morem Vam povedati, kaj sem takrat trpela, kako me je bilo sram. Najraje bi se bila v zemljo pogreznila, ko sem zapazila, da se mi tudi drugi ljudje posmehujejo.“

Razburjenje je Olgo prevzelo tako, da se je razjokala. Naslonila je roke na mizo in položila je nanje glavo ter tiho ihtela. Kobe je bil tako presenečen, da ni vedel, kaj bi storil. Rahlo je Olgo pogladil po laseh. Obšlo ga je iskreno usmiljenje in rad bi mu bil dal izraza, a ni našel pravih besedi in je zato molčal.

„Tisti dan sem se zaklela, da ne grem več med ljudi, nikdar več, dokler ne bom imela primerne obleke“, je po daljšem molku izpregovorila Olga in si otrla solze. „Vi si ne morete misliti, kako

jih zdaj sovražim te bogate ljudi. Naj se valjajo v razkošju, a čemu se iz revščine očitno norca delajo. Šele zdaj čutim, kaka krivica vlada na svetu. Tem ljudem ni dovolj, da so imoviti in srečni, ni jim dovolj, da so lepo oblečeni, da so siti in da lahko uživajo vse sladkosti življenja. Menda jim ne gre nič v slast, ako ne morejo zasmehovati bede, gaziti po drugih ljudeh, ter jih trpinčiti in teptati njih čuvstva. To mora biti zanje poseben užitek. Ah, ko bi jim ga mogla zastrupiti“.

„Olga — nikar tako,“ je tolažil Kobe, ki so ga strastne besede Olgine spravile v veliko zadrego. „Lejte, jaz sem tudi siromak, velik siromak, a tako vendar ne sodim o ljudeh. Niso vsi enaki“.

„Vsi so enaki, vsi brez razločka,“ je z nekako divjo energijo rekla Olga. Poglejte, kamor hočete, povsod vidite isti prizor. Kdor more, tlači in izkorišča svojega bližnjega in če more, mu izpije celo srčno kri. Zalarica, pri kateri šivam, mi plačuje 30 krajcarjev na dan in zato ji moram delati po 12 ur. Ali ni to krivično, ali ni to vnebo-

vpijoče? In tako se godi tisočim in tisočim. Kadar se zmislim na to, vselej se spomnim tistega norega krojača, tistega rdečebradega Železnika in njegovih nauk. Časih sem se mu smejala, ko je pravil, da se mora zvrtniti do sredi zemlje luknja, jo napolniti s smodnikom in ga užgati; zdaj pa se tudi meni dozdeva, da ima nori krojač prav“.

Ta izbruh dolgo premagane srdistosti in težko pritajevanega sovraštva je bil tako elementaren, da je staremu solicatorju zastala sapa. Tudi on je poznal bedo, tudi njega je prejšnje dni dostikrat obšlo neznansko hrepenjenje po udobnejšem in prijaznejšem življenju, ali premagal in udušil je sčasoma vse želje, in prenašal svojo usodo z neko filozofsko resignacijo. Koliko muk je bil pretrpel, predno je zadobil ta notranji mir, tega ni nihče slutil in zato se ni nihče menil. Zavedel se je, da je bil nekoč podoben sokolu, ki se smelo zapodi nebu pod oblake; zdaj se je zavedal, da je podoben ptiču, ki so mu postrigli peroti. Ni se več upiral usodi in ni revol-

tiral. Le kadar je izmučen in utrujen od dela posedal v večernih urah v svoji sobi, je delal neizvedljive načrte, kako bi vse razmere na svetu spremenil in zagotovil vsakemu človeku enak delež na pozemski sreči. A smejal se je sam tem svojim načrtom, dasi mu je bilo to zidanje zlatih gradov v oblake razvedrilo in tolažba. Doslej je vedno mislil, da sta z Olgo, s katero je dostikrat govoril o teh stvareh, precej enakih nazorov; danes je spoznal, da temu ni tako, da sta Olga in on docela različni naravi.

„Ta je rezljana iz drugačnega lesa, kakor jaz“, si je mislil stari sollicitator, „ta si pribori svoj prostorček pod solncem ali pa pogine v blatu.“

Tiho se je poslovil od Olge in šel v Lattermanov drevored. Okrog njega je šumelo življenje. Navadno se je rad gibal med temi množicami, ali danes kar ni mogel gledati veselih in srečnih obrazov. Prešerna živahnost ga je spominjala, da je na tisoče ljudi, ki se ne morejo veseliti; glasni smeh ga je jezil prav tako, kakor brezskrbno kramljanje. Videlo se mu je, kakor da je tujec

med tujci. Obšlo ga je bridko spoznanje, da s svojo ponošeno suknjo in s svojim oguljenim cilindrom pravzaprav ne spada med te praznično oblečene ljudi, in da s svojim čemernim obrazom kazi to pestro sliko. Pri tem je vedno plaho opazoval, če mu se kdo ne posmehuje, in vsak čas se je ozrl da vidi, kdo da gre za njim, boječ se porogljivih opazk. Ponižno se je umikal vsakemu človeku in devotno pozdravljal znane ljudi, prav kakor bi hotel prositi odpuščanja, da si je dovolil, priti v drevored. Naposled je skoro beže zapustil promenado in se po samotnih potih in ovinkih vrnil v mesto. Šele v šentjakobskem okraju, v katerem je prebival že pol stoletja, si je nekoliko oddahnil. Tu med starimi nizkimi zanemarjenimi hišami, kjer je poznal vsakega človeka, kjer je bilo zavetišče revščine, tu se je čutil domačega, tu se ni bal ne zasmehovanja, ne ponižanja.

Mogočno je stala pred njim cerkev sv. Jakoba. Opoldansko solnce se je svetlikalo v njenih oknih in vse poslopje je žarelo pomladanske toplote.

Kobe sicer ni bil veren človek, ali v to cerkev je vendar večkrat prišel, četudi le za nekaj trenutkov, kadar je pač prilika nanesla. Ta cerkev mu je bila kakor ljuba dobra znanka izza mladih let, kateri se zdajinzdaj napravi kratek obisk, če pripelje človeka ravno pot mimo njenega stanovanja. Toda danes ni napravila cerkev nanj prijaznega vtiska kakor drugekrati. S temnimi pogledi jo je motril nekaj časa in se naprej grede večkrat nanjo ozrl. Naposled je grozeče dvignil proti nji pest in ustne njegove so šepetale brez-zmiselne, bogokletne besede.

„He, Kobe, vzorni državlján, kaj ti pa je? Ali hočeš mar začeti vojno proti sveti naši materi katoliški cerkvi?“

Kobetu je bilo, kakor da ga je ta glas hipoma streznil. Ni se obrnil, saj je po glasu spoznal zapitega pesnika in časnikarja Lipeta, ki je stal za njim. Navadno se ga je ogibal. Sramoval se je, občevati z njim javno, ker je bil Lipe zanemarjene vnanjosti. Ali danes se mu je zdelo, da mora kljubovati vsem ljudem, in pokazati, da se čuti

solidarnega s tistimi, ki jih takozvana dobra družba ne trpi med sabo.

„Ako dovoliš in ako ti ni neprijetno, te spremim do doma“ je rekel Lipe nekoliko malicijozno. Vedel je, da ga Kobe na ulici ni rad poznal in hotel ga je podražiti.

„Le pojdi, prijatelj, le pojdi“, je mirno in prijazno odgovoril Kobe. „Saj imava isto pot.“

Lipe je bil osupel in si ni znal tolmačiti te spremembe. A šel je zadovoljno s Kobetom.

„Danes bomo zopet na kredit obedovali“, je med potoma pripovedoval Lipe. „Cela banda bo danes zbrana doma. To se že dolgo ni zgodilo.“

„Kaj ste zopet brez denarja“, je vprašal Kobe. „Saj sem včeraj videl, da ste imeli nekaj bankovcev.“

„Da — imeli! Pa so že šli! Vsi so šli! Ej, noč je. pač dolga, ljubi moj Kobe, sicer pa sploh ni toliko denarja na svetu, da bi ga mi ne mogli zapraviti.“

„Končno bo res potrebno poklicati živinozdravnika, da vam preišče možgane in dožene, če ste že zdrave pa-

meti“, je smehljaje pripomnil Kobe, potem pa resno dostavil: „Sicer pa — kdo ve, če nimate prav in če nisem jaz edini slaboumnež vse naše hiše.“

„To je gotovo, to je popolnoma brezdvomno“ je vpil Lipe in mahal z rokami. „Ti Kobe si naravnost vzor vseh vzornih bedakov, ideal slaboumnega človeka, lahko se reče brezmadežen nosorog. Mučiš se in stradaš in delaš vse noči. In čemu? Da odplačuješ dolgove lahkomiselnemu bratu, elegantnemu gospodu oficirčku, ki obira fazane in jih zaliva s šampanjcem. Kdor se tako žrtvuje, je bedak in tak bedak si ti, Kobe, največji bedak, kar jih je pod božjim solncem.“

Kobe je sklonil glavo na prsi in globoko zavzdihnil.

„Res je, vse je res. Še 1800 golderjev ali 60 mesecev ali pet let.“

Prišla sta bila do doma. Že v veži sta slišala tulenju podobno petje, vmes pa jezno ragljanje stare gospodinje. Lipe se je zadovoljno nasmejal.

„Eden je bil gotovo srečen“ je rekel Kobetu, „eden je gotovo prinesel kaj denarja — torej bomo zopet živeli.“

Skočil je po stopnicah v prvo nadstropje, kjer se je zaletel v gospodinjo, potem pa naprej v podstrešje.

Tam je bila zbrana precej velika družba. Na sredi postelje je stalo več štefanov vina, okolo postelje se je gnetlo sedem mladih mož, ki so hoteli vsi hkrati dobiti v roke edini kozarec, ki so ga imeli. Prepirali so se, in se smejali, vpili in vmes peli, a ko se je na vratih prikazal Lipe, so zagnali nprav huronski krik.

„Lipe, pojdi pit! Lipe dobi zdaj prvi kozarec! Lipe, ali si prinesel kaj denarja?“

Lipe je najprej izpraznil ponudeni mu kozarec potem pa s tužnim obrazom naznanil, da ni prinesel nič denarja.

„Dve uri sem ga pestil, tega starega skopuha,“ je pripovedoval, „a niti krajcarja nisem izprašal iz njega. Grozil sem mu, da prestopim k drugi veri, rotil sem se, da se zapišem hudiču, a nič ni pomagalo. Kuharici sem se tako smilil, da se je jokala, a stari se ni dal omehčati. Tako lepo sem govoril, da mi je kuharica darovala iz same

ganjenosti dva kosa potice, eno klobaso in škatljico žveplenk.

Lipe je bil v službi pri klerikalnem listu. Ker je ves zaslužek sproti zapravlil, mu je stari župnik, ki je imel pri listu prvo besedo, dajal plačo sproti za vsak dan. Po goldinarju je dobival Lipe vsak dan, ali izhajati ni mogel. Lipe je tako pogostoma operiral s predujmi, da mu stari župnik časih po več tednov ni dal ničesar in v tistih tednih je bil Lipe najhujši sovražnik katoliške cerkve ter je po vseh krčmah prisegal, da provzroči razkol na Slovenskem.

Lipe je bil položil potico, klobaso in žveplenke na posteljo in potem vprašal prijatelje, če so prinesli kaj denarja.

„Ničesar ni bilo dobiti,“ je pripovedoval eden izmed njih. „Vse smo obhodili, a danes je tako velik praznik, da ni nikogar doma.“

„In kako ste si potem pomagali?“

„Sodar je bil tako velikodušen in nas je rešil. Žrtvoval je tiste tri debele knjige o sferični astronomiji, ki jih že celo leto študira, pa jih še ne razume. S tremi knjigami napoji deset žejnih

ljudi. Knjige smo namreč pri Lozarju zastavili za tri štefane vina.

Lipe je pristopil h kodravemu Sodarju, ki je vedno ležal na trebuhu na svoji postelji, kadar ni hodil, in ki je celo leže pisal. Z veliko grandeco mu je ponudil roko.

„Priatelj“ je rekel, „sprejmi mojo zahvalo za ta dokaz požrtvovalnosti. Za revanšo si lahko vzameš polovico žveplenk.“

Sodar se je počasi zvalil s svoje postelje in slovesnim glasom rekel:

„Izberi si sam poleno, katero ti zdaj v glavo vržem; konec je tvojim hudo delstvom in udarila je tvoja zadnja ura.“

Sodar je zgrabil zajca, ki je ležal pod posteljo ali v tistem hipu ga je tudi že vrgel na stran. Doli na stopnicah je zadonel vojaški trumbi podoben glas, zvenel je zategnjeno kakor kak signal, ali stanovalci podstrešja so natančno razločili to povelje. „Jee-st“ je bila zaklicala gospodinja in kakor tolpa izstradanih volkov se je družba zapodila po stopnicah dol.

Pri vdovi Rozmanovi so stanovali različni ljudje, a vsi so obedovali

skupno v Kobetovi sobi. Menjavali so se pogostoma. Kredit je bil omejen. Kdor osem dni ni plačal stanovanja, je moral iz hiše, obedovati na upanje pa je mogel vsakdo samo trikrat. Ta dan je sedela kaj čudna družba okrog mize ter z neverjetno slastjo používala neverjetne množine slabega obeda. Stari sollicitator je z neko ginjenostjo motril te mlade ljudi, ki so nosili svojo bedo lahko in brezskrbno ter bili veseli in razposajeni, dasi nobeden ni imel količkaj spodobne obleke in ni vedel, kje bo drugi dan spal in s čim se bo preživel. Poleg gostobesednega pesnika in časnikarja Lipeta je sedel nerodni Sodar, ki se je imenoval privatnega učenjaka. Prevajal je izbrano dolgočasne ruske romane na slovenščino in pisal politične članke, ki so imeli to posebnost, da je bil ves članek zveržen v en sam stavek. A tako je delal samo, kadar je bil lačen, sicer se pa ves dan ukvarjal z najtežjimi matematiškimi, astronomiškimi in geometriškimi problemi. Edina srčna želja njegovega življenja, edini smoter njegovega vsega hrepenenja je bilo blamiranje srednje-

šolskih profesorjev. Izdeloval je dijakom naloge, a če je količkaj mogel, jo je tako zasukal, da je profesorja ujel v svojo past. Če je profesor tako nalogo spoznal za pogrešeno, mu je Sodar pismeno dokazal njegovo zmoto in to je bil potem njegov triumf. V družbi je bil dalje skoz in skoz histeričen, bled in nervozen mladenič markantnega obraza z imenom Jaklič. Izgledal je kakor dekadentni sin kakega patricija. Svoj kruh si je služil z retuširanjem in slikanjem portretov, a največkrat ni zaslužil niti za suhi kruh. Poleg njega sta sedeli Olga in njena starejša sestra Matilda in nekaj izgubljenih študentov, ki so se imenovali literate, ker so zbirali za Lipeta novice in zlagali pesmi ter pisali povesti, ki niso nikdar ugledale belega dne.

Na Sodarjeve knjige kreditirani štefani vina so bili kmalu izpraznjeni in sedaj je družbo minila tudi razposajenost in zgovornost. Staremu solicatorju so se tovariši smilili in dasi je bil sicer do skrajnosti štedljiv, ker ga je trlo breme bratovih dolgov, je napravil ta dan izjemo in žrtvoval nekaj goldinarjev.

Vriskaje je družba vzela njegovo naznanilo v vednost. Matilda je pograbila steklenice in stekla po vino. Kobe se je komaj ubranil prijateljev, ki so ga hoteli po vsi sili objemati in poljubovati.

„Pustite, pustite,“ je stokal Kobe, ko se je otresel mladeničev, ki so se mu bili obesili okrog vratu. „Saj moramo držati skupaj. Izobčenci smo! Za nas ni prostora v meščanski družbi. Jaz sem se sicer uklonil pritisku usode in sem se dal vpreči v stalni eksistenčni jarem — ali vendar čutim, da spadam k vam. Moje srce je pri vas, izobčencih, in pri vas tudi ostane vse žive dni.“

Lipe je bil medtem izpraznil tretji krožnik krompirjeve salate. Obrisal si je redke brke, o katerih je Sodar trdil, da mu vise dol kakor bolnemu prešiču rep, potem pa z nekako togoto zaklical:

„Kakšni izobčenci smo mi? Kdo nas ne trpi? Jaz sem bil stalno nameščen cesarski uradnik, pa sem se prostovoljno odpovedal, ker nisem hotel služiti vladi, ki dela Slovanom sovražno

politiko. Vsak izmed nas bi lahko živel v tisti takozvani dobri družbi, ako bi le hotel. A mi tega ne maramo. Jaz in mi vsi imamo svoje ideale, svoje narodne, politiške, literarne, verske in socijalne ideale — —“

„O, da,“ se je rogal Jaklič „idealov imamo še več, kakor mlad pes bolhâ.“

Vsi so čutili, da se zdaj vname prepir. Matilde niso zanimale te brezplodne razprave, ki so časih trajale po več ur, zato je stopila k oknu in se začela ozirati, s kom bi koketirala. Olga pa je odmaknila svoj stol od mize, da bi laglje pregledala celo družbo in je poslušala z napeto pozornostjo.

Jakličeve besede so bile Lipeta res razburile, in skoro kričaje je začel razlagati svoje nazore.

„Da, mi imamo svoje ideale“ je rekel patetično. „In mi smo tudi pripravljene, zanje vse žrtvovati. To smo že dokazali. Odpovedali smo se vsemu, zavrgli vso svojo bodočnost. Ali mi nismo izobčenci, kakor misli Kobe, nego smo se sami ločili od takozvane dobre družbe. Sami in prostovoljno. Sedanja

družba se ustavlja uresničenju naših idealov in zato, a samo zato smo njeni sovražniki in jo hočemo predrugačiti. Ta družba nalaga človeku vsakovrstnih dolžnostij, ki jih mi ne maramo izpolnjevati, ker nam to brani naše prepričanje. Ta družba dela vsakemu posamezniku silo; od vsakega zahteva, da se mora ravnati po njenih zapovedih in da mora pomagati, da se vzdrži ta stavba. Ali ta stavba je slaba in zato je mi nečemo podpirati. Sedanja družba onemogoča tudi vsak individualni razvoj, in ker se mi ne damo zadrževati, nego hočemo naj se prosto razvijejo vse moči, da se izvrši potrebna preosnova, zato smo pokazali ti družbi z zaničevanjem hrbet in šli svojo pot.“

„Izvrstno“ se je posmehoval Jaklič. „Gospodična Olga, posodite mi svoj robec, da si otarem solze. Ginjen sem! Doslej so mi vsi ljudje rekli, da nisem nič prida človek. Ko je moj oče izvedel, da sem postal lump, me je z obratno pošto zavrgel. To je bilo zanj vsekako ceneje, kakor če bi mi bil skušal pomagati na noge. Zdaj še-le vidim, da sem pravzaprav jako koristen

in važen faktor, da sem pripravljalec nove dobe ter sotrudnik pri velikem delu reformiranja človeške družbe.“

„Norčuj se, kolikor se hočeš,“ je odgovoril Lipe prezirljivo, „zato ostane vendar resnica, da smo mi koristni člani človeške družbe. Budilci smo in opominjevalci. V svojih spisih propagiramo posredno ali neposredno svoje misli, opozarjamo na rane na narodnem telesu, razkrivamo socijalne bolezni, razvnamo srca ljudi, jih pridobivamo za svoje ideje in za skupno delo. In to naše prizadevanje ni brezplodno. Ne, brezplodno ni. Ozri se samo po Ljubljani. Glej, kako se širi narodna zavednost, kako se polagoma dvigajo iz stoletnega mrtvila tiste mase, ki so doslej topo in brez volje živele kakor živinčeta. Čigavo delo je to? Ali mar delo tistih sitih gospodov z debelimi zlatimi verižicami, ki to gibanje izkoriščajo za svoje osebe? Ali ni to naše delo, delo tistih, ki žive samo uresničenju svojih idealov.“

„Res je! Mi smo sinovi tistega Mefista, ki je vedno zanikoval in s tem vedno kaj dobrega ustvaril. Gospodična

Olga, preskrbite mi konopec, da se bitro obesim, ker toliko sreče in take važnosti svoja osebnica ne prenese.“

„Govori, kar hočeš,“ je odvrnil Lipe razžaljen, „resnično je vendar, kar sem rekel.“

„Resnično je le to, da imate take namene“ je zdaj resno odgovoril Jaklič. „Dosegli pa jih ne bode, nikdar. Mogoče, da kako malenkost izpremenite, ali bistvo človeške družbe ostane vedno isto. Ljudje niso bili nikdar nič vredni in ne bodo nikdar boljši. Človek je roparska žival in ostane to, dokler se človeški rod ne iztrebi. Vi skušate podirati nekaj delov sedanje socijalne in politične stavbe in mislite, da bo mogoče potem napraviti kaj boljšega. Kako ste smešni! To bi bilo mogoče samo, če bi bili ljudje res ljudje, a ker so divje živali, zato bo vse vaše prizadevanje brezplodno. In zato odkrito povem, da nisem sovražnik ne sedanje, ne kake druge socijalne oblike človeštva, marveč sovražnik človeštva samega. Vse kar živi, ni vredno drugega, kakor da se uniči; na svetu bo šele takrat dobro, kadar se človeški rod iztrebi.“

„Ti si blazen“, je zagrmel Lipe in udaril z vso silo ob mizo. „Navzel si se one blaznosti, kakor rdečebradi krojač. Na srečo si tudi strahopeten. Življenje zaničuješ, a svojega lastnega si ne upaš končati. Vse bi rad uničil, a iz previdnosti mečeš samo bombe preziranja, porogljivosti in sarkazma okrog sebe, in to nikomur nič ne škoduje.“

Jaklič se je hripavo zasmeljal in naglo izpraznil kozarec vina.

„Prijatelj Lipe,“ je zaklical, „kaj ne vidiš, kako uničujem svoje življenje? Prav rafinirano je uničujem. Vedno vlivam tega strupa vase, kolikor ga le dobim. Ker tudi moje življenje mi nič vredno, zato je uničujem s pijačo. To je vsekako bolje, kakor če bi čakal, da si v kaki delavnici nakopljem jetiko.“

Prepir je postajal čedalje burnejši. Matilda se je bila z okna porazumela z nekim brivcem in je smuknila iz sobe ter se s svojim častilcem splazila na Grad. Olga je nepremično sedela na svojem stolu in poslušala. Le zdajinzdaj je pogledala starega solicatorja, kakor bi htela spoznati z njegovega obraza kaj da misli. Ali Kobe je tiho sedel

na svojem stolu, tiho in otožno. Poznani je davno vse te nazore in te argumente. Kar je bil slišal, to so bile misli takratne slovenske bohéme. Eni so trdno verovali v uresničenje svojih idealov, ali niso imeli ne dosti eneržije, ne dosti zmožnosti, da bi mogli kaj izdatnejšega storiti. Drugi so se popolnoma vdali vse zanikajočemu anarhizmu. Edini so bile le v tem, da so človeško družbo zaničevali in sovražili.

„Svet je puščava, v kateri sta samo dve oazi, kavarna in gostilna.“ S temi, z nekako rabeljsko prešernostjo izrečenimi besedami je zaključil Jaklič akademični prepir, ki je bil trajal ves popoldan. „Zdaj ni več časa za taka prepiranja. Dovolj je bilo besedi — zdaj naj pridejo dejanja. Kolikor vem, nima nobeden iz velečastite družbe niti krajcarja denarja — a noč bo dolga in jutri bo treba tudi zajtrkovati. Na delo torej! Pri Virantu se dobimo.“

Zunaj se je bilo že zmračilo. Plahe sence so objemale stare hiše, le zvonik cerkve sv. Florijana je blestel v mesečini. Na ulicah je vladala tihota, samo iz nekaterih krčem se je slišal šum in

vpitje ali hripavo prepevanje. „Potepubi,“ kakor je Rozmanka imenovala svoje podnajemnike, so se bili razšli in tudi stari sollicitator je šel z Olgo na izprehod. Olga je šla rada, ker se ji zdaj ni bilo bati, da bi se ji kdo posmehoval zaradi revne obleke.

Molče sta korakala po zapuščenih mestnih ulicah. Zatopljena sta bila v svoje misli tako, da niti vedela nista, kod da hodita. Ne da bi izgovorila kako besedo, sta vedela oba, da premišljujeta o nazorih Jakličevih in Lipe tovih. Stari Kobe je danes počasneje stopal, kakor druge dni, med tem ko je bila Olga vidno nervozna. Njej sami se je zdelo, da ni več med njo in med Kobetom tistega razmerja, kakor nek daj. Časih sta hodila, kakor oče in hči, danes pa kakor dva odtujena človeka, kakor dve bitji, med katerima je nevidna roka pretrgala staro vez.

Šele ko sta se že vračala domov, je stari Kobe prekinil molk, ki je postajal že obema mučen.

„Midva se nič več tako ne ujemava, kakor časih“ je začel Kobe.

„Tako čudna ste postali, Olga, da vas nič več prav ne poznam“

„Tudi meni se tako dozdeva,“ je odgovorila Olga, „a jaz sama ne vem, kako se je to zgodilo. Tako mi je, kakor da ste vi postali podobni moji materi, s katero se ne razumem, čeprav jo imam rada. Obenem pa se mi tudi zdi, da se vi niste nič spremenili, in da sem se spremenila samo jaz.“

„Da, Olga, vi ste se spremenili, ne jaz“ je rekel Kobe, in obšlo ga je žalostno spoznanje, da je pri kraju duševna harmonija, ki je vladala med njim in med Olgo. Poznal jo je še kot malo dete, videl jo je kako je rastla in se razvijala, varoval jo je in jo negoval, kakor bi bila njegov otrok in zato ga je sedaj bolelo, da jo je izgubil. „Samo tega ne razumem, kako ste se mogli tako spremeniti.“

„Tega sama ne vem. To se je že dolgo v meni pripravljalo. Tako, kakor se pripravlja v človeku kaka težka bolezen. Morda ozdravim ali pa preminem.“

„Tega je kriva edinole ta nesrečna družba“, se je jezil Kobe. „Odkar sta-

nujejo ti ljudje pri Vas, odkar poslušate njihove bedaste prepire o pomenu življenja in o namenu človeka, od tedaj se vrši v vas ta notranji preobrat.“

„Motite se, gospod Kobe. Res je, da poprej nisem nikdar premišljevala o takih rečeh. Zadovoljna pa zaradi tega nisem bila in srečna tudi ne. Vedno me je mučilo neko hrepenenje, ki ga tedaj nisem razumela, neko koprnjenje po tujem in neznanem. Ko sem potem začela občevati s temi ljudmi, ko sem začela čitati njih knjige, je bilo tako, kakor bi se razmikale pred menoj megle. Ti razgovori in te knjige so le pospešile moj razvoj; spoznala sem iz njih, česar bi me bile izkušnje sčasoma gotovo naučile.“

„To so same domišljije; ti neumni pogovori in te vam še nerazumljive knjige so vsega krive. Zmešale se vam pojme in pregnale notranji mir.“

„Ne, gospod Kobe. Verujte mi, da ni tako. Kar sta govorila danes Lipe in Jaklič, to sem že dostikrat slišala v različnih oblikah. Okužilo me to ni, kakor morda vi mislite.“

„Pač, pač, Olga.“

„Ne! Verujte mi, da ne! Lejte, po moji sodbi so Lipe in njegovi prijatelji prenapeti ljudje, a dobrosrčni ljudje so, ki res tako mislijo kakor govore. Časih tudi delajo tako, kakor govore; ali ti hočejo z glavo skozi zid in to je neumno. Rada jih imam vse, ali zdi se mi, da niso resni. Jaklič in njegovi prijatelji so pa norci, kratkomalo norci.“

„Davi ste pa ravno tako govorili, kakor Jaklič ali pa rdeči krojač.“

„Davi sem posebno hudo občutila svojo bedo. Tako rada bi bila šla z doma, tako me je mikalo na zrak, med ljudi, a nisem mogla. In takrat me je obšla taka mržnja do vsega sveta, kakršne dotlej nisem poznala.“

Kobe je zmajeval z glavo in blede njegove ustne so šepetale: „Jaz vas ne razumem. Olga, jaz Vas ne razumem.“

„Ah, gospod Kobe, saj jaz sama sebe več ne razumem“, je vzkliknila Olga „samo to čutim, da se je v meni vse spremenilo. Tako mi je, kakor da se je v moji duši nekaj podrlo; tako, kakor da je bil v moji notranjosti napravljen oder, na katerem so stali kipei raznih vzvišenih boginj, modrosti

in kreposti, ponižnosti in vdanosti in še mnogo drugih. A potegnil je ostri veter življenja in spoznanja. Ta oder se je podrl, te boginje so se razletele na črepinje in ostalo je samo pekoče neutešno hrepenenje. Saj sem vam že rekla, da so se razmeknile goste megle, ki so mi zakrivale razgled. Zdaj vidim daleč naokrog; v solnčnem svitu leži pred menoj krasen vrt, poln zelenja, dehtečega cvetja in srečnih ljudi. Na ta vrt hočem priti; pravico imam do tega, kakor vsak človek. A ta vrt leži daleč pred menoj. Pred vrtom je globoka voda. Čez to vodo moram priti, če hočem na ta vrt in jaz hočem, hočem, hočem — pa če bi se tudi pogreznila v blâtnih tolmunih te vode.“

„Olga, ali se vam blede?“ Stari sollicitator se je ustavil sredi ceste. Prestrašeno je gledal to drobno dekle, ki je stopalo kraj njega. „Olga, kar tu pripovedujete, to so blazne fantazije.“

„Ne! Jaz sem žejna in lačna življenja in sreče in ne maram končati v tem smradu in v ti bedi, v kateri zdaj živim“.

Govorila je strastno in skoro kričaje; govorila je s tisto divjo eneržijo,

ki se pojavi, kadar je človek že pre-magal vse pomisleke, vse privzgojene nazore in vcepljene predsodke ter ne pozna nobenih obzirov več.

Kobeta je obšlo globoko usmiljenje do tega dekleta, ki je tako divje hrepenelo po uživanju in po sreči. Z nekako slovesnostjo ji je rekel:

„Gospodična Olga, poznam Vas, kar ste na svetu! Vem, da ste pravzaprav mehkega srca, srca, ki želi ljubezni in ki zna ljubiti; vem, da Vas zatirajo in izkoriščajo, da Vam kruti ljudje bijejo v obraz in teptajo Vaša čuvstva. Vse to vem. Vem tudi, da moje besede nimajo nobenega vpliva več na vas, da moji sveti ne najdejo več odmeva v vaši duši. A vendar Vam moram zaklicati zadnje svarilo: Zašli ste na pot, ki ni prava, vsaj po mojem mnenju ne. Želim vam, da bi bili pri vseh svojih korakih previdni in da bi bilo vaše srce mirno in pripravljeno na vse, kar Vas utegne zadeti — ko bodete bredli čez ono široko vodo, polno blatnih tolmunov, da dosežete vrt sreče in življenja. Želim Vam to, kajti sicer se zna zgoditi, da se

bodete morali nekega dne odpovedati vsemu, po čemur hrepenite — in da bodete sramotno in brez dostojnosti obtičali v tolmunu ali se potopili v reki.“

„Ah, gospod Kobe, vi ste dobri in pošteni; kakor kos dobrega domačega kruha ste, in lahko mi verjamete, da ga ni na svetu človeka, ki bi ga imela tako rada, kakor Vas“. — —

„Čestitam, čestitam,“ se je posmehljivo oglašil Jaklič, ki je prav v tem trenutku izza vogala šentjakobskega župnišča zavil na glavno cesto in je slišal zadnje besede. „Mislil sem, da je gospod Kobe kot don Juan že stopil v zaslužni pokoj, sedaj pa vidim, da sem živel v velikanski zmoti. Čestitam, čestitam.“

„Pustite te neumnosti“, se je jezil Kobe. „Z gospodično sva govorila o tako resnih rečeh.“

„Gotovo! Ljubezen je sploh edina stvar na svetu, vse drugo je le predpustna šala. Sicer pa se globoko klanjam vaši plemenitosti, gospod Kobe. To je jako lepo, da hočete gospodično Olgo srečno napraviti, zakaj da se hočete ž njo poročiti, o tem ne dvomim.“

Vi ste poštenjak in nosite ob nedeljah in praznikih salonsko suktnjo in cilinder. Jaz pa sem lump in še nikoli nobe- nega dekleta nisem napravil srečnega, pač pa že nekaj nesrečnih“

Kobe je bil ogorčen in je srdito zakričal na Jakliča ter ga obsul z različnimi priimki ali Olga ga je pomirila. Vajena je bila Jakličevih zabavljic, in ni se zaradi njih nikdar jezila. Jaklič je pa imel to dobro lastnost, da ni bil nikdar razžaljen. Vtaknil je roke v žep in mirno poslušal Kobetove psovke.

„Ali ste že končali, gospod Kobe?“ je vprašal, ko je stari sollicitator umolknil. „Prosim, kar nadaljujte! Meni lahko rečete, kar hočete, jaz tako nimam nič časti.“

„To je lepo, da imate sami o sebi tako dobro mnenje“ je godrnjal Kobe, nadaljuje pot proti domu.

„Nihče ne ve o nas toliko slabega, kakor mi sami, zato pa tudi nima nihče tako dobrega mnenja o nas, kakor mi sami“, je zbadljivo odgovoril Jaklič.

Prišli so bili do doma in se razšli s kratkim pozdravom. Jaklič se je tiho a trpko smejal, ko je stopal po stopni-

cah v podstrešje. Našel je tam Sodarja, ki je ležal na svoji postelji na trebuhu in pisal.

„Ali imaš kaj denarja?“ je vprašal Sodar. „Jaz sem lačen in žejen.“

„Jaz tudi! A denarja nimam nič, pač pa nekaj žganja. Dobil sem ga na upanje. Pij, brate, drugače znaš umreti, ne da bi se bil prej pošteno opil.“

Jaklič je spravil izpod suknje v velik robec zavito buteljko žganja in jo ponudil Sodarju. Ta si je komaj jezik zmočil, potem pa Jakliču vrnil buteljko.

„Tako žge, kakor peklenško olje.“

„Da, žge, žge in prav je, da žge! Pij, Sodar.“

„Žganja ne maram“ je odgovoril Sodar, „Saj ti ga časih tudi nisi maral.“

„Zdaj pa ga ljubim. Žganje, ljubi Sodar, je moj hašiš. Žganje pozlati moje lumpovstvo, žganje mi umiri srce, v žganju pozabim vse, žganje me naredi vsaj za trenotek veselega in bogatega.“

Sodar je nadaljeval svoje delo toliko časa, da je od otrujenosti nad svojimi papirji zaspal. Jaklič pa je sedel na svoji postelji in pil. Kmalu je začel govoriti brezmiselne reči, filozofirati in

jokati. Končno ga je pijanost premagala in obležal je na svoji postelj brez zavesti.

II.

Po mnogih izkušnjah in vsakovrstnih razočaranjih z različnimi ljubimci se je Rozmanovi Matildi končno vendar posrečilo, da je postala nevesta. Iztaknila je bila krojaškega pomočnika, ki je bil po sodbi stare Rozmanke pravi vzor marljivega človeka. Delal je po 18 ur na dan in ni šel nikdar v gostilno. Ta krojač je imel fiksno idejo, da si s šivanko prisluži premoženje. Ko je imel prvi stotak prihranjen, je bil prepričan, da doseže kmalu svoj smoter. Od tedaj je samo še govoril o cenah hiš, kajti da postane hišni posestnik, o tem ni bilo dvoma. Jaklič ga je seznanil z Matildo. Morda bi bil dečko še utekel svoji usodi, ali Matilda je bila prekanjena in ga ni izpustila. Zvabila ga je nekega večera pod streho in poskrbela, da jo je stara Rozmanka tam presenetila. Tisti večer je bil pod streho tak polom, da so ljudje v drugih hišah odpirali okna in vpraševali kaj da je.

Rozmanka je vpila in razsajala, da bi krojač od strahu skoro omedlel. „Zapeljivcev“, „prešestnikov“ in drugih tako prijaznih besedi je kar deževalo in tudi nekaj las se je moralo ločiti od krojačeve glave. Izdale pa so samo grožnje. Ko je Rozmanka naročila poklicati redarja ter začela krojaču obetati, da ga bo redar uklenjenega odgnal v ječo, ko mu je slikala muke, ki ga čakajo na Gradu, kamor pride prav gotovo, je krojač začel omahovati. Vdal se je pa brez pomisleka, ko je Rozmanka povedala, da bo moral zapeljani Matildi plačati odškodnino vsaj sto goldinarjev, če ne več. Ko je krojač to slišal, je bil kar iz uma in je hitro izjavil, da, če je tako, se pa raje oženi z Matildo.

Rozmanka mu je na to lojalno vse odpustila in bodočega zeta slovesno poljubila. Razkrila mu je obenem, da dobi Matilda 25 goldinarjev dote, stari šivalni stroj in posteljo z žimnico, drugega pohištva pa itak ni treba, ker bo novi par lahko stanoval pri materi.

Krojač je bil zdaj s prisiljeno svojo zaroko popolnoma zadovoljen. V svoji nevesti je videl žensko, ki ga ne

bo nič veljala in mu bo še pomagala pridobivati in štediti. Zdelo se mu je, da se je s to zaroko znatno približal drugemu stotaku, in to je njegovo srce napolnilo z blaženstvom, ki se je spremenilo v istinito ginjenost, ko ga je Rozmanka povabila na večerjo. Lipe in njegovi tovariši, ki so imeli ta dan slučajno nekaj denarja, so se na lastne stroške udeležili te večerje in še zložili za vino, s čimer so si pridobili posebno spoštovanje krojačevo. In kmalu so sosedje drugič odpirali okna in pošiljali proti nebu glasne tožbe, da jim „banda pri Rozmanki“ krati ponočni počitek.

Jaklič je bil ta večer molčeč in slabovoljen. Tudi ko se je pri drugih že pojavil vpliv zavžitega vina, je bil on še popolnoma trezen. S sarkastičnim usmevom je motril početje vinjene družbe. Krojač je bil tako pijan, da je komaj še jecljal in se je vedno stiskal k svoji nevesti. Lipe se je postavil na stol in je deklamiral Schillerjevo pesem „O zvonu“. Sodar je razlagal Olgi, da je napravil načrt za zavarovalnico, ki bo fижakarske konje zavarovala za starost in onemoglost. Celo stari Rozmanki je

šinilo vino v glavo in zaljubljeno se je naslanjala na Kobeta ter mu šepetaje pripovedovala, da je njeno srce še vedno mlado, čeprav je staro že 45 let. In celo dobri, pošteni Kobe je podlegel alkoholu tako, da je Rozmanki začel pripovedovati osoljene anekdote.

Olgi se je to početje studilo. Sram jo je bilo zlasti pred Jakličem, ki ta večer ni hotel piti, in je z malicijoznimi svojimi pogledi spravljal Olgo v največjo zadrego.

„Kaj pa je danes z Vami, gospod Jaklič?“ ga je končno vprašala, samo da bi obrnila pozornost družbe na njega. In res so vsi planili na Jakliča in ga izpraševali, kaj da mu je, če je postal trapist, ali če se je zapisal med abstinente.

„Navadno si ujedljiv kakor kak ciganski pes“, je kričal Sodar, „danes pa se držiš, kakor pustna šema na Veliki petek.“

„Ne zamerite, čestita družba“, je Jaklič odgovoril zbadljivo, „ali danes so se mi prvič prikazale bele miši in zato nisem v stanu slediti Vašim divovitim razgovorom. Saj veste — delirium

tremens! Ali moja duša se raduje z vami in srce mi trepeče radosti, da vas vidim tako srečne, zadovoljne in vesele.“

„Reci, da smo pijani“, je kričal Lipe. „Srečni in zadovoljni smo samo kadar smo pijani. Kaj ne, krojač?“

„Ha — ha — pijani,“ je godrnjal krojač, ki ni več mogel govoriti. Hotel je vstati s stola, a ta poskus se mu ni posrečil; vzdihnil je globoko in padel nazaj na svoj stol.

„Pijani ste tudi,“ je rekel Jaklič. „Ali pa ni morda pijanost edino stanje, v katerem je človek srečen?“

„Zdaj ima pa spet Jaklič prav,“ se je oglasil suh mladenič, čigar dolgi in nepočesani lasje so pričali, da se je posvetil liriki. „Slava alkoholu-osvobodilcu.“

„Slava, trikrat slava,“ je zakričala družba tako glasno, da se je Rozmanka prestrašila in začela gledati okrog sebe, kakor mačka, kadar grmi.

„Sicer pa ima med sabo dvojico, ki ni srečna samo zaradi tega, ker je pijana“, je nadaljeval Jaklič, „marveč je tudi srečna, ker sta se njiju srci našli v ljubezni.“

„Ha — ha — lju—bezen,“ je jec-
ljal krojač in se oklenil Olge.

„Združiti se hočeta v svrhu le-
gitimnega pomnoževanja človeškega
rodu“. Jaklič je bil vstal in oči so se
mu svetile, ko je hudobno nadaljeval:
„Sicer je na svetu nekaj ljudi, ki zasto-
pajo mnenje, da je preobljudenost že
itak silna in da je že zdaj premalo
kruha na svetu, ali čim več je prole-
tarijata, toliko bolje je za kapitaliste
in zato blagoslavljam trenotek, ko sta
se v čisti ljubezni našla današnji ženin
in nevesta.“

„Kaj — kaj pravi?“ je zopet vprašal
krojač in obračal svoje ribje oči, da se
je videlo le belo.

„Nič slabega o Vas“, visokočastiti
gospod krojač in ženin“, je odgovoril
Jaklič. „In da ne bodete dvomili o
resničnosti mojih simpatij, vam danes
tu pred pričami testiram svoj največji
zaklad, to, kar mi je najljubše na svetu.
Slovesno vam testiram svojo lobanjo;
lahko si daste po moji smrti iz nje na-
praviti pljuvalnik. S tem bo izpopol-
njeno vaše pohištvo, meni pa zagotov-
ljeno, da se me bodete vi in bodoča

vaša družina vsaj pri pljuvanju prijazno spominjali.“

Krojača je bilo vino že tako ommilo, da sploh ni več razumel, kaj se govori. Naslanjajoč se ob Matildo je samo še nekaj grgral, sploh je pa postal tako sumljivo bled, da se je zdelo Kobetu potrebno, ga spraviti spat.

Štirje moški so prijeli krojača, da bi ga nesli na kako posteljo, ali niso vedeli kam. Končno so se zedinili, da ga spravijo pod streho. Lipe je med dva tramova privezal nekaj rjuh in na to gugalnico so potem položili brezavestnega krojača. Lirični pesnik je poiskal v svoji skrinji dva rdeča lampijončka in jih obesil na vsako stran improviziranega ležišča, češ, da se bo krojač laglje orijentiral, če bi se prebudil.

Popivanje je trajalo še več ur. Že se je danilo, ko se je odpravila družba spat in kmalu je potem zavladal v hiši mir.

Olga edina ni mogla zaspati. Kar je bila to noč videla in doživela, se ji je neznansko studilo in z novo silo je oživelo v njej hrepenenje, povzdigniti

se iz te sfere v boljše kroge. Ker ni mogla zaspati, je tiho vstala in se napravila. Zunaj je bil že skoro dan. Pri oknu je videla prve ženske, ki so stopicale v cerkev. Zahotelo se ji je, da bi tudi šla zopet enkrat k maši. Dolgo že ni bila v cerkvi, mnogo mesecev niti mislila ni, da se sploh še mašuje in da hodijo ljudje k spovedi in k obhajilu. Pozabila je bila na to, prav kakor da sama ni nikdar molila in hodila v cerkev. Zdaj jo je obšla misel, da najde morda v cerkvi tolažbe in tiste notranje opore in zaslombe, ki jo je že dolgo pogrešala, ki jo je povsod iskala, a je ni mogla dobiti.

V cerkvi je vladal še polumrak. Razen starih žensk ni bilo žive duše v širnem prostoru. Pri stranskem altarju je mlad duhovnik daroval mašo. Olga je pokleknila v kot in poskusila moliti. V svojem spominu je iskala molitve, ki jih je tolikrat molila, a ni našla začetka. Mašnik je mehanično, brez čustva, nekako zaspano žlobudral Olgi nerazumljive latinske besede. Opravilo je bilo tako nesvečanostno, tako površno, da je Olgo kar zazebló. Zdelo se ji je,

da mašnik niti ne misli na to, kar dela; imela je vtis, da se mudi mašnikov duh kdo ve kje, morda pri zajtrku, ki ga čaka doma, ali pri kaki zabavi ali pri kakih ženskah.

Obšlo jo je spoznanje, da je božja služba nekaj obupno vsakdanjega in zasmilili so se ji ljudje, ki žive doma v nesnagi in v pomanjkanju, in iščejo v cerkvi sreče in tolažbe.

Vstala je sredi maše in odšla iz cerkve. S trdimi koraki je šla po tlaku, da je odmevalo po širnem prostoru in da so se ženice začudene ozirale za njo.

„Ko bi se v teh glavah vender že enkrat zasvetilo“, si je mislila Olga. „Ali ne bo se, nikdar se ne bo. Cerkevna vrata so vedno odprta. Ni še dan in že jih odpro in že je noč in še jih ne zapro. Notri lahko znošiš, kolikor hočeš; tudi največjemu siromaku pomole pušico pod nos; tudi od najrevnejše vdove vzamejo zadnji krajcar, ki si ga je morda pritrkala od ust. Iz cerkve pa še nihče ni prinesel ničesar. Labko pogineš na cerkvenem pragu lakote ali mraza — pomagali ti ne bodo.“

Šla je po Sv. Jakoba trgu in po Florijanskih ulicah in prišla zopet mimo cerkvenih vrat. Nehote in nevede je šla po stopnicah in bila zopet v cerkvi. Ogledovala je mogočno notranjost in bogastvo. Videla je povsod zlato in blesk in sijaj, po klopeh in kotih pa so čepeli ubožni ljudje in mislili, da si z molitvicami in z darili izprosijo sreče.

„Leta in leta že lazijo sem, a nebo se jih ne usmili; a vendar hodijo vedno in vedno tu sem in upajo in upajo.“

Njene ustne so trepetale notranje togote in ko je videla mašnika, ko je šel ošabno in mogočno od altarja v zakristijo, je bilo njeno srce polno gorjupa.

„Le nosi svojo glavo tako pokonci“, je mislila sama pri sebi, „morda pride vendar dan, ko jo tudi ti skloniš.“

Z jezo so sledili njeni pogledi odhajajočemu mašniku, in na njeno lice je legel izraz preziranja. Postal ji je jasno, da so duhovniki glavni vzrok, da je na svetu toliko krivice, toliko zla in toliko zatiranja in izkoriščanja. Duhovniki uče, da je božja volja, da

so eni ljudje bogati, drugi siromašni; da je božja volja, da žive eni brez dela in brez skrbi v izobilju in v razkošju, drugi pa ginevajo v bedi, v siromaštvu in v blatu; da je božja volja, da sme bogataš siromaka izkoristiti do krvi, ga tlačiti in zaničevati. Duhovniki uče, da je greh se upreti tej krivici in temu izkoriščanju, da morajo siromaki biti zadovoljni z drobtinicami, ki padajo z bogataševe mize. In da bi ljudi laglje vzdržali v tej veri, jim obetajo bogato plačilo po smrti v nebesih.

Olga je zopet zapustila cerkev. Hotela je misliti na druge stvari, ali ni mogla. Misli so se ji vedno vračale v cerkev. Pričakovala je bila, da najde v cerkvi tolažbe, in bolelo jo je, da se njeno upanje ni izpolnilo. To je še povečalo njen srd.

Ti duhovniki hočejo ljudem utepsti misel, da je res Bog ustvaril ene ljudi za to, da uživajo, druge pa da trpe in jim služijo. Ali pa nimajo morda vsi ljudje enake pravice do uživanja? Kaj bo res hudič vzel vse tiste, katerim se na svetu dobro godi? Potem mora biti pekel poln papežev, škofov in drugih

duhovnikov. In čudno — duhovnikom se dobro godi in vendar se pekla prav nič ne boje.

Zatopljena v take misli, se je Olga po ovinkih vrnila na dom. Zdanilo se je bilo med tem že popolnoma. Pri raznih hišah so odpirali že okna in tudi pri nekaterih prodajalnah so bila vrata že odprta. Na ulici je bilo že precej ljudi, ki so hiteli za svojimi opravki, dasi se jim je poznalo, da se niso utegnili do dobra odpočiti od truda in napora poprejšnjega dne.

Doma je vladala še tihota. Vsi so še spali, celo Kobe, ki je sicer vedno prvi vstajal. Zoperni duh, ki je napolnjeval vso hišo, je Olgo prepodil iz sobe. Ni se ji hotelo čakati zajtrka. Odšla je na svoje delo k šivilji. Njeno lice je bilo blede in upadlo od dolgega bdenja, lasje so bili neskrbno uravnani, obleka njena je bila deranzirana. Ali Olga na to ni pazila. Videla je sicer, da se nekateri ljudje ozirajo za njo, ali ni ji bilo mar za to. Čutila je, da mislijo o nji slabo in da ugibajo, kdo ve kje da je prebila to noč, ali tudi to je ni razburilo. Bilo ji je popolnoma vse

eno, kako ljudje o njej govore in sodijo.

Tudi v delavnici je morala ta dan slišati marsikako pikro besedo. Z žensko neusmiljenostjo so jo njene tovarišice dražile, češ, kaj da je takega doživela čez noč, da je tako bleda in upadla. Olga se niti zagovarjala ni, samo smehljala se je, zaničljivo in sarkastično. Ni se ji zdelo vredno, da bi se zagovarjala, saj bi ji tako nihče ne verjel.

Celo neumno se ji je zdelo, da hoče biti izjema med svojimi vrstnicami in da hoče biti boljša, kakor druge ženske in na tihem se je sama sebi smejala, da se je dotlej tako skrbno izogibala vsem zapeljivostim in bila ponosna na svojo krepost. Vse njene znanke so imele že različne ljubimce, vse so imele svoje ljubavne sestanke in so se veselile življenja; njena sestra Matilda je bila toliko doživela in vendar ji to ni delalo skrbi za bodočnost. Samo ona je varovala svojo čednost, kakor da si ž njo pridobi zadovoljstva in bogastva; sedaj pa je videla, da ljudje niti v njeno krepost ne verujejo

in da smatrajo krepost revnega dekleta za nekaj nemogočega.

In čemu je varovala svojo krepost? Da dobi moža. Nasmehnila se je tiho, z nekako prizanesljivo dobrohotnostjo.

„Kakega moža pa morem dobiti? Kakega rokodelskega pomočnika, kakega paznika ali kakega nizkega uradnika. V teh krogih se ne vprašuje dosti za krepost. Nad te kroge pa se nikdar ne popnem, iz te sfere se nikdar ne vzdignem. Kot pošteno dekle nikdar.“

Tako je mislila Olga. Šivala je mehanično, ne da bi ves dan kaj izpregovorila. Sklonjena nad svoje delo, je hladno, z neusmiljeno logiko predla dalje svoje misli.

Uvidevala je, da je razloček med posameznimi stanovi dosti večji kakor med različnimi plemeni in da nima prav nobenega upanja, da bi kdaj postala ravnopraven član tiste socialne plasti, ki se imenuje najboljše družbo. Ali če ji je že to onemogočeno, je hotela vsaj postati deležna vseh tistih užitkov, ki olepšujejo življenje in kateri so pristopni samo imovitim krogom.

Njen sklep je bil trden in zavedala se je, da je neomahljiv. Prej je vedno mislila le na moža iz najboljih krogov, a ta misel se ji je zdaj zdela naivna. Rekla si je, da je samo izreden slučaj, če dobi borno dekle moža iz takih krogov, in na slučaj se ni hotela zanašati, saj bi lahko čakala in upala vse svoje življenje — zaman.

Ni ji bilo še jasno, kako doseže svoj namen, ali imela je popolnoma določen cilj pred očmi in zavedala se je, da ji je čisto vseeno, po katerih potih se mu približa in s kakimi pomočki ga doseže.

Ko je Olga zvečer zapustila delavnico, je šla z neko brezskrbnostjo prav po najobljudenejših ulicah, katerim se je sicer vedno izogibala. Danes je ni bilo sram, da je imela slabo obleko, obrabljene čevlje in nemogoč klobuk in nič si ni storila iz tega, če se je kak poreden fantič ponorčeval iz njene toalete. Ustavljala se je pred raznimi prodajalnami in si ogledovala v oknih izložene stvari, tako natančno, kakor bi ugibala, za kateri klobuk in za kako krilo se naj odloči in kaka barva tra-

kov bi ji najboljše pristojala. Nič je ni motilo, da ni imela niti krajcarja v žepu, niti upanja, da dobi potrebni denar. Zadostovala ji je zavest, da pride dan, ko si bo lahko kupila vse, kar bo želela.

Srečevala je različne moške ki so ji predrzno gledali pod klobuk in se ji vablivo smehljali; ni se zmenila zanje ali tudi jezila se ni, nego se le na tihem smejala, zadovoljno in samozavestno, kakor bi bila prepričana, da je toli lepa, da se mora vsak moški za nje ozreti.

Doma so se kar čudili njeni veselosti in razposajenosti. Nihče ji ni hotel verjeti, ko je na različna vprašanja zatrjevala, da ni ničesar doživela, da ni z nikomer govorila in da sama ne ve, zakaj da je vesela. Kobe jo je gledal ves začuden in obšla ga je neprijazna slutnja, katero je le iztežka zadušil.

Jaklič je bil ostal ves dan doma. Zaprl se je bil v Kobetovo sobo, češ, da mora izvršiti nujno delo, a nikomur ni povedal, kako delo da je to. Po večerji, na katero je bil prišel tudi Matildin ženin, je prinesel Jaklič nekaj v

papir zavitega, se postavil pred krojača in mu začel v izbranih besedah pripovedovati o čuvstvih, ki jih goje vsi stanovaleci do njega. Krojač je bil ves ginjen.

„Sprejmite, visokočastiti gospod krojač in sotrpin, ta skromni izraz moje vdanosti in mojih simpatij“, tako je končal Jaklič svoj govor in s porednim usmevom razgrnil papir, ki ga je držal v rokah in ga pokazal družbi.

Rozmanka in Matilda sta kar zavrisnili veselega presenečenja, ko sta zagledali podobo, ki jo je Jaklič izročil krojaču. Jaklič je bil v naglici in iz spomina naslikal krojačev portret. Podobnost je bila tolika, da je vsakdo moral krojača na prvi pogled spoznati.

Krojač je nekaj trenutkov strmé ogledoval portret, potem pa s čudovito naivnostjo vprašal: „Kdo pa je ta gospod?“

Vsi so se smejali. Olga se je tako smejala, da se je morala vsesti na posteljo. Matilda je s solznimi očmi dala krojaču zahtevano pojasnilo.

„To si vendar ti, Nacek“, je zaklicala; „kaj še samega sebe ne poznaš?“

„Jaz?“, se je čudil krojač. „Jaz sem to? Saj jaz še ure nimam, tu je pa naslikana zlata verižica.“

„To se vendar samo ob sebi razume, da bodete enkrat imeli tudi zlato uro in zlato verižico“, je rekel Jaklič. „Naslikal sem Vas v salonski obleki in tudi cilinder imate, pa tega se ne vidi. Ali morda ne bodete nikoli imeli zlate ure in zlate verižice, salonske suknje in cilindra?“

„O pač; čisto gotovo“, je odgovoril krojač energično. „Kadar bom bogat, se bom vedno jako lepo oblačil.“

„Torej vidite! V duhu sem vas videl kot posestnika trinadstropne hiše in kot takega sem vas naslikal.“

Krojač je bil tega pojasnila neskončno vesel in občuduje je ogledoval svojo podobo. Sicer mu je bil napravil Jaklič nos, ki je bil bolj podoben kaki okarini, kakor človeškemu nosu, in naslikal mu je bil kravato, ki je izgledala kakor kaka kirurški obveza, ali krojača je veselila samo zlata verižica, prestrobojni telovnik in salonska suknja in hvaležno je stisnil Jakliču roko.

Olga je poklicala Jakliča k sebi k oknu, pri katerem je slonela.

„Gospod Jaklič“, ga je tiho vprašala, „ali bi hoteli mene naslikati? Enkrat ste mi že sami ponudili in častno besedo ste mi dali, da bi me tako naslikali, da bi moj portret lahko poslali na vsako razstavo.“

„Jaz sicer častne besede principjalno ne držim,“ je rekel Jaklič, „ali pri Vas hočem napraviti izjemo. Izvolite mi razložiti svoje želje in jaz bom poskušal —“

„Nikar ne govorite tako zbadljivo“ ga je prekinila Olga. „Govorite vendar domače.“

„Torej, Olgica, kaj hočete imeti?“

„Napravite mojo sliko. Lepo in veliko sliko. In vse svetlo. Naslikajte me v beli svileni obleki —“

„Z mirtovim venčkom v laseh in z dolgo tančico, kot nevesto? Ne. Jaz ne. Nikdar! Jaz sem zagovornik svobodne ljubezni; jaz sem prepričan, da je zakon nenravna uredba; jaz sem —“

„Vi ste bedak“ se je smejala Olga; „prav resničen bedak. Kdo je pa kaj govoril o mirtovem venčku in o

zakonu. Jaz na to več ne mislim, čisto nič več. Naslikajte me v beli svileni obleki in s cigareto v ustih. Nič se ne bojte; jaz bom prej nosila svileno obleko, kakor pa krojač zlato verižico.“

„Tako?“ je vprašal Jaklič z vso njemu lastno hudobnostjo. „Ali imate že kaj napeljano?“

To cinično vprašanje je Olgo razrazdražilo. Najraje bi bila Jakliča udarila po ustih. Zardela je do las in z istinitim ogorčenjem rekla: „Fej, kako morete kaj takega misliti.“

„Ej, Olgica“ je odgovoril Jaklič z brezstidno hladnokrvnostjo, „nikar se tako ne rotite. Ni ga človeka, ki bi mogel sam zase jamčiti, pa bodi le za en sam dan. Jaz vas bolje poznam, kakor mislite. Tiha in spodobna punica ste še; ne hodite še na plese in ne lažite še za moškimi; ali v vaši notranjosti, prav na dnu, je skrit hudič. In pride ura, ko bo ta hudič silil na dan, ko se Vas polasti in tedaj ne bodo pomagale nobene kapljice in nobene molitvice.“

„O, ko bi jaz koga resnično ljubila, tako iz vsega srca in iz vse duše, ko bi zapadla pravi ljubezni —“

„Ah, bežite s tem. S pravo ljubeznijo je ravno tako, kakor s strahovi. Ves svet govori o njih, videl jih pa še nihče ni.“

„Kaj pa je potem po vaših mislih ljubezen?“

„Hrepenenje po kaki gotovi osebi in prav nič drugega. In ker vsako hrepenenje nastane, se razvije, potem pojema in ugasne, zato tudi ni večje nesmiselnosti, kakor je govorjenje o večni ljubezni.“

Olga ni vedela kaj bi odgovorila. Rada bi bila ugovarjala in dokazala Jakliču, da ni prav, toda ni ji prišlo nič takega na misel. Čutila je samo, da je v Jakličevih besedah nekaj resnice in to spoznanje je je bolelo. Molče je gledala v jasno noč.

„Ali ste že kdaj čutili kako tako hrepenenje, ki se imenuje ljubezen“ je zaupno vprašal Jaklič in se stisnil bližje k Olgi.

„Ne“ mu je odgovorila, a Jakličevo približanje jo je streslo po vsem životu, kakor bi jo bila napadla mrzlica. „Jaz nimam druge želje, kakor da bi imela lepa oblačila, udobno stanovanje in da bi živela prijetno in brezskrbno.“

„Le potrpite, Olgica; tudi Vas še obidejo skušnjave.“

Ta zaupnost ji ni bila po volji. Čudila se je sama sebi, da se je sploh vdala v tak pogovor, saj je sicer vsako zaupnost hladno odvrčala. Ali spoznala je, da Jakliču pač lahko kaj zameri, jezna pa nanj ne more biti.

Vstala je od okna in hotela oditi, a Jaklič jo je zadržal.

„Počakajte še malo, Olgica“ je rekel, držeč jo za rokav. „Kaj pa je s portretom?“

„Čemu bi Vas mučila. Obšla me je bila želja, da me naslikate, kar nenadoma; sama ne vem, kako sem prišla na to misel. Sama nečimernost me je.“

„Ali jaz bi Vas rad naslikal.“

„Ljubi gospod Jaklič — čemu naj mi bo portret? Čemu naj mi bo podoba, na kateri bi bila naslikana v beli svileni obleki in s cigareto v ustih — ko se oblačim v cape in se dostikrat niti nasititi ne morem.“

Obšla jo je zopet vsa tista trpkost, ki jo je običajno čutila in kazala.

„Kako ste nestalni, Olgica“ je rekel Jaklič zamišljeno. „Nestalni ste in

slabotni. Časih misli človek, da ste jedro dekle, ki gre samozavestno in neustrašno svojo pot, časih pa se pokaže, da ste sentimentalna punica, ki se boji resnice in se ne upa življenju pogledati v oči.“

O portretu nista več govorila ta večer. Olga je sedla v temen kot in ni poslušala, o čem se je razpravljalo pri mizi. Njene misli so begale kdo ve kje, ali hudo ji je bilo pri srcu, da si je želela smrti. A ko se je valovanje njenih čuvstev polagoma pomirilo, je zopet zmagalo v njej hrepenenje po življenju z vso svojo demonično silo.

III.

Jaklič je bil skoro vsakih šest mesecev težko bolan. Obšla ga je neka globoka melanholija. Sam je to melanholijo imenoval „domotožje po spodobnosti“. Trdil je, da je ta bolezen epidemična in tako nevarna, da jo prestane samo človek, kateremu je nihilizem prešel v kri in meso, v tem ko stare vsakega slabotneža in ga pahne za vedno med „flistre.“

Jakličevo bolezen so naznanjali vedno isti simptomi. Opustil je brezmejno pijančevanje, začel delati in postal sentimentalen. V začetku je delal nekam neredno, vsak dan le nekaj ur, a čim bolj se je razvijala njegova bolezen, tem večja je postajala njegova delavnost. Bolezen je dosegla svoj vrhunec, kadar si je Jaklič omislil novo obleko, ki je bila vedno strogo moderna, kadar si je kupil cilinder in rokavice ter delal od dneva do mraka, potem pa šel takoj spat.

Ta bolezen je trajala vedno tri ali štiri tedne. Čim je bila kriza prestana, je začela pojmati Jakličeva delavnost, v istem razmerju pa je zopet rasla njegova žeja. V dobrem tednu je bil potem Jaklič zopet „zdrav“, to se pravi, nehal je delati in pil, kolikor je mogel in imel. Seveda je potem, ko mu je zmanjkalo drobiža, prodal svojo novo moderno obleko in cilinder ter oblekel stare cape in stradal tako, kakor bi se vadil, da postane virtuoz v stradanju in tekmeec različnih stradalcev po poklicu.

Kadar je Jaklič obolel, je bila Rozmanka vedno vesela, kajti v dnevih

krize je Jaklič do krajcarja poplačal vse svoje dolgove z obrestmi vred. V gospodinjstvu stare Rozmanke je Jakličeva bolezen igrala veliko vlogo in vsa družina bi bila lahko prišla v največjo zadrego, ko bi Jakliča v določenem roku ne obšlo „domotožje po spodobnosti.“ Rozmanka je namreč plačevala svoje stanovanje s tem, kar ji je Jaklič nanesel denarja v dnevih svoje „bolezni.“

V vročih poletnih dnevih je bil Jaklič zopet obolel, tako hudo, da je Rozmanka kar poskakovala veselja, da se nezaupni Kobe ni mogel načuditi in da je prišel fotograf, pri katerem je Jaklič delal kot retušer, vprašat, kaj da se je zgodilo. In obljubil je Rozmanki pet goldinarjev nagrade, če doseže, da bo Jaklič samo še štirinajst dni „bolan.“

Obljubljena nagrada je vzpodbujevalno vplivala na vso rodovino. Rozmanka in njeni hčeri, Kobe in krojač, vsi so se trudili, da ostane Jaklič kolikor mogoče dolgo bolan. Naposled je to postalo Lipetu tako neprijetno, da je nekega jutra zavil svoji dve srajci v

papir in zagrozil, da se takoj izseli, če temu sistemavičnemu zapeljevanju in demoraliziranju ne bo konca.

Jaklič je že imel novo obleko in nov cilinder in imel je že za dva meseca v naprej plačano stanovanje. Lipe je mislil, da bo zdaj že vendar prestana Jakličeva bolezen, a njegovo upanje se ni izpolnilo. Jaklič si je kupil lakaste čevlje in končno je nekoga dne prišel domov z dežnikom, resničnim lepim, svilenim dežnikom.

Tedaj je bila pokonci vsa družba, ki je prebivala pri Rozmanki pod streho. Strme so člani te družbe ogledovali dežnik. Zdelo se jim je, da je dežnik skrajno nepotrebna reč in niso si mogli raztolmačiti, čemu si ga je Jaklič kupil.

Privatni učenjak Sodar se več dni ni bil ganil s svojega ležišča, ker je reševal problem, koliko bi veljalo, če bi se oborožili vsi polnoletni zamorci in bi se s to armado v Evropi izvedel socijalno-demokratski program. A Jakličev dežnik je tudi njega spravil iz ravnovesja.

„Čemu si je kupil dežnik“, je vpraševal Sodar svoje tovariše.

„Morda zaradi dežja“ je menil li-rični pesnik.

„Zaradi dežja že ne“, je pripomnil Lipe, „v dežju ostane pameten človek vendar v postelji. Kaj mu je treba v dežju hoditi iz hiše?“

Nastal je molk. Vsa družba je čutila, da je ta dežnik dokaz, da je Jaklič krenil na pot, s katere ga bo težko spraviti, ali pa morda sploh ne.

„Da, da,“ je čez dlje časa zavzdihnil Sodar, „tisti psi, ki mnogo lajajo, ugriznejo malokdaj. Jaklič je bil vedno najhujši med nami in se nam izneveri prvi.“

Kadar je imel Jaklič domotožje po spodobnosti, ni z nikomer govoril. Pozneje je to opravičeval s higijeničnimi nagibi, češ, izoliral se je, da bi drugih ne okužil. Po cele dni ni izpregovoril besedice. Kadar je začel govoriti, je bilo to sigurno znamenje, da je začela njegova bolezen pojemati. Zato so vsi čakali kdaj izpregovori prvo besedo; eni so čakali s strahom, drugi z veseljem.

Neko soboto je prišel Jaklič nenadoma že popoldne domu. Rozmanka

je takoj vedela, kaj to pomeni, posebno še, ko jo je Jaklič prijazno pozdravil.

„Oh — gospod Jaklič — kaj Vam paje“, — tako je začela tarnati Rozmanka.

„Vesel sem, mamica, tako sem vesel, kakor že dolgo ne.“

„Jej, jej, kako mi je žal“ je vzdihovala Rozmanka. „Prav res, da mi je žal.“

Jaklič se ji je smejal v obraz, hodil po sobi in žvižgal in dal Rozmanki končno tri goldinarje.

„Mamica — danes napravite dobro večerjo, a brez pijače“, je rekel Jaklič. „Danes moramo imeti prijeten večer.“

„Jej, jej, kako mi je žal, gospod Jaklič.“

„Saj sem Vam rekel, da bo večerja brez pijače.“

„Da, vem; ali govoriti ste začeli in smejete se in to je vedno žalostno znamenje.“

Toda Jakliča ni to stokanje nič ganilo. Smeje se je poslovil od gospodinje in odšel z doma.

Kmalu je bil pred magistratom in se nekako tihotapsko splazil okrog

vodnjaka do hiše, kjer je bila tisti čas znana knjigotržnica. Ta dan je bila pred izložbenim oknom te knjigotržnice vedno velika gneča. Ljudje so se kar pehali, vsakdo je hotel priti tik pred okno, da bi prav natančno videl razstavljeno podobo. Ta podoba je predstavljala vitko blondinko v beli svileni obleki in s cigareto v ustih. Roke je imela sklenjene na hrbtu. Njene sive oči so se smejale prešerno in izzivajoče in vsi, ki so sliko gledali, so bili mnenja, da je to podoba kake nove pevke ali igralko, angaževane za prihodnjo sezono nemškega gledališča.

Jaklič je pazljivo vlekel na ušesa, kar so ljudje govorili o tej sliki, in laskave besede, ki jih je slišal, so mu srce polnile z veseljem in s ponosom. Kadar je mislil, da že predolgo časa stoji pred svojim delom, je šel do stolne cerkve ali do Cesarja Jožefa trga in se potem zopet vrnil. Dasi se je skrival, ga je knjigotržec vendar zapažil in ga poklical v prodajalno.

„Gospod Jaklič,“ mu je rekel, „naznaniti Vam moram nekaj prijetnega. Knez Porcia se zanima za Vašo sliko.“

„Kakor sem opazil, se zanima zanj še nekaj sto drugih ljudi“, je pripomnil Jaklič in pogledal na cesto, kjer je bila nastala pred sliko zopet veliko gneča.

„O, da,“ je menil knjigotržec smehljaje. „Ljubljčanje gledajo prav radi lepe podobe, knez Porcia pa kupuje podobe. To je navada, ki med Ljubljčanmi ni posebno razširjena.“

„Ali ni knez Porcia sam slikar?“

„Da, in dosti dober slikar. Vaša podoba mu ugaja in naročil mi je, da jo zanj kupim.“

„Slika ni na prodaj,“ je odgovoril Jaklič. „Napravil sem jo vsled naročila.“

„Tako? Kdo pa je vendar ta dama? Zdi se mi, da sem ta obraz že videl. To je obraz, ki se ga ne pozabi, če se ga le enkrat vidi. Ali spomniti se ne morem in se ne morem. Prišlo je že nekaj gospodov vprašat, kdo da je ta dama; skoraj vsak pravi, da se mu zdi znana, a nihče ne ve, kdo da je.“

Jaklič pa ni hotel dati radovednemu knjigotržcu nikakega pojasnila in tudi ni hotel prodati slike, dasi mu je

mož v imenu kneza Porcie ponujal zanje znatno svoto.

Ko je izvedela Olga, da je Jaklič po različnih skicah napravil njeno sliko in jo razstavil, je bila nekaj trenutkov tako presenečena, da se ni mogla ganiti.

Strmé je gledala zdaj mater zdaj Sodarja, ki je bil prinesel to vest domov, potem pa v naglici tekla gledat, če je to resnično, kar se ji je povedalo. Prišla je še pravočasno, predno so prodajalno zaprli. Sree ji je trepetalo, ko je stala pred svojo podobo in slušala laskave opazke, ki so deloma veljale slikarju, deloma njej. Za njo so bili prihiteli Rczmanka in Lipe, Sodar in Kobe, da vidijo sliko in niso se mogli ločiti, dokler ni prišel hlapec zapirat prodajalno.

Olgo je obšlo čuvstvo nepopisne sreče. Tako toplo ji ni bilo še nikdar pri srcu kakor ta večer, ko je grede poleg Kobeta šla proti domu. Tudi se ni še nikdar držala tako samozavestno in ponosno. Nekak solnčnojasen izraz je legel na njeno lice in oči so se ji smejale tako, da Kobe kar ni mogel

odvrniti pogleda od nje. Tudi Lipe, Rozmanka in Sodar so bili veseli in so dajali svojim čuvstvom hrupnega izraza; samo Kobe je bil tih in nekako potr.

Pred domačo hišo se je ločil od družbe, češ, da gre pred večerjo še malo na sprehod. A ni mu bilo za sprehod; mučile so ga druge misli. Nemirno je begel po ulicah, zatopljen v svoje misli in ves upehan je prišel domov. V svoji sobi se je vrgel na stol in stopile so mu solze v oči. Spomnil se je brata, ki je kot oficir služboval v daljni Galiciji in čigar dolgove je bil prevzel v plačilo. Vedel je, da je brat uničen, če mu odpove svojo pomoč. Obenem pa se je spomnil tudi Olge. Zdelo se mu je, da je ni videl še nikdar tako lepe, kakor ta večer, in nikdar mu ni bilo še tako jasno, da jo ljubi in da koprne po njej.

„Odpovedati, odpovedati,“ so šepetale njegove ustne, ko je prihitela Matilda v njegovo sobo in začela pripravljati mizo za skupno večerjo.

Olga je slonela na oknu in čakala, kdaj da pride Jaklič. Ko ga je od daleč zagledala, je smuknila v vežo in

na stopnice. Hotela ga je zahvaliti, da jo je naslikal, da ji je napravil to najlepše veselje, a zdelo se ji je, da tega ne more storiti vpričo drugih, da mora ž njim govoriti na samem

Slabo je brlela oljnata svetilka na stopnicah, ko je Olga stopila pred Jakliča. Tiho mu je dala roko.

„Gospod Jaklič,“ je rekla a naprej ni mogla.

„Kaj je, Olgica? Ali morda že veste?“

Molče je Olga prikimala. Naslonila se je ob zid in mirno pustila, da je Jaklič vzel v svojo roko tudi njeno drugo roko. Pristopil je nekoliko bližje k nji. Žar njegovih pogledov je bil tako močan, da je Olga povescila oči. Zdelo se ji je, kakor da je izgubila svojo lastno voljo, kakor da je padla v Jakličevo oblast.

„Čez nekaj dni, Olgica, dobite podobno. Knez Porcia mi je zanjo ponudil 100 goldinarjev, a jaz mu je nisem dal.“

„Kaj — meni hočete dati to sliko?“ Olga je to vprašala s takim naglasom, kakor da bi se bilo zgodilo nekaj ne-

verjetnega, nekaj takega, česar ne bi niti v sanjah mogla misliti.

„Vam, da, Olgica,“ je šepetal s svojim mehkim glasom Jaklič. „Za Vas sem jo slikal, mnogo tednov sem jo delal. Ali veste zakaj?“

Stopil je tik nje in jo gledal tako goreče, da je zatrepetala.

„Ker vas imam rad, Olga, tako rad, da tega niti pojmiti ne morete.“

Kakor omamljena je slonela Olga ob zidu. Jaklič je stal tako blizu nje, da je čutila njegov dih in slutila nemirno utripanje njegovega srca. A ni se mogla ganiti. Tedaj pa je Jaklič spustil njeni roki, jo objel in pritisnil k sebi in se s svojimi vročimi ustnicami približal njenim ustnam. Naglo je dvignila roke in hotela z njimi pahniti Jakliča od sebe, ali njena volja je omahnila, roke so se, da sama ni vedela kdaj, oklenile Jakličevega vratu in njena duša se je topila v razkošju prvega poljuba.

Veter je bil potegnil po stopnicah in upihnil borno lučico, ki je razsvetljevala vežo. To je Olgo in Jakliča prebudilo iz njiju ljubezenskih sanj in ju opomnilo, da je čas, iti v sobo.

Večer je bil za vse zabaven in vesel, izvzemši Olgo. Seveda se je govorilo največ o sliki. Olga je pa bila malobesedna a nemirna in je komaj poslušala živahne pogovore. Vedno se je njeno oko obračalo na ono stran, kjer je sedel Jaklič, ki je bil ta večer ves izpremenjen, šegav in zgovoren, tako, da so se na tihem vsi čudili in je Lipe slovesno obljubil, da zloži strahotno balado o črnogledem pesimistu in zanikovalcu življenja, ki je hotel časih samo videti kri, katerega pa je prvi uspeh popolnoma zmedel.

„Jaklič“, je oznanjal Lipe z gromkim glasom, „ti si krvoločen tiger, ki ga je častitljiv misijonar z ginljivim ogovorom spreobrnil, da je postal vegetarec. O tem zložim prav gotovo posebno ginljivo pesem.“

„Ti si pa tak pošasten pesnik,“ je odgovoril Jaklič, „da bi se najnedolžnejši vegetarec prelevil v krvoločnega tigra, če bi moral čitati tvojo pesem.“

Po večerji je prišel za Jakliča kritičen trenotek. Lipe, Sodar in drugi so spoznali, da so žejni in hoteli poslati

po vino. Rozmanka tega nikakor ni hotela dovoliti. Družba je nato sklenila, da gre v gostilno in vabila Jakliča, da da naj gre ž njo. Nekaj časa se je Jaklič branil, a kmalu je začel omahovati. Olga je to zapazila. Hitro je stopila k njemu in mu povedala nekaj na uho. Jaklič je nato vrgel svoj klobuk, ki ga je imel v roki, na mizo in kategorično izjavil, da ostane doma.

Ostal je res doma in sedel z Olgo sam v Kobetovi sobi. Rozmanka je dremala v svoji kuhinji, čakaje, da pride Matilda in njen krojač domov, vsi drugi stanovalci so bili odsotni. V hiši je vladal mir.

Olga in Jaklič sta se smejala in se objemala in poljubovala, vmes pa govorila o svoji ljubezni in o svoji sreči. O prihodnjosti nista govorila in nanjo nista mislila. Prevezela ju je bila sedanjost. Olgi se je dozdevalo, da so se odprli v nji vsi vreli čuvstev in kakor omamljena opojne pijače je časih slonela na Jakličevih prsih. Tisto tajinstveno hrepenenje, ki ji je toliko časa pretresalo dušo in napolnjevalo srce, tisto njeno neznansko

koprnenje, ki jo je navdajalo in ki si ga toliko časa ni mogla tolmačiti, ji je bilo zdaj jasno. Vse njene davne želje so se zlile v eno samo željo, vsa koprnenja njenega življenja so se združila in osredotočila na ljubezensko srečo. Prvič v svojem življenju so njene roke objemale moškega, prvič so njene ustne v ljubezni gorele na moških ustnah in ginevala je blaženstva v Jakličevem naročju.

Spominjala se je besedi, ki jih je bil pred davnim časom izrekel Jaklič in ki so se ji neizbrisno vtisnile v spomin. V tej sladki uri, ko je pozabila na vse drugo, se je spominjala teh besedi. Slonela je bila tedaj z Jakličem na oknu in govorila sta o sreči. Tedaj je bil Jaklič rekel, da je sreča le hipna, da trajne sreče ni in da more biti sem in tam enkrat srečen le tisti, kdor se brez pomisleka vda svojim čuvstvom in nagonom. Tedaj je Jaklič na svoj eksaltirani način trdil, da je prava sreča le na kmetih, ker živi kmet po svojih čuvstvih. Pretepa se in psuje in suje z nožem in poljublja svoje dekline, ne zamori pa ničesar, ne zaduši nobenega

čuvstva, ne premaguje nobenega hrepenenja. Živo je čutila, da je v teh nazorih mnogo resnice in to ji je dalo voljo in moč, da se je otresla vseh pomislekov in vse bojazni.

In tedaj je Jaklič upihnil luč in Olga se mu je vdala.

IV.

Olgina ljubezenska omamljenost je trajala dober teden. Bili so to zanjo dnevi najslajše sreče, ure neskončnega blaženstva. Vse te dni ni prišla do jasne zavesti, vse se ji je zdelo kakor sen.

Potem je prišla naravna reakcija in prišlo je spoznanje, da je zašla na napačno pot. Žalost in kes sta ji legla na dušo, ali rekla si je, da ni nikomur na svetu dolžna odgovora in da lahko stori kar hoče in tolažila se je, da vzlje vsemu, kar se je zgodilo, ni nič slabša od drugih deklet.

Spoznala je, da Jakliča resnično ljubi in da bi se zdaj ne mogla od njega ločiti, ali slutila je tudi, da ta ljubezen ne bo trajala vedno in to jo je bolelo.

Jaklič je kmalu spoznal to Olgino duševno stanje. Pripisoval je to premembo rezkemu značaju svoje ljubice. Sodil je, da bo to trajalo samo nekaj časa, a ko spozna Olga, kako presrčno in vdano jo ljubi, se ga zopet oklene z vso strastjo.

Trpinčila sta drug drugega. Če je prišel Jaklič zvečer domov, se mu je Olga skrila ali šla s Kobetom na sprehod. Skoro nikdar ni hotela biti sama ž njim, ali njeni pogledi in hitri a vroči poljubi na stopnicah so Jakliču pričali, da ga Olga ljubi.

Časih, če jo je zasačil samo in jo hotel objeti, se ga je ubranila s silo in ako jo je vprašal, če ga še ljubi, se mu je smejala in ga dražila, kako si more kaj takega domišljati. Koj na to pa ga je nenadoma objela, ga poljubila na usta in na oči in stekla od njega proč. In potem je ves večer ni videl.

Jakliča je to početje bolelo in zdelo se mu je nerazumljivo, ali vselej je udušil svojo nevoljo in se tolažil, da se Olga že unese. Dostikrat ga je prijela tudi želja da bi svojo jezo potopil v vinu, ali premagal se je in ni šel v

gostilno, vedoč, da bi potem kmalu zapadel zopet alkoholu.

Kadar je Olga zapazila, kaj se godi v Jakliču, ga je vselej pomirila z ljubeznivimi besedami. Stisnila se je k njemu, mu položila roke okrog vratu in ga prosila, naj bo potrpežljiv in trepetaje se je Jaklič vdal. Časih, kadar je bil Jaklič v svoji jezi in v svojem obupu že tako daleč, da je šel po svoj klobuk in hotel oditi, splazila se je Olga za njim pod streho in tedaj je Jaklič pozabil na vse in bil zopet srečen v zavesti, da ga Olga resnično ljubi.

Jaklič je ves ta čas živel redno in skromno, kakor le tedaj, kadar je imel domotožje po spodobnosti. Delal je ves dan in dostikrat tudi ponoči. Zaslužek je skrbno spravljal in sploh varčeval kolikor je mogel, samo da je mogel Olgi napraviti kako veselje. Zdaj ji je kupil nov klobuk, zdaj novo obleko. Olga je mirno sprejemala njegova darila, kakor da se to samo po sebi umeje, kakor da je to Jakličeva dolžnost. Naravnost mu je nekoč rekla: „Jaz sem ti vse žrtvovala — torej smeš tudi ti nekaj zame žrtvovati.“

Zavedala se je tako svoje žrtve, da jo je razžalila najmanjša nepozornost in da jo je časih razdražila najneznatnejša besedica. Vsako malenkost je smatrala za preziranje in tedaj je znala strastno vzkipeti in ostro je vpraševala, kaj da Jaklič pravzaprav misli in če meni, da jo sme poniževati, ker se mu je iz ljubezni vdala.

Vmes pa so bili dnevi, ko se je brez pomisleka vdala svojim čuvstvom in ko je užival Jaklič ure blažene ljubezni.

Kobe je bil zapazil, da je postalo občevanje med Jakličem in med Olgo drugačno, kakor je bilo prej. Ni sicer še slutil, da imata ljubezensko razmerje, ali bal se je, da pride do tega in zato je večkrat napeljal razgovor na zakonski stan in se silno razvnel proti svobodni ljubezni. Navadno se je Jaklič takim razgovorom umaknil iz ozirov do Olge, ali nekoč ga je Kobe vendar izzval in ga primoral, da je povedal svoje mnenje.

V začetku je bil prepir dosti miren in dostojen, ali sčasoma so se duhovi razburili in vnela se je strastna debata.

„Ti si smešen flister, Kobe,“ se je jezil Jaklič in udaril s pestjo ob mizo. „Jaz pa ti pravim, da svobodna ljubezen ni nenravna in da je nenraven le zakon. Nobena ljubezen ne traja večno; vsaka ugasne enkrat in zato je zakon nenraven, ker zahteva vedno ljubezen, torej nekaj nemogočega. Zakon je vsled svojega trajnega značaja ne moralna institucija. Ženska, ki se omoži, se odpove svojim naravnim pravicam s tem, da se za vse življenje veže na moža, tudi za tisti čas, ko moža ne bo več ljubila. Iz tega se rodi samo hinavstvo, laž in prevara.“

„Ne, to ni res,“ je ugovarjal Kobe. „Poglej, koliko je zakonov, ki so srečni. Kadar ugasne ljubezen, stopita na njeno mesto prijateljstvo in navada; kadar moža in ženo ne veže več ljubezen, ju vežejo otroci.“

„Škoda, da nisi postal duhovnik“, se je rogal Jaklič. „Govoriš lepo, in rabijo ti ravno tiste trditve, kakor vsem hinavcem. Ali vprašaj ljudi, ki imajo pogum govoriti resnico, kako je z zakonsko srečo. Tistega prijateljstva, ki stopi na mesto ljubezni in o katerem

se tebi sanja, ni nikjer. Če sta mož in žena trda značaja, če imata kaj lastne volje in samozavesti, potem je tudi prijateljstvo med njima nemogoče in nastane ali očitni ali prikrit boj, očitno ali prikrito varanje čim ugasne ljubezen.“

„To ni res in ni res,“ je protestiral Kobe. „Zakon je edini način, da se vzdrži vsaj neka pravica, da človeški rod, ki je itak nagnjen k slabemu, popolnoma ne poživini.“

„Torej je zakon kakor kaka kletka za zveri,“ se je smejal Jaklič. „V tem oziru ti ne bom ugovarjal. Ali prepričan sem, da je resnična ljubezen mogoča samo izven zakona“

Prepir je šel v tem tonu dalje. Olga je pazno poslušala, dasi ni ves čas rekla nobene besede. Ko pa se je naposled Kobe naravnost do nje obrnil in jo vprašal za njeno mnenje, mu ga ni prikrivala.

„Tudi jaz mislim, da ni mogoče ljubiti vedno enega in istega človeka. Vse žive dni resnično ljubiti eno in isto bitje — to ni dano človeku in zato tudi ne verjamem, da bi bil kak zakon srečen.“

„Ali omožili bi se vendar, kaj ne?“ je vprašal Lipe, ki takih razprav ni ljubil in se je oglasil le kadar se je govorilo o narodni politiki ali o literaturi.

Olga se je na Lipetovo vprašanje malo nasmehnila in potem z veselo odkritosrčnostjo rekla: „Da!“

Vse je udarilo v smeh, Jaklič pa je vpil:

„Take so ženske. Naj je že katera principijalno za možitev ali proti možitvi, pred vsem hoče dobiti — moža.“

„O nikar ne misli, da sem zaradi moža zavzeta za zakon,“ je hitela ugovarjati Olga. „Mar mi je za moža! Svojemu stanu primernega moža dobim vsak dan, če ga le hočem. Ali takega nečem. Rajše ostanem samica, kakor da bi vzela takega moža. Omožila bi se pa, če bi dobila premožnega moža ali če bi me mož povzdignil na višjo družabno stopnjo.“

„Kaj, Olga,“ se je čudil Kobe „Vi bi vzeli moža tudi če bi ga ne ljubili!“

„Da,“ je rekla Olga s sebi lastno odkritosrčnostjo. „Saj bi ga ne vzela zaradi ljubezni, marveč iz drugih name-

nov. Sicer pa ni treba o tem govoriti, ker mene tak mož tako ne bo zasnubil.“

„Jaz bi se pa prav rad oženil,“ je menil Lipe, „če bi le dobil kako ženo. Kake gospodične ne maram, ali tako kako kuharico, ki ima nekaj goldinarčkov prihranjenih, bi takoj vzela.“

„Torej ste ravno nasprotnik zakona kakor jaz, a v enem oziru se vendar z menoj ujemate, da pri sklepanju zakonov ne odloča ljubezen.“

Olga je naslonila komolca ob mizo in uprla glavo ob roki. Nekaj trenutkov je gledala tiho predse potem pa rekla počasi:

„Moški so za nas ženske vsi skupaj kazen božja; koder hodimo, povsod so za mani. Ze če stopimo na ulico, nas čakajo vsi pogledi. Povsod nam nastavljajo pasti, nas zalezujejo in zapeljujejo —“

„Pri psih je ravno tako,“ je strupenim cinizmom pripomnil Jaklič „kaj še nisi nikdar videla, da pasja jeunesse dorée dela ravno tako?“

Te besede so Olgo krvavo užalile. Vsa je prebledela. Vajena je bila sicer Jakličevega cinizma, ali v zadnjih

tednih se je Jaklič navadno vedel spodobno in zato je bila zdaj presenečena in je to presenečenje povečalo njeno ogorčenje. Srdito se je obrnila k Jakliču in hotela ostro odgovoriti, ali premagala se je in le naglo vstala ter odšla.

Lipe se je nagnil h Kobetu in mu zašepetal na uho: Ti, meni se zdi, da Jaklič ne bo več dolgo bolehal na „domotožju po spodobnosti.“

Jaklič je uvideval, da se je pre-naglil in da je Olgo razžalil. Jezil se je sam nase in rad bi bil popravil storjeno napako. Toda ker pred tovariši ni hotel izdati, kako je njegovo raz-merje do Olge, je ostal v družbi, dok-ler se ta ni odpravila v krčmo.

Šele potem je šel iskat Olgo. Našel jo je na mostovžu. Ko je pristopil k nji, je začela ihteti tako, da se je ni upal ogovoriti. Nekaj časa je stal molče poleg nje, potem je položil roko okrog njenega pasu in rekel:

„Olgica, odpusti mi, ne bodi huda; pre-naglil sem se.“

Ni mu odgovorila. Obraz je stisnila v roke in jokala še bridkejše.

„Olgica, ljubo moje dekle —“

„Pusti me,“ je siknila Olga in ga pahnila od sebe.

„Nikar, Olga, glej —“

„Pusti me v miru,“ je vzkliknila srdito. „Če je tvoja ljubezen pasjega značaja, potem si poišči drugo dekle.“

Jaklič je postal nervozen. Nemirno je hodil po mostovžu. Ni se upal govoriti, ker se je bal, da bi se Olga še bolj razburila in da bi kdo drugi utegnil kaj slišati. Jezil se je na Olgo, da je malenkostna, in jezil se je sam nase. Rač bi bil odšel, a vedel je, da bi bila to napram Olgi velika brezobzirnost, ki bi jo še hujše razdražila, in zato je ostal.

Naenkrat se je Olga obrnila, si otrla solze in hotela oditi v sobo. Jaklič je hitro stopil k nji in jo ustavil.

„Olga!“

Pogledala ga je srepo in ravno-dušno, kakor kakega tujega človeka.

„Kaj še hočeš? Pokazal si mi, da me zaničuješ. Ker me je ljubezen premagala, da sem se ti vdala, zato me zaničuješ.“

„Nikar ne pretiravaj, Olga! Dobro veš, da to ni res.“

„Res je! Saj to se popolnoma ujema s tvojimi nazori. Kolikrat si mi že razlagal, da ljubezni sploh ni, da je ljubezen le poželjenje kakor pri živalih.“

„To so bile besede, prazne besede, Olga. Lahko mi verjameš.“

Sedla je na mostovž in nekoliko premišljevala, potem pa rekla z odločnim glasom:

„Jaz ti ne morem verjeti. Ti se nisi tako spremenil, da bi imel danes drugačno prepričanje, kakor pred šestimi tedni. Tvoja ljubezen je pasjega značaja. To vem sedaj in se tudi ne čudim. In prav je, da si mi to povedal. Zakaj sem se ti tudi vdala! Pošteno dekle bi se ne bilo. Jaz pa sem bila podobna nagnitemu jabolku. Ničesar še nisem bila izkusila, a vedela sem vse. Bila sem zapuščena in bedna in koprnela sem po sreči in zato si tako lahko pri meni dosegel svoj namen. Ali svojo metreso zaničuje vsak človek in zato vem, da me zaničuješ tudi ti.“

Olga je govorila srdito in strastno. Utihnila je le, ker je prišla mati iz sobe. Jaklič se je poleg nje naslonil

na mostovž in je molčal. Ko pa je Olga odšla brez slovesa, je stisnil zobe in zapustil hišo, da poišče tovariše in da s pijačo zaduši svojo jezo in svojo boleost. Njegovega domotožja in spodobnosti je bilo konec.

Polnoč je bila že minula, ko je prišel Jaklič v kavarno na Sv. Jakoba trgu. Obredel je bil skoro vse gostilne, kar jih je poznal, a nikjer mu ni bilo obstanka. Pil je naglo in vsled tega mu je vino hitro šinilo v glavo. Kmalu je postal njegov korak negotov in ko je prišel v kavarno, se je le še iztežka držal na nogah.

V kavarni je bila zbrana velika družba in se zalivala z različnimi likerji. Lipe je sedel sredi te družbe z obligatno pipo v ustih in krpal svoj članek za naslednji dan. Tovariši okrog njega so razsajali in vpili, a Lipeta to ni motilo. Pisal je mirno naprej, dasi že davno ni bil več trezen.

Ko je Jaklič vstopil v kavarno, so gostje na mah zagnali huronski krik. Marker je prestrašen pritekkel iz kuhinje, gledat kaj da je, kasirka, ki je dre-mala, pa se je tako stresla, kakor da

je „rdeči Železnik“ res zagnal dinamitno bombo, ki jo je obljuboval kavarnarju že mnogo let.

Jaklič se je počasi bližal mizi, okrog katere so sedeli njegovi prijatelji. Roke je držal v žepu; cilindar je imel po strani in obleka je bila precej deranžirana. Izzivajoče se je postavil pred mizo, si ogledal vsakega posameznega in se končno obrnil do Lipeta.

„Frère et cochon,“ ga je ogovoril in mu ponudil čez mizo roko, „kaj zopet delaš za narod?“

„Vse za narod in za domovino,“ je zakričal Lipe, in hitro izpraznil čašico brinjevca.

„Dovoli, da ti izrečem svoje spoštovanje,“ je rekel Jaklič in prisedel družbi. „Spoštujem te, frère et cochon, čeprav se mi zdi, da si se čisto po nepotrebem posvetil politiki.“

Lipe je bil vedno razžaljen, če je kdo dvomil o njegovih političkih možnostih. Tudi zdaj je hotel ogorčeno protestovati, ali Jaklič je kar naprej govoril, tako da Lipe ni prišel do besede.

„Čisto po nepotrebem si se posvetil politiki. Ali jaz ti rad priznam,

da služiš svojemu narodu pošteno. Da, pošteno in nerodno. Tako politiko delaš, kakor bi bil v državni službi.“

In obrnivši se k drugim tovarišem, ki so se glasno smejali Lipetovi jezi, je Jaklič nadaljeval.

„Gospoda slavna! Slovenci smo angažirali najboljše politike, kar jih je dobiti. Same izvrstne moči. Vsi imajo eden in isti cilj pred očmi — red železne krone tretje vrste.“

Lipe je sicer sam jako rad zabavljajal na slovenske politike, a če je to kdo drugi storil, se je čutil solidarnega z listom, za kateri je pisal in je vedno razburjeno ugovarjal. Tudi zdaj je začel kričati in razgrajati in ker je bil popolnoma osamljen s svojimi nazori, je njegova razburjenost čedalje bolj naraščala. Vnel se je prepir, glasen in ljut prepir, da si kavarnar ni znal drugače pomagati, kakor da je svoje goste potisnil na cesto.

Prepir se je tudi zunaj nadaljeval. Med tem preprirom je Lipe kihnil, tako mogočno, da je mislil pred kavarno staječi marker, da je kdo zavriskal, v bližini stoječemu redarju pa se zdelo,

da kliče kdo na pomoč. Redar je tudi takoj tekel in planil na družbo.

„Kaj se je zgodilo? Kaj pa delate tukaj.“

„Pasja dlaka,“ se je jezil Jaklič, ko je ugledal redarja, „to je pa vendar čudno. Kadar sem pijan, je koj kak policaj pri meni, kadar sem pa žejen, me neče noben hudič poznati.“

„Prosim, govorite, kakor se spodobi,“ je ukazoval redar. „V imenu postave povejte, kdo ste?“

„Ha, v imenu postave,“ je vzkliknil Jaklič. „Kaj pa je postava?“

„Postava je postava,“ je odgovoril policaj osorno in začel nekam pisano ogledovati družbo.

„Ne, gospod policaj; postava ni postava. Postava je pajčevina. Muha se vanjo ujame, brenclj jo pa raztrga. Ali me razumete?“

„Ne!“ je s preprosto odkritosrčnostjo rekel redar in vzel iz žepa svojo beležnico. „Prosim pa, kako se pišete?“

„Kdo? Jaz?“ je vpraševal Jaklič.

„Da, vi!“

„Jaz se pišem za Jakliča, v delavnikih s „č“ na konci, ob nedeljah pa s „tsch“.

„In kako vam je ime?“

„Meni je Viktor ime. Vi ste pa Janez, kaj ne, gospod policaj.“

„Da, jaz sem Janez,“ je dejal nedolžni policaj. „Ali me poznate?“

„Ne, ali vidi se vam, da ste Janez, in sicer pravi Janez, morda celo najboljši vseh Janezov.“

Redar niti slutil ni, da se Jaklič iz njega norčuje. Ko je bil s težko roko zabeležil ime, je vprašal:

„Kaj pa ste?“

„Oh, gospod policaj,“ je vzdihoval Jaklič, „nikar me ne izprašujte. Moj poklic je strašen. Tudi vaša služba je težka, ali moj poklic je še veliko težji. Nikdar nimam dopusta, nikdar nisem prost, da bi si privoščil malo počitka. In moj poklic zahteva veliko spretnosti in raznih prirojenih darov.“

„Kaj pa ste vendar,“ je vpraševal zopet redar, ki je postal že nepotrpežljiv.

„Postopač ali, kakor vidite, postopač, ki nosi cilinder in rokavice.“

Družba je udarila v smeh, redar pa je jezno zgrabil Jakliča za ramo in zarohnel :

„V imenu postave — pojdite z menoj.“

„Z veseljem,“ je dejal Jaklič. „Osobita čast mi bo, če me spremitе. Ako se hočete morda še v moji spominski knjigi ovekovečiti, mi bo jako drago.“

Zdaj so se tovariši zavzeli za Jakliča in redarja pregovorili, da ga je pustil v miru. Lipe in Sodar sta prijela vsak z ene strani Jakliča za roko in ga deloma izlepa, deloma izgrda vlekla domu in ga položila na posteljo. Nekaj časa je Jaklič še zabavljал in fantaziral, potem pa se naenkrat razjokal, da so se prijatelji strahoma spogledovali, kaj da mu je, ker si niso mogli tolmačiti teh solza.

V.

Prišla je jesen in ž njo je prišlo v Ljubljano za novo sezono angaževano osebje nemškega gledališča. Takrat je stalo še staro gledališče in vse mesto se je zanimalo samo za nemške pred-

stave in za nemško osebje. Ravnatelj Mondheim je poznal svoje občinstvo in je vedel, kakih igralcev in igralk želi. Angažiral je samo igralce, o katerih je vedel, da se prikupijo ženskemu občinstvu in samo igralko, katerih preteklost mu je jamčila, da niso trdega srca in da se ljubljanski lahkoživci ne bodo mogli zaradi njih pritoževati.

„He, he,“ je rad govoril Mondheim, „he, he — ali poznate „die blaue Katz“ v Pešti? To vam je nebeško razvpit tingeltangel. Moje gledališče je pravzaprav filijalka tega tingeltangla. Le pogum, gospodje.“

Labkoživcem ni manjkalo poguma, ali težko so se zedinili, kateri igralki se sme kdo približati. Veljalo je med njimi načelo, da si ne delajo umazane konkurence in vsled tega so se vedno več dni prepirali, kako si porazdele angažirano žensko osebje.

V hiši, kjer je stanovala Rozmanka, se je naselila igralka gospodična plem. Falkenburg. Izgledala je kakor kaka doslužena dovilja in oči je imela trudne, kakor jih imajo prijateljice starih gospodov. Stene svoje ponižne sobe je

okrasila z brezštevilnimi obledelimi fotografijami nekdanjih čestilcev in dostikrat je cele popoldneve predsedala pred temi fotografijami in se s spomini na veselo preteklost tolažila za neveselo sedanost. Razlikovala pa se je od svojih tovarišic po tem, da je bila neverojetno skopa in je vedno prežala, kje ulovi kaj zastonj.

Takoj prve dni se je seznanila z Olgo in postali sta hitro intimni prijateljici. Gospodična plem. Falkenburg je vedela toliko zanimivih stvari povedati, da jo je Olga potrpežljivo poslušala cele ure. Sicer je bistroumna Olga kmalu spoznala, da je na njeni najnovejši prijateljici mnogo komedijantstva, ali vzlic temu se je vse njeno zanimanje osredotočilo na gledališče. Gospodična plem. Falkenburg je različne male usluge, ki so jih ji izkazovali, plačevala s prostimi vstopnicami v gledališče, in obisk gledaliških predstav je Olgino zanimanje izpremenil v pravo strast. Če kdaj ni mogla iti h kaki predstavi, je bila vsa nesrečna in je s svojo slabovoljnostjo trpinčila vso hišo. Sanjarila je samo o gledališču in edina

njena želja je bila, da se posveti tej umetnosti. Te želje pa ni nikomur razkrila, niti gospodični plem. Falkenburg, pač pa se skrivaj prav resno pripravljala, da popusti vse in gre h gledališču. Sodar, ki ji je preskrbljeval knjig za čitanje, se kar ni mogel načuditi, da čita Olga samo še dramatična dela in da jo v časopisih zanimajo samo še gledališka poročila.

Igralsko osebje je v tistih časih hodilo največ v narodno kavarno v „Zvezdi“, v nekdanji Fischerjevi hiši, kjer stoji zdaj Tillova hiša. V tem nizkem in zaduhlem prostoru, kjer so morali časih celo po dnevi vžgati plinove luči, je bilo vsako popoldne živahno življenje. Tudi gospodična plem. Falkenburg je hodila redno vsako popoldne v to kavarno in je ob nedeljah jemala seboj tudi Olgo, ki si je tu hitro dobila celo vrsto prijateljic in prijateljev. Ta vesela, vedno razposajena, labkomiselna in brezskrbna družba je Olgi zelo ugajala in težko je čakala dneva, ko je zopet mogla priti v kavarno. Rada je videla, če se ji je pridružil kak igralec zvečer ko je šla domov —

in šla je vedno mimo kavarne in mimo gledališča — in vesela je bila, če je, kadar je bila doma, prišel kak igralec ali kaka igralka na obisk h gospodični plem. Falkenburg.

Jakliča in njegovih tovarišev se je Olga skrbno ogibala. Prvi dan po svojem prepiru z Jakličem je Olga čakala več ur, da dobi Jakliča. A ni ga bilo. Dasi je bil pozno ponoči prišel domov, je bil naslednje jutro vendar zgodaj odšel in potem je prišel le še redkokdaj domov. Vdal se je zopet alkoholu. Nekaj dni je še hodil delat a neredno, potem pa je sploh vse delo opustil. Zanemaril je svojo obleko, poprodal, kar je mogel spraviti v denar, in sploh propadel. Rozmanka je bila radi tega resnično žalostna, a vzroka temu propadu ni slutila. Ker je živel Jaklič slabo in nerodno, pač pa vse noči popival, je tudi telesno hiral tako, da ga je bila skoro le kost in koža.

Kadar ga je Rozmanka slučajno ujela, ga je pač z dolgimi pridigami skušala spraviti na drugo pot, a Jaklič je niti poslušal ni ali pa se je iz njenih naukov norčeval.

Olgo je le malokdaj videl, in to le mimogrede, in Olga se mu je vselej umaknila, zlasti pa se je delala, kakor bi ga ne poznala, če je šla s kako igralko ali s kakim igralcem. Imela je Jakliča pač še vedno rada, po svoje, kolikor je to njena uživanja željna in egoistiška natura sploh dopuščala, ali sedaj, ko je bil zanemarjen in vedno pijan, se ji je studil. Sicer pa ni skoro nikdar nanj mislila; vse njene misli so se sukale samo okrog gledališča.

V delavnici je imela zaradi svojega občevanja z igralci in igralkami prav težko stališče. Njene tovarišice so jo neprestano dražile, tako da bi bila najraje vse popustila in pobegnila v svet, zlasti ker je bil zaslužek jako skromen. Postala je slabovoljna, kadar se je zamislila, da niti toliko ne zasluži, da bi si kupila pošteno obleko. Zdaj si je pomagala z oblačili, ki jih ji je bil kupil Jaklič, a bližala se je zima in treba je bilo misliti na pomoč.

Svojih skrbi ni nikomur razodela, niti Kobetu, kateremu je sicer vse zaupala. Večkrat je mislila, da bi Kobeta prosila za pomoč, a ni imela poguma,

saj je vedela, da strada, samo da plačuje dolgove za svojega brata. Plašilo jo je tudi to, da Kobe ni nič kaj prijazno gledal njenega občevanja z igralci in z igralkami in ji pri vsaki priliki dopovedoval, da je zanjo najbolje, če se bodisi še tako skromno omoži.

V tej stiski in nevolji, v tem silnem nasprotju med željami in dejanskimi razmerami, je prišla Olga celo na misel, da bi skrivaj prodala svoj portret, ki ga je bil naslikal Jaklič. Ali udušila je to izkušnjava in raje potrpeła, četudi težko, samo da se ni ločila od te podobe, ki jo je dan na dan spominjala na najveselejše ure njenega življenja.

Prav v teh dnevih ji je gospodična plem. Falkenburg povedala, da je neka koristka s svojim ljubimcem skrivaj zbežala iz Ljubljane in tako mimogrede je vprašala, če ne bi Olga hotela poskusiti svoje sreče na gledaliških deskah. Igralka je Olgi obljubila svojo podporo, pač samo, da bi se ji prikupila, ali Olgi se je zdelo, kakor da je naenkrat izza oblakov zasvetilo solnce sreče. Kar objela je gospodično plem.

Falkenburg in zdaj smejaje zdaj ihté povedala, da že dolgo misli na to, da je to njena edina želja, in da je že davno sklenila, postati igralka, samo povedati se tega ni upala.

Staro igralko je to presenetilo. Spomnila se je, da je v svojih mladih letih ravno tako mislila in da zdaj storjeni korak obžaluje in ničesar tako ne želi, kakor mirnega, četudi še tako skromnega življenja. Žal ji je bilo, da je Olgo spravila na to misel in zato ji je začela z najtemnejšimi barvami slikati igralsko usodo sploh, zlasti pa usodo začetnice-koristke.

Toda njene besede niso ničesar izdale. Olga niti razumela ni, kar ji je pripovedovala stara igralka. Neprestano je ponavljala svojo prošnjo, naj vendar gospodična pl. Falkenburg posreduje pri ravnatelju, da jo sprejme in ni mirovala prej, da se je stara igralka vdala.

In morala je iti takoj. Hotela je, naj gre Olga kar ž njo, toda Olga ni bila zadovoljna s tem. Uganila je, da bi se v svoji toaletti nič posebno dobro ne vpeljala pri ravnatelju in zato je pre-

prosila igralko, da je šla sama. Da pa bi ravnatelj vendar vedel, koga mu gospodična plem. Falkenburg priporoča, je Olga igralki dala svoj portret, da ga pokaže ravnatelju.

Instinktivno je Olga slutila, da bo portret imponiral ravnatelju. In ni se motila. Ko je stara igralka ravnatelju povedala, da ve za mlado dekle, ki bi se rado posvetilo gledališču, se je skušeni mož zaničljivo nasmehnil in odmahnil z roko, kakor bi hotel reči, da dobi lahko kolikor hoče takih deklet. Ali ko je zagledal portret, tedaj se je njegov obraz popolnoma izpremenil.

„Pikantna punica! To mora biti nekaj izrednega! Zakaj pa niste gospodične takoj seboj pripeljali? To je res pikanten obrazek.“

Ravnatelj se kar ni mogel ločiti od podobe in izpraševal je staro igralko prav natančno o Olginih razmerah. Gospodična plem. Falkenburg je izprevidela, da je angažma zagotovljen, in zato je ravnatelju povedala vse, kar je vedela o Olginih razmerah. Ko je čez četrto ure zapustila ravnateljevo pisarno, je bila pooblaščen, povedati Olgi,

da je angažirana s 35 goldinarji mesečne plače.

Olga je veselja kar vriskala in plesala, ko ji je stara igralka sporočila to vest. Tudi Rozmanka je bila zadovoljna, kajti računala je samo s tem, da bo Olga pri gledališču dosti več zaslužila nego kot šivilja in pri njej je odločeval le denar. Solicitator Kobe pa ni bil zadovoljen in z resnim obrazom je razložil Olgi svoje pomisleke, dasi je vedel, da ničesar ne opravi. Olga mu je tudi kar na kratko odgovorila, da so njegovi pomisleki le strašila in da se ona ne da odvrniti od svojega namena.

Ko se je prišla predstaviti ravnatelju, jo je ta nekaj trenutkov prav predrzno ogledoval, potem pa jo ljubeznivo pogladil po licu.

„Lej, lej,“ je rekel, „Vi ste v resnici krasno dekle. Pravzaprav lepotica. Škoda, da ste šele začetnica, sicer bi Vas koj angažiral za večje vloge. Zdi se mi, da znate postati odlična su-bretka. Ali imate res veselje za gledališče?“

„Veliko veselja, gospod ravnatelj,“ je odgovorila Olga, „pravo strast. Že

dolgo časa sem premišljevala, kako bi prišla h gledališču, a nisem si znala pomagati.“

„To me veseli! Lepo dekcle, ki čuti v sebi poklic za gledališče, napravi gotovo karijero.“

Ravnatelj je zopet pogladil Olgo po licih in se delal silno ljubeznivega. Obetal ji je, da ji posveti posebno pozornost, da ne bo samo koristka, nego da ji poveri tudi manjše vloge in da bo skrbel za njeno izobrazbo.

„Tako ste dobri, gospod ravnatelj . . .“ je jecljala Olga.

„Dober sem; res je,“ je dejal ravnatelj. „Za Vas imam neko posebno simpatijo. In da se prepričate o resničnosti moje simpatije, Vam jo takoj dokažem.“

Ravnatelj je nekaj brkljal po miznici, potem je zopet sedel k Olgi.

„Gospodična Falkenburg mi je pojasnila Vaše razmere. Dovolite, da Vam na račun Vaše gaže dam 100 goldinarjev. Potrebno je, da si omislite primerno obleko in kar se pri gledališču potrebuje. Prva stvar pri gledališču je obleka.“

Olga je bila tako presenečena, da ji je sapa zastala.

„Oh, gospod ravnatelj — kako naj Vam izrazim svojo hvaležnost.“

„Nič ne govorite o hvaležnosti, gospodična Olga,“ je rekel ravnatelj familijarno. „Prikupili ste si mi in ker rad podpiram mlade talente, zato pojdem tudi Vam na roko.“

Ravnatelj je pri tem rahlo položil Olgi roko okrog pasa in jo poljubil na lice. Olga se je prestrašila in nekoliko odmaknila glavo ali rekla ni ničesar in se tudi ni branila, ko jo je ravnatelj drugič poljubil. Spomnila se je pač Kobetovih besedi o nravnih nevarnostih, katerim bo izpostavljena pri gledališču, ali zdelo se ji je, da je poljub na lice malenkostna stvar, ki jo pač lahko brez skrbi dovoli tako dobremu možu, kakor je ta ravnatelj.

Ko je Olga odšla, se je ravnatelj zadovoljno žvižgaje operetno arijo usedel k svoji mizi in se hotel posvetiti svojemu delu, ali Olga mu je hodila vedno na misel, tako, da je popustil vse delo in šel na sprehod.

Stotak, ki ga je Olga prinesla domov, je napravil velikansko senzacijo. Rozmanka ni še nikdar videla stotaka. Sedla je na stol in ga ogledovala in ogledovala kakor zamaknjena. Še nikdar v svojem življenju ni bila s svojo hčerjo tako zadovoljna kakor ta dan.

„Sam Bog nam je poslal gospodično Falkenburg v hišo,“ je nekako sanjavo govorila Rozmanka. „Ko bi ne bilo nje, bi morala Olga kdo ve še koliko časa hoditi šivat za tistih bornih par krajcarjev.“

Ko je izvedela stara igralka, da je ravnatelj dal Olgi stotak predujma, je z nekakim občudovanjem začela ogledovati svojo mlado prijateljico. Poznala je ravnatelja in vedela, kako je težko, dobiti od njega le petak. Olga pa je izvršila čudež in pripravila ravnatelja do tega, da ji je sam in iz lastnega nagiba dal stotak. To je gospodični Falkenburg tako imponiralo, da je globoko zavzdihnila in potem s prepričevalno odločnostjo rekla :

„Gospodična Olga — Vi se bodele še v šampanjcu kopali in s stotaki cigarete prižigali.“

Od te ure je gospodična Falkenburg Olgi dvorila kolikor je mogla in ji pomagala, kjer je bila prilika. Šla je ž njo kupit obleko, pomagala ji izbrati klobuk, in jo podučevala, kako se mora vesti na odru. Obetala ji je, da jo bo sama šminkala in jo učila, kako mora igrati v posameznih igratih. Sploh se je Olge tako oklenila, da je bila ta ginja tolikega prijateljstva in ni vedela, kako bi gospodični plemeniti Falkenburg izkazala svojo hvaležnost.

Olga se je v nekaterih dneh v vsi naglici pripravila za svoj novi poklic. Drugi kapelnik, Lercher, je imel nalogo, da jo nauči zборе iz operete „Fatinitza“. Lercher je bil mlad in zal dečko in se je takoj zaljubil v Olgo. Poučeval jo je z velikim veseljem in ker je bil vselega in ljubeznivega značaja, je tudi Olgi ugajal in rada je dopuščala, da ji je delal komplimente, ji prorokoval lepo prihodnost in ji deklamiral o svoji ljubezni do nje. Poslušala ga je tem rajša, ker je bilo vse njegovo početje veliko zadoščenje za njeno samoljubje in za njeno nečimernost. Imela ga je tudi rada, a po svoje, in ni nikdar mislila,

da bi začela ž njim kako razmerje. Lercher pa je bil vaje občevanja z ženskami in ni obupal.

Lercherjev tekmeec je bil nemški časnikar Konjiček. Mlad mož, ki je znal mojstrsko delati dolgove. Zaslužil je malo, živel pa vedno kavalirsko. Zgovorni in zabavni moziček je bil v nemški družbi jako priljubljen in imel kot gledališki poročevalec med igralci velik ugled. Tudi Konjiček se je hitro zaljubil v Olgo, a dasi je delal Lercherju znatno konkurenco, sta ostala vendar najboljša prijatelja in sta z družinami močmi obrekovala in sumničila ravnatelj, kolikor se je dalo, da bi ga pri Olgi izpodrinila.

Časih je obšlo Olgo spoznanje, da je zašla v družbo, kjer je morala znana samo po imenu. Dostikrat je morala slušati surove dovtipe, kakršni se čujejo navadno le v vinjeni moški družbi. Pri skušnjah so si igralci in igralkе pripovedovali kosmate anekdote tako neženirano, da je Olga kar strmela. V nekaterih dneh je tudi vedela, da imajo vse igralkе svoja ljubavna razmerja z različnimi ljubljanskimi lahkoživci in

čudila se je brezstidnosti, s katero so govorile o svojem početju. Ali kadar jo je obšlo spoznanje, kam da je zašla, kadar jo je začela prevzemati želja, da bi pobegnila iz te družbe, vselej je premagala samo sebe. Ni se sprijaznila s početjem in življenjem novih tovarišic, ali videla je, da žive te njene tovarišice prijetno, razkošno, brezskrbno in veselo in da se nihče ne spodtika ob njih lahkomiselnosti. Primerjala je z življenjem teh tovarišic svoje lastno dosedanje življenje in svojo bedo in kar hipoma so utihnili vsi pomisleki.

Tega pa ni čutila da jo je nova družba vsak dan bolj demoralizirala. Zdelo se ji je, da se je družbe le navadila, v resnici pa je družba podrla zadnje njene moralične pomisleke in ji zastrupila dušo in srce.

Končno je prišel dan prvega nastopa. Olga je trepetala strahu in bi bila tik pred predstavo najraje pobegnila. Pri skušnjah se ji je zdelo, da bo prav lahko nastopila in igrala, ali ko je pri luknjici v zavesi pogledala na občinstvo, ko je videla v gledališču vso Ljubljano, glavo pri glavi, tedaj jo je

spreletel tak strah, da se je tresla kakor bilka in se kesala, da je poskusila srečo pri gledališču.

Ravnatelj je stal blizu nje in ji prijazno prigovarjal, naj se nikar ne boji. Zatrjeval ji je, da je samo prvi nastop težak, da pa se strah hitro poleže in pomiril jo je toliko, da je ostala na odru.

Ko se je zavesa dvignila, se je Olga zopet ustrašila in izpočetka kar ni mogla ust odpreti. Kakor okamenela je stala med koristkami in plaho so begali njeni pogledi po dvorani. Peti ni mogla, dasi je znala vse zборе prav dobro. Na galeriji je spoznala mater in sestro, Kobeta in krojača ter liričnega pesnika, ali pogledala je takoj proč, ker se ji je zdelo, da se ji smejejo. Ozrla se je po ložah in po parterju in se nekoliko pomirila, videč, da se nihče ne ozira nanjo, da gleda vse samo prvo pevko.

Proti koncu prvega dejanja je začela tudi peti, najprej tiho, kakor bi se bala, da jo kdo sliši, potem pa vedno močnejše dokler ni kakor druge koristke pela s polnim glasom. V poznejših na-

stopih se že ni več tresla in pogumno pela, tako da ji je ravnatelj prišel čestitat.

„Prav dobro gre, gospodična Olga,“ ji je rekel in jo pogladil po licu „prav zadovoljen sem in nekaj pozornosti ste tudi vzbudili.“

„Jaz?“ se je čudila Olga.

„Da, Vi, in ni čuda. Opazoval sem občinstvo in videl sem, da so Vas različni gospodje prav intenzivno opazovali. To je že dobro znamenje. Ali — bodite previdni.“

Predstava se je ugodno končala in Olga je bila srečna in nad vse vesela, da se je prvi nastop tako dobro obnesel. Zdaj je bila prepričana, da se ne loči več od gledališča. Sicer je uvidevala, da se bo morala še mnogo učiti in da naloga igralka ni tako lahka, kakor si je svoj čas mislila, ali zdaj je imela pogum in zavest, da bo vse težave premagala.

Po predstavi sta jo Lercher in Konjiček nagovarjala, naj gre z drugimi igralci in igralkami v gostilno „Pri solncu“ na Francovem nabrežju, kjer se je takrat shajalo gledališko

osobje. Toda Olga ni hotela iti, vsaj ta dan ne, in je šla z materjo in s sestro proti domu. Lercher in Konjiček sta jo spremila.

Ko je prišla družba do nekdanjega redutnega poslopja, je videla tam večjo gnečo in velik šum. Od daleč je spoznala Olga, da se prepira Jaklič z nekim policajem. Olga je hotela kar mimo iti, a njeni materi se je Jaklič smilil. Šla je gledat, kaj se je zgodilo, in drugi so šli za njo.

Hudega se ni bilo nič zgodilo. Jaklič se je bil vsedel pred hišna vrata redutnega poslopja, redar pa ga je hotel domov odpraviti.

„Zakaj naj bi šel domov spat,“ se je jezil Jaklič. „To je vendar ena prvih državljanskih pravic, da sme človek spati, kjer hoče. Kaka svoboda pa je to, če se niti pred vratmi javnega poslopja ne morem odpočiti.“

„Jaklič pojde z nami,“ se je oglašila Rozmanka in prijela vinjenega Jakliča za roko.

„V postelji boste bolje spali kotu na kamnu.“

„Saj n sem hotel tu spati. Samo malo odpočiti sem se hotel. Jaz spanja

sploh ne potrebujem. Spim samo iz navade in zaradi lepih sanj.“

V tem je pristopil tudi Kobe in prijel Jakliča za drugo roko ter ga z Rozmanko vlekkel proti domu. Olga je bežala naprej, kolikor je mogla in se rotila na tihem, da morajo Jaklič in njegovi tovariši iz hiše na vsak način, ker jo je bilo sram, da je znana s takimi ljudmi; da je nekdam ljubila Jakliča, to ji niti na misel ni prišlo.

VI.

Minulo je nekaj tednov. Olga se je bila zapodila v vrtinec življenja z vso strastjo svojega toliko časa premagane in zatajevanega temperamenta. Njeno davno koprnenje po uživanju je bilo udarilo na dan z elementarno močjo, jo je bilo tako prevzelo, da ni našla niti trenutka pokoja, da bi razmišljevala o svojem početju. Uživala je, kar ji je ponudilo življenje. Navadila se je kavarne in gostilne in družbe lahkomiselnih ljudi. Niti zapazila ni, kdaj se je navzela nazorov, ki so vladali v igralskih krogih, kdaj se je na-

vadila opolzkega govorjenja in dvoum-
nih namigavanj. Vse, kar ji je bilo prej
v mislih, je izginilo iz njenega spo-
mina. Mislila je edino na sedanjost, na
trenotje.

Skromna koristka je nosila zdaj
svilene obleke in dragocene klobuke.
Gospodična plem. Falkenburg, ki je
rada filozofirala, je našla, da ima Olga
demoničen vpliv na moške. Res so bili
vsi igralci v Olgo zaljubljeni. Celo
skopi ravnatelj je bil radodaren, če je
Olga kaj od njega zahtevala, drugi pa
so jo kar obsipali z darili, ki sicer niso
bila posebne vrednosti, a so vendar za
razmere dotičnikov predstavljala znatne
žrtve. Edini Konjiček ni žrtvoval za
Olgo nikdar nobenega krajcarja, dasi
je imela njega še najraje. Postala sta,
ne da bi bila kdaj o tem kaj govorila,
nekaka kompanjona. Če je Olga imela
kako željo, jo je povedala Konjičku, in
ta je potem vse aranžiral.

Zlasti v takrat zelo priljubljeni in
obiskani gostilni „Pri solncu“ je Olga
doživela vesele ure.

Tam je prvič v svojem življenju pila
šampanjca, tam so se zbirali okrog nje

njeni čestileci, tam se je radovala in smejala, kakor nikdar prej v svojem življenju, prav po Konjičkovem geslu: da je ni večje budalosti, kakor če kdo zamudi le kako minuto uživanja.

Pri vsem tem lahkomiselnem početju je pa Olga vendar ohranila toliko previdnosti, da se ni kompromitirala. Sicer je doživela nekaj romanov nehote in le tako mimogrede, po obilno zaužitem šanpanjcu, ali tako ravnatelj kakor Lercher in Konjiček so varovali svojo tajnost, drugi pa ni nihče vedel nič slabega povedati o Olgi in veljala je za žensko, ki moške samo izkorišča, a je hladna in nepristopna.

V božičnem času je Olga zapazila v gledališču v loži dveh bratov lahkoživcev mladega elegantnega moža, ki jo je med predstavo nepretrgoma gledal in je na različne načine skušal obuditi njeno pozornost. Olga se je delala, kakor da vsega tega ne zapazi, ali če je le mogla, je napravila tako, da je prišla blizu leve proscenijske lože, v kateri je sedel tujec in ves čas je med predstavo mislila, kdo da je ta tujec in dali poskusi se ž njo seznaniti.

Tajna njena želja je bila, da dobi imovitega čestilca. Vse prve igralke in pevke so imele take čestilce in so jih „koreninile“, kolikor se je dalo. Gospodična Wagnerjeva, prva moč tiste sezone, jih je imela kar več. Toda ko je prišla Olga k gledališču, so bili vsi lahkoživci že „oddani“ in so imeli svoje zveze z različnimi igralkami, za koristke se pa sploh niso radi menili, smatrajoč jih za manj vredne ter jih prepuščali manj imovitim gledališkim prijateljem. To je bila edina stvar, ki je Olgo jezila, in zato se je zelo trudila, da bi dobila kako samostojno vlogo. Laskala se je radi tega ravnatelju in kapelniku in režiserjem in storila marsikako žrtev, ker je bila prepričana, da mora enkrat na odru obuditi splošno senzacijo, če se hoče pomakniti v prve vrste.

Po predstavi je šla, kakor običajno, s tovariši in tovarišicami v gostilno „Pri solncu“. Ravno ko je povpraševala, kje da je Konjiček, so se odprla vrata in vstopil je Konjiček z mladim tujcem, ki je med predstavo posvečal Olgi svojo pozornost.

„Kadet Slavik,“ se je predstavil mladi tujec. „Navadno prebivam v Trstu, a zdaj sem na dopustu v Ljubljani.“

„Pomislite,“ je vpil Konjiček, „ta srečni človek je prišel na dopust, da dvigne svojo dedščino! 20.000 goldinarjev je podedoval!“

Ta naznanilo je spravilo vso družbo pokonci. Moški so hipoma dobili veliko spoštovanje pred tem mladeničem, ženske pa so zatrepetale, povzdignile glave in tresle so se jim nosnice kakor lovskemu psu, kadar dobi sled.

Slavik je vzel od bližnje mize stol in se vsedel poleg Olge. Za trenotek je vse ženske spreletelo čuvstvo ljubosumnosti, ali Slavik je naročil šampanjca in to je bilo drugim igralkam vsaj malo tolažilo za izgubljeno upanje, ujeti v svoje zanjke tega nedolžnega mladeniča in dediča.

Razvila se je jako hitro vesela in razposajena zabava. Ko je začel šampanjec vplivati, je vse vprek vpilo in razsajalo in prepevalo. Konjiček je bil najglasnejši, med tem ko je Slavik vso svojo pozornost posvečeval Olgi in ji

pripovedoval, kako globok in nepozabljiv vtis da je nanj napravila in kako ga je očarala njena lepota. Svoje govorjenje je spremljal z vzdihom in je skrivaj, če je količkaj mogel, stiskal Olgi roko.

Šele proti jutru se je družba razšla. Med tistimi, ki so spremili Olgo in gospodično plem. Falkenburg, je bil seveda tudi Slavik. Vodil je Olgo pod pazduho in ji govoril že o svoji ljubezni ter jo vpraševal, kje da bi mogel drugi dan ž njo govoriti. Olga se je vedla jako rezervirano; določnega odgovora ni dala in tudi nič obljubila.

„Dovolite mi jutri kratek rendez-vous,“ je prosil Slavik.

„Rendez-vous — to je za kuharice,“ se je norčevala Olga. „Sestala se bodeva, kjer se bodeva dobila. Morda na cesti, morda v kavarni, morda pred gledališčem.“

„Nekaj jako važnega Vam imam povedati, gospodična Olga.“

„To mi lahko poveste kjer hočete in kadar hočete.“

Slavik ni več silil v Olgo, pač pa sklenil, da počaka drugi dan po skušnji pred gledališčem na Olgo in da se ž

njo domeni. Hotel je vedeti, pri čem da je, dočim je Olga hotela, naj ostane nekaj časa v negotovosti, da ga bolje spozna.

Slavikov stari oče je bil kmetski kupec, ki je najprej trgoval z lesom, potem je kmetska dekleta prodajal v Trst in Aleksandrijo in ko si je napravil premoženje, se je bavil z oderuštvom in z zalaganjem vojaštva s krmo in slamo, lesom in ovsem. Ostal je vse svoje življenje plebejec. Njegov sin, zastopnik druge generacije, je bil že gospod. Umival se je od otroških let vsak dan, hodil v šolo in nosil zlato uro in z zlatom obrobjen cviker. Stari oče je bil drzen slepar v večjem slogu. Sleparil je v presledkih, če je ravno prilika nanesla. Tudi njegov sin je bil slepar, a sleparil je vedno nekako administrativno. Stari oči je bil še bandit, sin pa meščanski slepar. Kadet Slavik je bil vnuk starega bandita. Ker je imel osem sestra, se je očetovo premoženje razdelilo in je vsak otrok dobil samo po 20.000 gld. Kadet Slavik, ki je vse svoje življenje samo brezskrbno in razkošno živel, ni imel pojma o

vrednosti denarja. Ker ni imel čisto nič talenta za kupčijo, dasi se je oče več let ukvarjal ž njim, da bi ga vzgojil za trgovca, je šel končno k vojakom in srečno četudi težavno dosegel dostojanstvo kadeta. V tem času mu je umrl oče in sedaj je bil prišel kadet v Ljubljano, da dvigne svojo dedščino.

Kadet Slavik je več dni zalezoval Olgo, a čim bolj se je on razvnel, toliko hladnejša je bila Olga. Priznala je sicer, da ji je simpatičen in po načinu rafiniranih koketk mu je včasih delala vsakovrstne upe, a se takoj zopet izpremenila in igrala nedolžno in neizkušeno dekle. To je vse Slavika samo razgrevalo in ga vleklo k Olgi. Če ni bil v njeni družbi, ni imel miru. Čar njene osebnosti ga je bil tako prevzel, da so vsa njegova čuvstva koprnela samo po Olgi, da je bil vesel, če jo je videl, da je bil srečen, če jo je mogel spremljati, da je bil blažen, če mu je za kako lepo darilo dovolila hiter poljub v veži. Ugodil je vsaki Olgini želji in kar gledal, da bi uganil, česa želi in s čim bi si pridobil njeno naklonjenost. Ravnatelj in kapelnik sta

v svoji ljubosumnosti tekmovala s Slavikom; drug je drugega izpodrival, a Olga jih je znala vse ohraniti na vrvici in se ž njimi prešerno igrala. Da so dostikrat krvavela njih srca, to jej ni bilo mar. V njenih očeh so bili postali vsi moški samo sredstva da si pomore do prijetnega življenja. V svojem srcu jih je vse zaničevala, čeprav se tega še sama ni povsem zavedala. Ali vse njeno ravnanje je to kazalo in stara Falkenburg jo je občudovala, češ:

„Kako dobro bi se meni lahko danes godilo, če bi bila znala v svoji mladosti z moškimi tako ravnati, kakor ti.“

„Moški so kazeni božja,“ je pri takih prilikah odgovorila Olga. „Vsi so hudobni, nečimerni in meseni kakor stari kozli. Za drugega niso na svetu, kakor da nas ženske preživljajo. Nikdar pa tako ne lažejo, kakor tedaj, ko prisegajo ljubezen.“

Edino pri takih pogovorih se je Olga spominjala Jakliča. A kakor hitro ji je prišel na misel, obšla jo je jeza. Ne da ga je ljubila in da se mu je vdala. Bila je toliko odkritosrčna, da

je vsaj sama sebi priznala, da se ne kesa, in da so bile urice ljubezni, ki jih je preživela z Jakličem, pravzaprav edini res srečni trenotki njenega življenja. Ali jezilo jo je, da se Jaklič ni pustil trpinčiti, da ni hotel biti njen suženj, da ni hotel prenašati njene slabovoljnosti in izbruhov njene užaljenosti in da se ni ponižal, ko ga je bila enkrat osorno odgnala. Jezilo jo je pa tudi, da je bila ona kriva, da se je Jaklič zopet vdal pijančevanju, ter se zanemaril in propadal. Sploh je bil pa spomin na Jakliča edina stvar, ki ji je časih — a še to le redkokdaj — grenila veselje.

Razen Konjička si je Slavik tudi v osebi plem. Falkenburg pridobil zavzemanico, ki se je zanj pri Olgi močno zavzemala. Kadar je Slavik vedel, da je Olga doma, je prišel vselej obiskat gospodično Falkenburg, samo da je bil nekaj trenotkov v družbi z Olgo. Pri neki taki priliki je tudi izvedel, da je Jaklič naslikal Olgin portret in gospodična Falkenburg mu je portret tudi pokazala. Podoba je Slaviku tako ugajala, da je zaželel seznaniti se z

Jakličem, češ, da mu mora napraviti kopijo.

Gospodična Falkenburg se je sicer silno bala pod streho bivajoče „bande“ in še prav posebno Jakličevega hudobnega jezika, ali tako radodarnemu gospodu, kakor je bil Slavik, ni mogla ničesar odreči.

Jaklič je bil slučajno doma in je leno ležal na svoji postelji, ko sta prišla gospodična Falkenburg in Slavik pod streho.

„Ta gospod bi rad z vami govoril, gospod Jaklič,“ je začela stara igralka.

„Naj govori“ je dejal Jaklič ne da bi se premaknil na svojem ležišču in ne da bi Slavika pogledal. „Jaz poslušam. Če se hoče gospod morda usesti, mu je na razpolaganje sedem postelj. Vas plemenita gospodična pa vabim na svojo lastno posteljo, ker ste tu najbolj varni.“

„Dovolite gospod, da se Vam predstavim,“ se je zdaj oglasil kadet. „Moje ime je Slavik, kadet Karol Slavik.“

„Poznam Vas; poznal sem tudi Vašega častivrednega očeta in še bolj častivrednega starega očeta in če se

ne motim, sva se oba večkrat v isti sobi seznanila s palico učitelja Ivanetiča.“

„E — e — ali je mogoče — saj res — saj je res,“ je jecjal Slavik. „Glej — jaz te nisem spoznal — pač se mi je zdelo, da sva se že videla ali spoznal te nisem.“

Nekaj prijaznega je zasvetlikalo v Jakličevih očeh in krepko je stisnil Slaviku roko. Veselilo ga je, da ga tovariš izza šolskih let ni zatajil. Mislil je, da ga neče poznati, a čim je spoznal, da je bil v zmoti, je skočil s postelje.

„Plemenita gospodična umetnica,“ je rekel stari igralki, „bodi Vam izrečena topla zahvala, da ste mi pripeljali ljubega znanca izza mladih let.“

„O, prosim.“

„Ko bi imel salonsko obleko, bi Vam ponudil roko in bi Vas spoštljivo spremil do vrat Vašega apartementa, tako pa se morate že sami vrniti iz tega podstrešnega salona.“

Igralka je plaho bežala in se rotila, da nikdar več ne pojde v Jakličevo bližino, prijatelja pa sta se usedla na posteljo in zdaj je Jaklič tudi izvedel, kaj da je Slavika pripeljalo k njemu.

VII.

Slavik ni znal ne štediti, ne računati. Zapravljal je podedovano premoženje uprav blazno. Smehljaje je plačeval večer za večerom šampanjca „Pri solncu“ in z radostje je izpolnil Olgi vsako željo. Kupoval ji je najdražje obleke in vsakovrstnih dragocenosti, jo vodil po restavracijah in na zabave, na plese in na maskarade, povrhu pa še „posojal“ stari Rozmanki zdaj nekaj petakov, zdaj nekaj desetakov. Stara Rozmanka ga je naravnost oboževala in je Olgi priporočala, naj se drži tega čestilca.

Zaradi tega se je končno sprlalo celo s Kobetom. Sivolasi sollicitator je bil spoznal, da je Olga zanj izgubljena. Težko se je sprijaznil s to mislijo, kajti ljubil je Olgo vroče ali uvidel je, da z Olgo ne prideta nikdar več skupaj in resignirano se je udal v svojo usodo. Ali ko je sprevidel, da je Olga zašla na pota nemoralnosti in da jo njena lastna mati še navaja k temu življenju, tedaj je vzkipela v njem kri in povedal je Rozmanki toliko bridkih resnic, da

je srdito vzkipela in mu povedala svoje mnenje v obraz.

„Kaj pa pravzaprav mislite,“ se je jezila Rozmanka, „ali imate mar kaj govoriti v naši hiši? Če Vam je Olga tako pri srcu, zakaj pa je niste vzeli? Še pred nekaj meseci bi Vas bila Olga z veseljem vzela.“

„Ali — ko je nisem mogel vzeti,“ je bolešno vzdihnil Kobe. „Saj veste da plačujem dolg svojega brata. Po trideset goldinarjev na mesec.“

„Zakaj pa niste rekli bratu, da naj sam plačuje svoj dolg, ker se hočete oženiti? Vsak je vendar sam sebi najbližji. Kdo je že kdaj videl, da plačuje ubog sollicitator dolg brata-oficirja, strada pri tem in se odpove celo svoji ljubezni?“

Kobe se je vrgel na zofo in temno gledal predse. Spomnil se je tistih težkih ur, ko je omahoval, bi-li ponehal plačevati bratove dolgove in se oženil z Olgo ali pa bi izpolnil bratu dano obljubo in se Olgi odpovedal. Tedaj je mislil, da je najbolje, če počaka še nekaj časa, in sedaj je uvidel, da je zamudil pravo uro in da je bila Olga zanj izgubljena.

Jaklič je bil slučajno navzočen pri tem prepiru. Rekel ni sicer ničesar ali Kobe se mu je smilil, ker je videl, da ta mož nima moči in zadosti trdne volje, da bi zadušil čutila, ki mu trgajo srce. Konec prepira med Kobetom in Rozmanko pa je bil, da se je Kobe odločil, zapustiti svoje stanovanje. Dolga leta je prebival pri tej rodbini ali spoznal je, da ne more več ostati, da se mora ločiti, če ne mu še duša izkrvavi pri-tajenih bolesi. Še enkrat ga je obšla želja, da bi prelomil bratu dano obljubo, da bi svoj zaslužek porabljal zase in zas-nubil Olgo, ali jasno mu je bilo, da ga Olga odkloni. In tako se je odločil, da gre, da gre takoj in da se nikoli več ne približa.

Šel je brez slovesa. Pospravil je svoje stvari v staro skrinjo, plačal Rozmanki, kar ji je šlo, in potem tiho zapustil hišo. Eno noč je hotel prebiti v kakem hotelu, potem pa si poiskati stanovanje kje na drugem koncu mesta.

Ko so prebivalci podstrešja izvedeli za Kobetovo izselitev, jih je to silno vznemirilo in razjarilo. Vsa njihova jeza se je osredotočila na Olgo in govorili

so o njej tako grdo in zaničljivo, da se je celo Jaklič zanjo zavzel, dasi sicer ni zinil besedice, če so prijatelji govorili o nekdanji njegovi ljubici.

„Olga nas spravi vse iz hiše,“ se je jezil Lipe. „Že davno sem opazil, da se sramuje naše družbe; sram jo je, da nas pozna, sram jo je, da poznamo mi njo.“

„Odkar občuje z igralci in se peča z gospodskimi ljudmi nas prezira, dasi je stokrat slabša, kakor smo mi,“ je razlagal lirični pesnik in Sodar mu je odločno pritrjeval in sprožil misel, naj se vsa družba izseli v staro cukrarno doli na Poljanah, kjer je dobiti lepo in ceneno prebivališče.

Jaklič je temu predlogu nasprotoval z vsemi silami.

„Vsi ste v Olgo zaljubljeni,“ je očital tovarišem, „vsi do zadnjega ste jezni nanjo, ker neče ostati v naši družbi, ker stremi po boljšem in prijaznejšem življenju, ker hoče živeti med ljudmi, ki ji ugajajo. Mi ji ne ugajamo. Tega Olga ne prikriva, a to je kar Vas boli in jezi.“

„Ali tebe morda ne?“ je vprašal Sodar.

„Mene ne,“ je odgovoril Jaklič. „Vedel sem, da pride slej ali prej do tega. Olga je takega značaja, da ji v naših krogih ni in ni obstanka. Prve dni, ko sem bil ž njo znan, sem bil prepričan, da se povzdigne iz naših nižav in da ji bo vseeno, s kakimi sredstvi to doseže. In zgodilo se je tako.“

„Lepo se je povzdignila iz naših nižav,“ se je rogal lirični pesnik. „Lepo se oblači in dobro živi — to je res, ali plačala jo to s svojo častjo in s svojim poštenjem.“

„Prijetelj — ti govoriš kakor kak filister,“ ga je zavrnil Jaklič. „Olga je nenavadna ženska. Olga je kakor vampir, ki se je iz naših nižav povzdignil v višje kroge, da jih tlači, da jim izpiva srčno kri in jih ugonablja. Na poti, po kateri bo hodila ta demonična ženska, bo marsikdo obležal kot njena žrtev. Le poglej, kako nore za njo vsi moški. Še mi se nismo mogli ubraniti njenemu čaru, ki smo je vajeni in smo jo poznali že kot otroka. Kdor jo zdaj

spozna, pade brezpogojno v njeno oblast in postane njen suženj. Vzame mu voljo in razum, vzame mu eneržijo in moštvo.“

Tovariši so molče razmišljali o teh besedah. Tudi Jaklič je nekaj trenutkov molčal. Potem se je ulegel na svojo posteljo, in gledaje proti stropu dejal, kakor bi govoril sam s seboj:

„Olga je maščevalka revežev in zatirancev; kar store bogataši revežem krivičnega, to maščuje na njih Olga. Slavik bo padel, Albert Balič bo krvavel, knez Porcia bo krvavel, vsi bodo trpeli in krvaveli, predno mine leto dni.“

V podstrešju je zavladala tihota. Jakličeve besede so sicer le deloma prepričale njegove tovariše, ali ugovarjali niso. Čutili pa so vsi, da ne bodo več dolgo prebivali v tej hiši, da pride kmalu ura ločitve. Zamerili so Rozmanki in Olgi, da sta pustili zvestega in dobrega Kobeta iz hiše, in uvidevali so, da jih Olga v hiši samo še trpi in da bi se jih najraje čim prej iznebila. To jih je jezilo in poniževalo v lastnih očeh in ne da bi kaj govorili, so se razumeli, da se pri prvi priliki izselijo.

Olga se je Kobetove izselitve neznanosko razveselila. Ogibala se ga je že dlje časa, ker se je bala njegovih naukov in svaril. Prej je te nauke in ta svarila imenovala očetovske svete, zdaj pa samo še neslane opazke; prej je vedela, da so izvirali iz dobrotnosti in ljubezni, zdaj pa je sama sebi dopovedovala, da izvirajo iz ozkosrčnosti in iz zavisti. Celo očitajoči Kobetovi pogledi so ji bili nadležni in če je količkaj mogla, se je rada umaknila vsakemu pogovoru s postarnim Kobetom.

„Kobe je šel — zdaj se je treba odkrižati še njegovih tovarišev.“ To je mislila Olga in je pred vsem naznanila Rozmanki, da hoče Kobetovo sobo imeti zase, plačeval pa da jo bo Slavik. Z lahkoto je pripravila tudi Slavika do tega, da je dal sobo lepo preslikati in opremiti z različnim novim pohištvom. V nekaterih dneh se je prej tako skromna soba spremenila v koketno prebivališče rafinirane kurtizane. Pri oknu je stala mala pisalna miza, v kotu pa veliko, do stropa segajoče zrcalo. Posteljo so zagrinjale lepe preproge, na toaletni mizici pa je bilo

razpostavljenih nebroj malih in velikih steklenic, napolnjenih z različnimi dišavami. Vhod iz sobe v materino sobo je bil zabit, zagrnjen z debelo zaveso in zastavljen z veliko omaro.

Zadovoljno in ponosno se je ozirala Olga po svoji sobi. Smehljaje sreče in zadoščanja je ogledovala vsako stvarico, veselila se vsake malenkosti in zdelo se ji je, da se je približala uresničenju svojih sanj in svojih želja.

Bil je že večer, ko se je Olga naselila v svoji sobi. Naložila je še nekaj polen v peč in potem užgala svetilko, ki je stala na mizi in obe sveči poleg velikega zrcala. Zastrla je potem okna in potem s parfumom poškropila posteljo in malo zofo, da se je hipoma razprostrl omamljiv, živce razburjajoč vonj po sobi.

Potem se je začela oblačiti kakor za kak velik ples. Skrbno si je počesala lase, naložila pudra in previdno in rahlo počrnila trepalnice. Nje očesi sta vsled tega dobili čudovit sijaj in izraz neodoljive privlačnosti ter tajnega hrepenenja po ljubezenskem razkošju.

Potem se je oblekla. Oblekla je belo svileno obleko, globoko izrezano, da se je videl krasni vrat da so se videle polne lepe roke. Vzela je cigareto in jo užgala, potem pa stopila pred zrcalo. Roke je držala sklenjene na hrbtu; izgledala je tako izzivajoče prelestna, prav kakor greh, ki je postal meso.

S ponosom se je ogledovala v zrcalu. Zibaje se koketno se je sama sebi smehljala in si metala poljubčke in končno samozavestno siknila.

„Kateri moški se mi more ustavljati, kdo se more ubraniti, če mu hočem postaviti nogo na tilnik?“

Ko je odbila deseta ura, je čula na stopnicah tihe korake. Vedela je, kdo prihaja. Urno je stopila k vratom in jih odprla. Pred njo je stal Slavik.

„Olga, moja ljubljena Olga,“ jo je tiho pozdravil in ji poljubil roko.

Olga je zaprla in zaklenila vrata in rekla glasno kakor je navadno govorila:

„Sedi ljubček. Ni treba, da bi tiho govoril. Nihče naju ne sliši in če naju kdo sliši, mi je to vseeno.“

„Kako si lepa Olga, kako si krasna. Ko bi ti vedela, kako te ljubim; blazno, z vso strastjo svojega srca.“

Postavila se je pred njega. Zopet je imela na hrbtu sklenjene roke in v ustih cigareto. Gledala ga je s tako toplimi, toliko obetajočimi pogledi, da je Slavik padel pred njo na koleni in oklenivši se je ves iz sebe ječal:

„Olga, jaz te ljubim, Olga, jaz te ljubim.“

Na njenem licu se je pojavil izraz triumfa in neskončnega zadoščenja, a hitro tudi ugasnil.

„Ali sem tako lepa?“ je vprašala še vedno pred njo klečečega Slavika.

„Lepa si in tvoje oči se blešče, kakor svetopisemski kači iz raja. Olga — vse moje bitje koprni po tebi, Olga, ali me ljubiš? Ali si res moja?“

Hladno in mehanično se je nagnila k njemu. Njeni prsti so se nekoliko poigrali s kodri njegovih las, potem ga je objela in poljubila.

„Jaz te ljubim,“ je rekla šepetaje „in sem tvoja.“

Slavik bi bil najraje zavrisnil. Spreletelo ga je čuvstvo blaženstva.

Planil je pokonci, objel Olgo ter strastno in hrepeneče poljubljal njene ustne in njene oči.

„Olga, moja Olga!“ — — —

Na horicontu se je prikazovala že jutranja zarja, ko se je Slavik poslovil z neštevilnimi poljubi od Olge in po zapuščenih ulicah krenil proti svojemu domu.

Olga je ostala sama v svoji sobi. A počitka ni našla. Nemirno se je premetavala po blazinah svoje postelje. Vedno in vedno jo je obhajal kes, da se je vdala temu življenju. Skušala je samo sebe prepričati, da ji ni bila odprta nobena druga pot, in da je sploh vse kesanje prepozno, ali bolesti svojega srca s tem ni zadušila.

Težke in gorjupe so bile te ure, ko so jo trle take misli. Zdelo se ji je, da so se še enkrat, da so se zadnjikrat oglasila boljša njena čuvstva in jo svarila. Po dolgem notranjem boju je vendar premagala ta čuvstva in zamorila te glasove.

„Naprej, vedno naprej; čemu pa sem na svetu, kakor da uživam in se veselim?“

Skušala je sama sebi dopovedati, da ni nič slabša od drugih žensk. Vse, kar je kdaj iz Jakličevih ust slišala o svobodni ljubezni, ji ji bilo zdaj dobro, da samo sebe opraviči v svojih lastnih očeh, a kadar se ji je zdelo, da so njeni razlogi tako sestavljeni, da jim ni ugovarjati, se je vse podrla, ker si je morala priznati, da ne ljubi nikogar, da samo blini ljubezen, da bi moške zastrupljala.

V polusnu je videla vse svoje častilce, tiste, ki se že sučejo okrog nje in tiste, ki se ji šele približujejo, o katerih pa je vedela, da ji zapadejo in da pridejo v njeno oblast, kadar hoče. Med njimi ni bilo nobenega, ki bi ji bil simpatičen. Sovražila je pravzaprav vse. Njeno lice je dobilo trd izraz, izraz neizprososti in neumiljenosti, ko je razmišljala o svojih ljubimcih in čestilcih, kakor bi hotela reči: Vaša smrt je moje življenje.

Spomnila se je tudi Jakliča. A komaj ga je v duhu zagledala, je že planila iz postelje. Na Jakliča ni hotela misliti, na noben način. Stopila je k oknu in odgrnila preproge, da se je

jutranja svetloba vlila v njeno sobo. To jo je spravilo popolnoma k zavesti in hipoma so jo minile vse temne misli, vsa neprijetna čuvstva, vse skrbi in ves kes. Bilo ji je, kakor da je zopet našla samo sebe in smejala se je svojim mislim in svojim sanjam.

VIII.

Gledališki lepaki so naznanjali „Lepo Heleno“. Med igralci in igralkami se je vnel za vloge v tej opereti ljut boj, tako da ravnatelj pri najboljši volji tudi to pot ni mogel dati Olgi večje samostojne vloge.

„Vse pevke mi uidejo,“ je tožil ravnatelj. „Izročeni sem jim na milost in nemilost.“

„Saj jih razumem,“ je hladno odgovorila Olga. „Zavist jih tare in strah, da se jim izneverijo vsi njihovi čestilci. A jaz jih izplačam, verujte mi, da jih izplačam.“

V starem gledališču sta bili garderobi za zbor v pritličju, za soliste pa v prvem nadstropju. Solisti in zbor so se sešli šele na odru.

Na dan predstave je prišla Olga prav pozno v gledališče. V garderobi za ženski zbor so bile vse tovarišice že pripravljene za nastop, ko je Olga začela delati toaletto. Zamudila se je nalašč, da bi bila pri oblačenju sama in je garderobo zapustila v zadnjem trenotku, ko jo je zvonček poklical na oder.

Počasi je prišla na oder, kot zadnja, tako da je šla sama čez ves oder in jo je videlo vse občinstvo. In vse občinstvo se je hipoma zganilo, vsa kukala so se obrnila nanjo, nekateri so iskali na gledališkem listu, kdo da je ta igralka in se čudili, da je na listu tiskano „Helena — gospč. Hedvika pl. Wagner“, kajti v prvem hipu so mislili, da predstavlja Olga ta večer lepo Heleno.

Olga je bila krasna. A še večjo senzacijo kakor njena naravna lepota je vzbujala njena čudovita toaletta. Odeta je bila z morskozeleno, s težkimi zlatimi cveticami obšito tančico, ki je komaj za silo zaodevala njeno telo. Ob straneh je bila tančica do kolen odprta, tako da so se pri vsakem koraku vi-

dele noge. V primeri z Olgo so bile vse druge pevke beraško oblečene in Hedvika Wagner je srdito škripala z zobmi, ko je videla, kako borno se prezentira poleg navadne koristke.

V gledališču je vse šepetalo in se oziralo na Olgo. Slavik je sedel v loži svojega prijatelja Baliča in se ponosno smehljajal. „Vse jo gleda, vse jo občuduje — in moja je,“ si je mislil in se stezal iz lože, kakor bi se hotel pokazati vsemu občinstvu. Sicer se je bil nekoliko branil, ko ga je Olga prosila, naj jo pelje na Dunaj, da ji tam kupi primeren kostum, češ, da mu je začelo že denarja primanjkovati, a sedaj mu ni bilo žal, saj je bil Olgin triumf pravzaprav njegov triumf.

Ali senzaciji še ni bilo konec. Olga je bila svoj kostum prav rafinirano priredila. V prizoru, ko se gre zbor klanjat poleg Menelaja sedeči Heleni in Klitemnestri, je Olga skrivaj odpela trak, ki je pod pazduho vezal njen kostum, tako da je bil zvezan samo še na ramah. Sprednjo plat kostuma je nekoliko privzdignila, zadnja plat pa se je vlekla za njo, tako da

se je videlo vse njeno telo, ko je šla čez oder.

Občinstvu je za trenotek kar sapa zastala; kar zadrhtelo je in slišalo se je samo „Ah—ah!“ in šele pozneje in le tu in tam kak rahel izraz nevolje.

Olga je triumfirala! Samozavestno se je, odhajaje z odra, ozrla po občinstvu in se lahko nasmehnila ter komaj pozdravila proti loži, kjer je sedel Slavik.

„Olgica — to ste napravili velikansko,“ se je veselil ravnatelj. „Res velikansko. Še enkrat dam lahko lepo Heleno in zopet bo gledališče polno. Samo vas bodo prišli gledat.“

Hedvika pl. Wagner je čula te ravnateljve besede in zbodle so jo tako, da ni mogla več brzdati svoje jeze.

„Če je tako, potem pa naj prihodnjič nastopi več ženski zbor kar brez oblek,“ je rohnela Hedvika plem. Wagner in obrnivši se k Olgi, je rekla: „Vi ste se nesramno in brezstidno vedli.“

Olga se ji je smejala v obraz. Ta jeza jo je veselila.

„Vi bi se prav radi tako nesramno in brezstidno vedli, ko bi se mogli, a ste že prestari.“

Gospodična Wagnerjeva se je srdito zapodila proti Olgi ali ravnatelj ji je prestrigel pot.

„Mir,“ je ukazal. „Tu ne trpim takih prepиров.“

Ali prepir se je vendar nadaljeval in ostre besede so letele semintja, dokler ni začel ravnatelj groziti z globami.

Igralec Balajthy je s posebnim veseljem poslušal ta prepir in dražil Olgo in Wagnerico kolikor je mogel, dokler ga ni ravnatelj prepodil. Gospodična Wagner je v svoji jezi celo zahtevala, da ne sme Olga v drugem dejanju nastopiti v svojem kostumu, ker ne gre, da bi bila koristka lepše opravljena, kakor prva solistka, ali ravnatelj jo je tako energično zavrnil, da se je globoko užaljena umaknila v svojo garderobo.

Olga je hodila po hodniku gor in dol, zobala bonbončke in se veselila svoje zmage. Navdajala jo je sladka zavest, da je ta dan obrnila nase občno pozornost in postavila v senco prve gledališke moči.

Naenkrat je stal pred njo igralec Balajthy, zal, mlad mož, ki je imel pri ženskah velikansko srečo in v katerega so bile zaljubljene vse igralkе.

„Dovolite, da Vas v znak svojih simpatij poljubim,“ je rekel Balajthy s sebi lastno arogantnostjo in razprostrl roke, da bi Olgo objel.

Olga pa ga je pahnila od sebe in nadaljevaje svojo pot hladnokrvno rekla :

„Hvala! Za poljubovanje jih imam toliko na razpolaganje, da na vas pač ne reflektiram.“

Balajthy je bil tako presenečen, da ni mogel ziniti nobene besede. Navajen je bil, da so se mu igralkе ponujale, dasi je bil skop do skrajnosti in ni hotel z nobeno imeti pravega razmerja. Tudi ko je prišla Olga h gledališču, je v svoji domišljavosti čakal, da se mu ona približa in časih se je prav resno jezil, da se ni zanj čisto nič zmenila. A da ga je zdaj odslovila, tako na kratko in ošabno, njega, za katerega so se trgale prve ljubljanske dame, to ga je do skrajnosti razjarilo. A odgovoriti ni vedel ničesar. Slonel je nekaj časa ob zidu kakor okamenel, potem pa se

v trenutku, ko mu je Olga pokazala hrbet, splazil na oder.

„Čakaj, tebi se še maščujem,“ je šepetal odhajaje na oder in stiskal pest.“ Tudi pri tebi pridem še na vrsto in potem boš ti blamirana.“

Tudi drugo dejanje se je izvršilo z velikim uspehom za Olgo. Zopet so bili vsi pogledi nanjo obrnjeni, zopet se je občinstvoanimalo samo zanjo, tako da je komaj poslušalo soliste in solistke in celo pozabilo aplavdirati. Solistke in solisti so se potrudili, da kar najbolje izvrše svoje partije, zlasti Hedvika Wagner, ali ves trud je bil zaman. Občinstvo je bilo apatično in se je le oziralo na Olgo.

V prvi vrsti v parterju je sedel mož najlepših let, kateremu se je poznalo, da je vojak, dasi je bil civilno opravljen. Imel je velike črne brke in temno polt, a videlo se mu je, da je hitro živel in mnogo doživel. To je bil artiljerijski stotnik baron Tako. Prihajal je redkokdaj v gledališče in doslej ni poznal Olge. Videl jo je ta dan prvič, a čim jo je zagledal, mu je začela siliti kri v glavo, oči so se mu

zasvetile in postal je tako razburjen, da ni mogel mirno sedeti.

Komaj je bilo končano drugo dejanje, je zapustil svoj sedež in hitro šel k vhodu na oder v ulici med gledališčem in med Kirbiševo hišo.

Hladni zrak mu je nekoliko pomiril razdražene živce. Obstal je pred stopnicami in nekoliko razmišljal, kaj naj stori. Imel je že mnogo opraviti z ženskami vseh vrst, ali Olga je napravila nanj tako močan vtis, kakor še nikdar nobena.

Stotnik baron Tako je bil že deset let oženjen. Njegova soproga je bila pravzaprav še otrok, ko je stopila v zakon; vzela jo je zgolj zaradi denarja. On ji je dal plemstvo in lepo socialno pozicijo, ona pa je prinesla v zakon pripomočke za udobno življenje.

Gospa baronica Amalija Tako je bila hči specerijskega trgovca nekje z Moravskega in trdilo se je, da so njeni pradedje spremili Mozesa iz Egipta skozi Rdeče morje v Obljubljeno deželo. Gospodarske talente je vsekako imela nenavadne. Čim je spoznala, da jo je njen mož vzela samo zaradi denarja, je

zaprla svojo blagajnico in ni hotela dati nobenega krajcarja iz rok, dokler ni baron Tako sprejel njenih pogojev. Sicer so pa bili ti pogoji prav ugodni. Obljubila je soprogu 200 gld. mesečnega prispevka iz svojega premoženja in popolno domačo oskrbo, on pa je moral obljubiti, da bo vpričo tujih ljudi vedno pozoren in galanten soprog ter skrbel za to, da bo ves svet smatral njegovo soprogo za najsrečnejšo ženo.

V ljubezenskih stvareh je baronica pustila svojemu možu popolno svobodo, zahtevala je samo, da se varuje baron vsakega najmanjšega javnega škandala.

V tem oziru se je baron le enkrat pregrešil in to v Gradcu. Imel je tam razmerje z neko vročekrvno modistko. Ko nekega dne ob določeni uri ni prišel in prinesel obljubljene vsote, ga je modistka prišla iskat na stanovanje. Baronica je ukazala vojaškemu strežaju, da vrže modistko po stopnicah. Dekle se je maščevalo in napravilo tak škandal, da je bila vsa ulica pokonci. Posledica tega je bila, da je moral baron nemudoma prositi za premestitev in posrečilo se mu je, priti v Ljubljano.

Od tedaj se je baron skrbno ogibal vsemu, kar bi mu znala vzlic svoji mladosti jako energična soproga zameriti. Ko je stal pred vhodom na oder, mu je prišla žena na misel in začel je omahovati, bi-li šel domov ali pa bi se približal Olgi.

Prav ko je hotel prijeti za kljuko, so se odprla vrata in gledališki tajnik je barona spoštljivo pozdravil in ga vprašal, s čim bi mu mogel postreči.

„E—e— jaz bi rad vedel — če se „Lepa Helena“ še ponovi in kdaj se ponovi.“

„Pojutrišnjem, gospod baron; ravno v tem trenutku je ravnatelj odredil, da pojutrišnjem. Uspeh je bil danes kolosalen, kaj ne, gospod baron?“

„Da; res; prav lep uspeh; prav izvrstne moči so angažirane.“

Tajnik, ki je proti primerni proviziji rad posredoval, če se je kdo hotel seznaniti s kako igralko, je dobro čutil, da je baron Tako imel poseben namen, ko je hotel iti na oder; rad bi se mu bil ponudil za „kako uslugo“ ali vedoč, da je baron oženjen, se ni upal z barvo na dan. Baron pa ni vedel, na kak

način si je tajnik zagotavljal precej znaten postranski zaslužek in zato je odšel s kratkim pozdravom.

Že čez nekaj dni je bila repriza „Lepe Helene“. Gledališče je bilo nabito polno. Ravnatelj je bil vsem igralkam ukazal, da morajo igrati kolikor mogoče pikantno in vse so rade ubogale, vse so imele globoko dekoletirane in ob straneh odprte kostume, gospodična Wagner pa je že pred predstavo razbobnala po vsem mestu, da bo v znanem prizoru s Parisom tako realistično igrala, da bo njena igra javen škandal. Vse igralke so tekmovala, da bi Olgo prekosile in obrnile nase vso pozornost.

Tudi Olga si je napravila nov kostum. Oblekla je mesenobarven trikot, odela se pa samo s fino popolnoma prozorno tančico. In čim je stopila na oder, je bila zopet vsa pozornost obrnjena nanjo in ni drugim igralkam prav nič pomagalo, da so bile kar mogoče pikantne.

Po prvem dejanju je prišel za kulise vrtnarski uslužbenec in prinesel prekrasno košaro cvetlic, lepih redkih

cvetlic. Takega daru ni bila dobila to zimo še nobena igralka.

Med solistkami je nastala razburjenost, ko so zagledale košaro s cvetlicami. Kateri je namenjen? Hedvika Wagner je bila prepričana, da so bile njej poslane te cvetlice in je kar naročila inspicijentu, da se jej pošlje košara po drugem dejanju na oder.

V tem pa je vrtnarski uslužbenec postavil košaro pred ravnatelja in mu povedal, da so cvetlice namenjene Olgi. In izročil je ravnatelju pisemce, na katerem je bil Olgin naslov natančno zapisan.

Gospodično Wagner je popadla taka zavist, da bi bila Olgo najraje napadla in se z njo stepla, zlasti ko se je Balajthy začel norčevati iz solistk.

„Wagnerica ima dva oficijalna in brez števila neoficijalnih ljubimcev, Solmarjeva ima ženina v osebi debelega rdečenosega mestnega zdravnika, Paukertova ima pristnega grofa iz veleslavne kranjske rodovine za čestilca, a nobena ni še dobila take košare, kakor ta preprosta koristka.“ Tako se je norčeval Balajthy, hoteč igralko naščuvati proti Olgi.

Ta pa se ni zmenila za zbadljive opazke, ki so z vseh strani letele nanjo. Vzela je košaro in odšla ž njo v garderobo. Tam je hitro odprla pisemce in našla vizitko, na kateri je čitala: „Bela baron Tako, c. kr. artiljerijski stotnik.“

Poznala ga je in vedela, da sedi v prvi vrsti v parterju. V naglici si je napravila iz poslanih cvetk majhen šopek in si ga pripela na prsi. V tem je zapel zvonček in treba je bilo iti na oder.

Baron Tako je bil ugodno preseenečen, ko je zagledal na Olginih prsih šopek iz njegovih cvetlic. Zdelo se mu je, da ga Olga z odra opazuje in da se mu je nasmehnila in to mu je dajalo najlepša upanja. Težko je čakal, da je bilo končano drugo dejanje „Lepe Helene“. Komaj je padla zavesa je že pohitel iz gledališča in naravnost na oder.

Na hodniku je bila velika gneča. Ženske so cvilile ali se smejele, moški so vpili in porabljali nedostatne ženske kostume, da so si dovoljevali vsakovrstne intimnosti, ravnatelj pa je razsajal in zaman ukazoval mir.

Ko je ravnatelj zagledal barona Tako, je planil k njemu in ga devotno pozdravil.

„Posebna čast mi je, gospod baron, posebna čast; izvolite tu sem — tu je moja pisarna.“

Ženske so se vsule okrog barona, kakor bi komaj čakale, kdaj vrže svoj robec. Baron se je ozrl po njih ali Olge ni videl. Rad bi bil ravnatelju povedal, da ne išče njega, marveč Olge, ali vpričo tolikih ljudi ni hotel govoriti in zato je čeprav obotavlja še šel v ravnateljstvo pisarno.

Ko je ravnatelj izvedel, da želi baron govoriti z Olgo, ga je spreletelo čuvstvo ljubosumnosti, ali premagal je samega sebe in naročil poklicati Olgo. Obenem je inspicijentu rekel, naj pride čez nekaj časa klicat tudi njega.

„Gospod baron Tako — gospodična Olga, sicer še začetnica v dramski umetnosti, kateri pa že danes prorokujem sijajno prihodnost.“

Tako je izvršil ravnatelj predstavljanje in se tiho smejal, ko sta si Olga in baron jako formalno in z veliko grandeco segla v roke in potem nista vedela, kaj bi govorila.

Inspicijent je v tem trenutku potrkal na vrata in koj na to vstopil v pisarno.

„Gospod ravnatelj — za kulisami se je vnel prepir; gospodična Solmar je gospodični Paukert pljunila v obraz.“

„To ni nič novega! Po predstavi pa pojdeta roko v roki v gostilno. Tako se vedno končajo taki prepiri.“ In obrnivši se k baronu, je dostavil ravnatelj: „Oprostite gospod baron, da Vas zapustim, dolžnost je dolžnost; gospodična Olga — v tretjem dejanju Vam ni treba nastopiti.“

Ravnatelj je zapustil svojo pisarno s tajnim sklepom, da bo barona olajšal za lepo svotico denarja in da mu bo morala Olga pri tem pomagati. Ravnatelj je bil namreč v precejšnji stiski in je že dlje časa iskal posojila, a ga ni mogel dobiti. Mislil je zdaj, da mu oženjeni baron, ki so ga vsi smatrali za jako bogatega, ne more odreči posojila.

V pisarni se je med tem Olga zahvalila baronu za poslano cvetke, baron pa ji je delal banalne komplimente. Končno je baron vendar prišel z barvo

na dan in je vprašal, če sme naslednji dan obiskati Olgo na njenem domu. In Olga mu je to dovolila.

Predno je bilo tretje dejanje končano, je baron zapustil gledališče, Olga pa je šla v garderobo, da se preobleče. Tam je stala košara s cvetlicami, ki jih je bil poslal baron. Olga se je nasmehnila, ko je zagledala te cvetlice; spomnila se je, da je rekla gospodična Paukert ko je zvedela, da so cvetlice namenjene Olgi: „Pravi bedak mora biti, kdor je poslal te cvetice; za ta denar prenoči lahko pri Olgi kadar hoče.“

Olga se ni jezila zaradi teh besed. Samo smejala se je, saj je vedela, kako bo moral baron krvaveti, predno pri njej kaj doseže, in vedela je tudi, kako poceni izhajajo ljubimci drugih igralk.

Po predstavi je šla z običajno svojo družbo v gostilno „Pri solncu.“

Povedala je Sláviku, da ji je baron Tako poslal cvetlice in da se ji je prišel na oder predstaviti, zamolčala pa mu je, da jo pride baron naslednjega dne obiskat. Skrivaj je pa Konjička naprosila, naj poskrbi, da bo drngi dan

popoldne Slavik zadržan priti, kar ji je Konjiček takoj obljubil, in potem se je z vso brezskrbnostjo vdala razveseljevanju.

Družba je bila mnogobrojna; po navadnem vinu je prišel na mizo šampanjec in začelo se je rajanje. Kapelnik je sedel za klavir in igral, Olga pa je zaplesala razkošen ples, vse hitreje, vse strastneje, dokler se njen ples ni spremenil v kankan, da so moški začeli trepetati in so se jim svetile oči.

„Pleše ti, kakor Salome,“ je dejal Konjiček poleg sebe sedečemu deželnovladnemu koncipistu.

„Ga—ga—ganz Salome,“ je jecljal pijani koncipist in ves zamaknjen gledal Olgo, kateri so se bili lasje razpletli in se usuli po tilniku in po prsah in ki je vsa zasopla padla zdaj na svoj sedež.

In nanegli so novič šampanjca, in ga točili in trkali in potem zopet noreli, brezumno in ne meneč se za drugi dan.

Balajthy je sedel med dvema igralkama; eno je objel okrog vratu, drugo okrog pasa, gospodična Falkenburg pa mu je vlivala šampanjca v grlo. Lepi

Balajthy je bil razposajen in je ves večer bril norce; časih pa je nenadoma utihnil in še slišal ni, kaj so govorile njegove tovarišice.

„Na kaj pa zopet mislite?“ ga je vprašala ena teh tovarišic, ko se je bil zopet zamislil. „Za nas je to malo laskavo, da v naši družbi na druge mislite.“

„Oj ti goska“ je z osladnim smehljajem pripomnila gospodična Falkenburg „ali mar misliš, da se lepi Balajthy v tvoji družbi tako zabava, da bo pozabil na Boletovo Lino?“ In obrnivši se k Balajthyju je dostavila: „Po Ljubljani se govori, da ste že ženim gospodične Boletove.“

„Mogoče, da se tako govori,“ je omenil Balajthy malomarno, „a jaz o tem ničesar ne vem. Jaz gospodične Boletove nisem zasnužil in je tudi ne bom.“

„Spremljate jo pa vedno in tudi v hišo hodite —“

„In pijem tam mlačen čaj in poslušam potrpežljivo, ko igra gospodična Boletova na klavir. Da, jaz se res žrtvujem v korist gledališču. Včeraj mi je

igrala Lisztovo rapsodijo; glasila se je, kakor ponesrečen galop dosluženega fijakarskega konja.“

Deželnovladnemu koncipistu je bilo postalo tako vroče, da je slekel suknjo, Konjiček pa mu je razlagal, da je največja neumnost, ljubiti mlade ženske.

„Jaz bi bil rad enkrat prva ljubezen kakega dekleta, res prva ljubezen,“ je zdihoval koncipist. „Moje srce hrepeni po dekletu, ki še nikdar ni nikogar ljubilo.“

„To je nemogoče,“ je z velikim prepričanjem zatrjeval Konjiček. „To je popolnoma izključeno. Zaljubi se kadar hočeš in v kogar hočeš, vedno boš videl, da je dotično dekletu že koga pred teboj poljubovalo.“

„Kdaj pa začno dekleta ljubiti?“

„Ne vem; to me tudi ne zanima. Že davno sem spoznal, da najslajša je zadnja ljubezen kake žene in zato se tudi ne bavim več z dekleti.“

Deželnovladni koncipist je napravil tako neumen obraz, kakor da opravlja kak važen uradni posel. Morda bi bil začel še z ušesi migati, da se ni oglasil njegov sosed.

„Konjiček je časih lazil samo za najlepšimi dekleti, zdaj pa se bavi s samimi antikvitetami“.

„Žena je v jeseni življenja najbolj vredna ljubezni. Dekleta so nečimerna in ambiciozna ter ne mislijo toliko na ljubezen, kakor na družabne uspehe, na lepa krila in na zabave. Šele kadar pride žena v jesen življenja, kadar pozna življenje, kadar ve, da ginevajo njeni čari in kadar jo obide strah, da bo morala živeti brez ljubezni, ko ima le še malo časa za uživanje, tedaj zna resnično ljubiti. Tedaj spozna, kako publi so družabni uspehi in kako prazno je vse tekmovanje zanje, tedaj spozna, da je minljivo vse na svetu, samo ljubezen je večna. In tedaj se oklene izvoljenca z vso strastjo; ker jo je strah da bo vsega konec, če ga izgubi, oklepa se ga, kakor bi bila v smrtni nevarnosti. V taki ljubezni ni nič nečimernega, nič simuliranega; če je žena stara čez 30 let, je podobna lepemu parku, s katerega je jesenski veter že odnesel listje in kamor nihče več ne hodi. Taka žena nima časa za koketnost in za laž in te ne vara. Dekliška

ljubezen je zgolj nečimernost in egoizem, samo žena čez 30 let ljubi nesebično, resnično in zaradi ljubezni same.“

In bakanal je trajal dalje, trajal do jutra. Govoril je ta, govoril je oni, metali so izpraznjene šampanjske steklenice ob zid in divjali kakor blazni, dokler niso omagali.

IX.

Stara Rozmanka je sedela na edinem stolu, kar so jih imeli na razpolaganje prebivalci njenega podstrešja, in kakor zamaknjena gledala v upalo, blede lice Jakličevo. Sem in tam je s predpasnikom otrla solzo, ki se ji je prikradla v oko ali pa vzdihnila: Škoda fanta, večna škoda!

Jaklič je bil že štirinajst dni težko bolan in kadar ga je prišel obiskat zdravnik, je zmajeval z glavo in rekel, da bi bil pač pravi čudež, če bi Jaklič okreval. Svetoval je vsak dan, naj Jakliča preneso v bolnico, ali prijatelji tega niso pustili.

„Z nami je živel in če že mora umreti, naj tudi pri nas umrje,“ so od-

ločili prijatelji in trdovratno odklanjali zdravnikovo naročilo, ker je Jaklič sam želel, da ostane doma.

Prijatelji so mu stregli noč in dan. Nikdar niso šli v gostilno, nikdar si niso privoščili niti najmanjšega priboljška; kar so dobili denarja, vse so porabili za Jakliča.

„Prosim, gospod doktor, zapišite najdražja zdravila; tista zdravila, ki so poceni, tako niso nič vredna.“

Tako je dan na dan nagovarjal zdravnika Sodar, in če je pošel denar, je Sodar v svoji skrinji poiskal najlepše in najdragocenejše knjige in jih prodal za vsak denar. Celo okrog svojih smrtnih sovražnikov, okrog profesorjev matematike, je lazil, da so kupili kako knjigo. Ko je dobil denar, je mahaje z rokami okrog sebe in govoreč sam seboj hitel domov, da preskrbi, kar treba za bolnega prijatelja.

Kadar je Rozmanka utegnila, je pohitela pod streho, da se je prepričala, kako je z Jakličem. Tudi Matilda je marsikako uro presedela ob Jakličevi postelji, samo Olga ni prišla nikdar, ni prišla niti potem, ko jo je bil Sodar

ustavil na stopnicah in ji rekel, da zna Jaklič umreti.

Tedaj se je v Sodarjevem srcu vnelo silno sovraštvo proti Olgi in na tihem je prisegal, da ji krvavo poplača njeno brezsrdnost.

Ker je Jaklič dremal, je Rozmanka zapustila svoj sedež in se tiho splazila v svoje stanovanje. Jakličevih prijateljev ni bilo nobenega doma in to priliko je hotela porabiti, da pokliče duhovnika. Poslala je Matildo v župnišče in se vrnila k Jakliču.

Kmalu je prišel za njo tudi kaplan. Šepetaje mu je povedala vse, kar ji je bilo znano o Jakliču, in ga prosila, naj pregovori Jakliča, da se izpove in da prevideti, češ, da bo vsaj krščanski pokopan.

Čez nekaj časa se je vzbudil Jaklič. Bil je pri zavesti, a vide duhovnika kraj svoje postelje, se je vendar ves začuden oziral po podstrešju, kakor bi se hotel orijentirati, kje da je.

Kaplan je Jakliča z osladno prijaznostjo ogovoril.

„Slišal sem o Vaši bolezni,“ je začel kaplan, „in štel sem si v dolžnost,

da Vas pridem tolažit. Vera je največja in najlepša tolažba, posebno če mora človek misliti, da morda več ne ozdravi.“

Te malo rahločutne besede niso ugajale Jakliču. Na njegovem licu se je pojavilo nekaj tiste porogljivosti, ki je bila zanj tako značilna, in čeprav s tihim glasom, je vendar odločno rekel:

„Hvala Vam, čestiti gospod, za Vaš trud, a tolažbe jaz ne potrebujem. Čemu tudi? Smrt je vendar nekaj neizogibnega.“

„Kadar se človek pripravlja, da zapusti ta svet in ne ve, kaj bo na onem svetu, je gotovo potreben tolažbe,“ je menil kaplan in začel gledati nekam strogo, kakor je bil vajen pri trdovratnih grešnikih.

Jaklič je smehljaje odkimal.

„Če se zgodi človeku kaka krivica, če se zvrši nad njim kako nasilstvo, če ga zadene kaka nesreča, da mu od bolesti krvavi srce, potem je tolažbe gotovo potreben tako, kakor ranjen človek zdravniške pomoči. Ali pri stvari, ki pride tako gotovo, kakor smrt, ki je ni ne odvrniti, ne izpremeniti, pri taki stvari vsaj pameten človek ne potrebuje

nobene tolažbe. Smrt ni drugega, kakor povrnitev v naročje narave.“

„Kakor vidim, imate prav malo krščanskih nazorov.“ Kaplan je govoril s prav trdim glasom.

„Prav nič, gospod kaplan. Jaz sem Budhist. Vedno si bil in vedno boš, le oblika se menja. To je moje prepričanje in zato se tudi smrti ne bojim.“

„In vendar je toliko milijonov ljudi, katerim je vera največja tolažba.“

„To je resnica. A ti so verni, kakor je kdo drugi bolan na plučah. Pobožni in verni so, ker ne znajo ali pa se ne upajo pametno misliti.“

„Oprostite, gospod Jaklič, ali kar Vi tu govorite —“

„Je gola resnica! Misterij bo vedno nevednim ljudem bolj ugajal, kakor ne posebno prijetna istina. Malokdo je toliko močan, da bi resnicam narave pogumno gledal v oči. Tudi duh hoče biti pijan. Vera je za slabotne ljudi nekak alkohol, ki jih duševno opijanja. Name ni imela vera nikdar nič vpliva. Če sem molil, se mi je to zdelo brezmiselno in dolgočasno. Če sem iskal tolažbe v cerkvi, je nisem nikdar našel. Godba,

lepa gledališka predstava ali dobra knjiga je vedno name napravila globok vtis in vzbudila v meni mnogo čuvstev, ki so tudi časih vplivala na moja dejanja. V cerkvi pa sem se moral vedno le smehljati.

„Na zadnje niti ne verjamete, da je v nebesih Bog in da so tam angeli?“ Kaplan je govoril te besede s tako prestrašenostjo in tako strmel v Jakliča, da se je ta moral zasmejati.

„Ali je Bog v nebesih in ali so tam angeli, na to vam res ne morem odgovoriti. A verjemite mi, jaz na to tudi nikdar ne mislim. To me sploh ne interesira.“

Zdaj je šel kaplan v boj za svoje nazore. Jaklič je bil od dolgega govorenja že izmučen in zato je molče poslušal kaplanova dokazovanja o Bogu in o angelih, o nebesih in o peklju in o vicah ter o sodnem dnevu.

„Katoliška vera,“ je končal kaplan, „sloni na božjem razodetju in zato izven nje ni izveličanja.“

„Gospod kaplan,“ je pripomnil Jaklič, „verujte mi, jaz rad odpustim vsem, ki me sovražijo, samo tistim ne, ki me dolgočasijo. Razodetje! Le eno

razodetje je mogoče: to se misli, ki jih razodevajo modri možje. Tako razodetje je misel o ljubezni do bližnjega, misel o bratstvu in o enakosti vseh ljudi, misel o svobodi. Ali tudi modri možje so zmotljivi. Celo narava sama je zmotljiva in spravi časih na dan kako teles petimi nogami ali kak drugi nenaravni stvor. Nezmotljiv je samo papež.“

„Oprostite gospod,“ je rekel kaplan in je nejevoljno vstal, „ali jaz nisem prišel sem, da bi poslušal, kako se Vi norca delate iz verskih svetinj. Trdovraten grešnik ste in pazite, kako bode pred sodnim stolom dajali odgovor.“

Kaplan je zapel svojo suknjo in vzel klobuk. Obrnil se je že, da bi odšel, a stopil je še enkrat k Jakličevi postelji.

„Oh, kako se Vi meni smilite,“ je rekel z mehkim glasom, „kaj bo iz Vas! Strašna kazen Vas čaka. Ljubi gospod, spoznajte vendar svoje zmote. Premišlujte o tem, kar sem Vam povedal, premišlujte temeljito — jutri pridem zopet, morda Vas vendar še spravim z Bogom in rešim večnega pogubljenja.“

Jaklič je samo nalahko odmahnil z roko; govoriti ni mogel vsled prejšnjega napora, ali na lice mu je legel izraz, ki je kazal, da si kaplanovega obiska več ne želi.

Kaplan je še nekaj trenutkov stal pred njegovo posteljo, potem je z osornim „z Bogom“ odšel.

Ko so Jakličevi prijatelji zvedeli, da je bil šentjakobski kaplan pri bolniku, je zavladata med njimi velika nevolja in stara Rozmanka je slišala toliko očitanj, da se jih je začela brniti z metanjem kuhinjskih posod. Jakličevi prijatelji so bili nejevoljni, češ, da je kaplan bolnika po nepotrebnem trpinčil, sicer pa so bili ponosni na Jakliča, da je ob smrtni uri, ko se navadno razkadi ves heroizem, ostal zvest svojim nazorom. Sklenili pa so, da Jakliča ne puste nikdar več samega v varstvu stare Rozmanke, nego da bo vedno eden izmed njih ostal na straži.

In izpolnjevali so zvesto svojo nalogo. Celo „rdeči krojač“, kakor so imenovali smešnega razširjevalca anarhističnih spisov, ni mogel nobenega Jakličevih prijateljev več zvbati na

skrivne shode, na katerih so se delali raznovrstni blazni naklepi; prijatelji so se popolnoma posvetili skrbi za Jakliča.

Tiho so tekli dnovi. Razen zdravnika in stare Rozmanke ni bilo nikdar tujega človeka pod streho. A tovariši so zvesto in požrtvovalno skrbeli za bolnika in učakali veliko zadoščenje.

„Zdi se mi,“ je rekel zdravnik nekoga dne, „da je bolnik iz nevarnosti. Najhujše je prestano.“

In potem se je obrnil k prijateljem, ki so stali okrog njega, vsakemu je posebej dal roko in vidno ginjen rekel:

„Če naš bolnik ozdravi, se ima za to zahvaliti samo Vam, edino Vam, čestiti gospodje. Nobena mati ne more lepše in bolje skrbeti za svojega otroka, kakor ste Vi skrbeli za svojega prijatelja. Verjemite mi gospodje, šele tu sem spoznal in se prepričal, kaj je resnično prijateljstvo.“

Zdravnik se je še dolgo časa razgovarjal s prebivalci podstrešja. Zlasti ga je zanimal Jaklič in obljubil je posredovati, da dobi Jaklič kaj zaslužka, čim okreva toliko, da bo mogel delati.

Po dolgih tednih je končno Jaklič zapustil posteljo in nekaj dni potem je šel prvokrat na izprehod. To je bil za njegove prijatelje dan veselja. Vsi so ga spremili na Grad, vsi so se trudili, da bi ga razvedrili in pripravili do smeha, ali kazalo se je, kakor da bi postal med boleznijo Jaklič ves drugačen, kakor da mu leži nekaj posebnega na srcu. Prijatelji niso niti slutili, kaj bi to moglo biti in so brezkrbno pripovedovali Jakliču, kaj se je vse zgodilo v času njegove bolezni.

Govorili so tudi o Olgi, o njej še največ, ker je bilo o njej največ povedati.

„To ti je tica,“ je pravil Lipe, „ta ti ve, kako se hudiča za rep ujame. Polno ljubimcev ima. Slavika je že skoro popolnoma ožela; baron Tako je napravil zaradi nje toliko dolga, da bo moral še oficirsko suktno sleči; vladnega koncipista, tistega, ki zna z nezmotljivo sigurnostjo ugániti starost vsakega konjaka, so premestili na Štajersko, da so ga rešili bankerota, kapelnik Lercher pa je pobegnil, ker ga je Olga spravila v take dolgove, da so ga hoteli zapreti.“

„Kaj neki dela z vsem tem denarjem?“ je vprašal Sodar. „Saj mora imeti že celo premoženje.“

„Ničesar nima,“ je dejal Lipe. „Konjiček mi je pravil, da ima pač mnogo krasnih oblek in dragocenega nakita, denarja pa da ima prav malo. Imela bi ga lahko, ko bi bila razumnejša, ali njej ni za denar, njej je samo za uživanje. Vozi se vedno, vsak večer je v gostilni in ker jo igralci in igralke časte in obožavajo, morajo njeni ljubimci plačevati brezštevیلne buteljke šampanjca.“

„Kaj pa bo potem, ko bodo izginiли ti ljubimci in ne bo dobili drugih? Takih norcev, ki bi se hoteli uničiti zaradi kake ženske, je v Ljubljani jako malo“

„Kaj bo potem,“ je menil Lipe, „na to Olga sama ne misli, zanjo eksistira samo sedanjost.“

Jaklič ni med tem pogovorom rekel nobene besede, ali Sodarja je obšla slutnja, da Olge še vedno ni pozabil in zato je umolknil, dasi je nameraval Lipetu drastično odgovoriti. Tudi ostali prijatelji niso ničesar rekli in tako se

je pogovor kmalu zasukal na druge stvari.

Izprehod je Jakliču dobro del; kar poživil ga je. Upadla lica so izgubila svojo bledost in čutil se je precej svežega in krepkega, ko se je napotil proti domu.

Na stopnicah je družbo sprejela Rozmanka in sporočila Jakliču ravno tako nepričakovano kakor presenetljivo naznanilo.

„Policaj je bil tu in je za Vas vprašal. Rekel je, da morate priti na rotovž k policijskemu svetniku.“ In nekako tolažilno, kakor bi bile nene besede prouzročile kdo ve kak strah, je dostavila: „Pa ni menda nič hudega, ker je bil policaj jako prijazen.“

Jaklič ni dosti premišljal, nego se je takoj napotil na magistrat. Tam ga je čakalo novo presenečenje. Policijski svetnik si ga je ogledal od nog do glave, se čudil njegovi slabi obleki, ga izpraševal od kod da je in kako da se je tako zanemaril in končno položil pred njega tri stotake.

„Ta denar je za Vas. Izročen mi je bil, da Vam ga dam, ker dotična

oseba, od katere sem denar dobil, neče biti imenovana.“

„Oprostite, gospod svetnik,“ je rekel Jaklič odločno, „milodarov ne sprejemam, niti od znanih, niti od neznanih oseb.“

Policijski svetnik se je dobrohotno nasmehnil in je zdaj ponudil Jakliču stol.

„To ni milodar, gospod Jaklič. Reklo se mi je takoj, da najbrže ne bode hoteli denarja sprejeti, češ, da je milodar. A jaz Vam dam svojo častno besedo, da je ta denar pošteno zaslužen plačilo za pošteno izvršeno delo.“

„To je skoro nemogoče,“ je ugovarjal Jaklič. „Bodite tako prijazni in povejte mi, od kod je ta denar.“

„Obljubil sem molčati,“ je dejal policijski svetnik, „a ponavljam Vam vnovič in potrjujem s častno besedo, da to ni milodar, da je ta denar plačilo in da ga torej lahko vzamete.“

Jaklič ni vedel, kaj bi storil. Silil je v policijskega svetnika, naj mu stvar pojasni, ali policijski svetnik se ni dal omehčati.

„Le to Vam lahko povem, da mi dala denar Vam dobro znana oseba“, je končal policijski svetnik pogovor.

„Upam, da ga sprejmete. Moja častna beseda Vam pač lahko zadostuje.“

Jaklič se ni več upiral. Vzel je denar, ki mu je prav zdaj tako dobro došel, in se veselega srca poslovil od policijskega svetnika. Hotel je iti naravnost domov, ali premislil si je in šel najprej nakupit različnih potrebščin.

Sklenil je bil že v dnevih bolezni, da postane drug človek. Ta sklep se ni rodil iz domotožja po spodobnosti, nego iz želje, da povrne prijateljem izkazane dobrote, da pomore prijateljem iz bede in jih pripelje do človeka vredne eksistence. Začel je s tem, da si je omislil spodobno obleko in ko se je končno povrnil domov, je imel tudi že zagotovljenega nekaj zaslužka.

Zdelo se mu je, kakor da ni prebolel samo težke fizične bolezni, nego tudi težko duševno bolezen. Sam se je čudil, kako se je v dolgih tednih težke bolezni premenilo njegovo mišljenje.

Prej je bil svojeglav sovražnik človeške družbe in je suverensko preziral družabne predpise in navade. Prej se je smatral za kulturnega cigana, ki se neče gibati samo v okviru, ki je

ograjen s socijalnimi zakoni in ki se je rogal obče veljavni morali. Zdaj ga je bilo vse to minilo. Obšlo ga je spoznanje, da je človeška družba s svojimi uredbami in navadami mogočna trdnjava, kateri se od zunaj ne more škodovati. Ves duhoviti cinizem, vse preziranje in sovrašтво bohème ni še nikdar nič vplivalo na družabne razmere. Prizadevanje bohème, od zunaj premeniti družabni red, se je Jakliču zdelo tako, kakor če bi kdo hotel z umetalnim ognjem zavzeti kako trdnjavo; spoznal je, da je tisti dosti večji junak, ki se podvrže veljavnim družabnim zakonom z namenom, da jih predrugači, v kolikor je to v njegovih močeh, nego tisti, ki stoji zunaj zidu in le vpije ter maha z rokami po zraku.

Te misli, čeprav so mu nekam nejasno blodile po glavi, so znatno podpirale njegov namen, da začne novo življenje. Potreboval je nekega etičnega opravičenja za ta svoj sklep in bilo mu je laglje pri srcu, ko je je našel.

Sodar mu je ugovarjal in se norčeval iz njega, ko mu je povedal, da hoče odslej redno in resno delati.

„Beži, beži“, je rekel Sodar, „to so same neumnosti. Kaj misliš, da so ljudje, ki delajo, človeštvu koristni? Kaj še! Eni delajo, ker so tako omehkuženi, da bi ne mogli prenašati skromnega življenja, drugi zato, da si čas kratijo, tretji pa, ker so tako neumni, da ne znajo drugega delati, kakor zbirati denar, ki ga potem njihovi nasledniki zapravijo. Delati — to zna vsak, to ni prav nič posebnega.“

„Saj ti vendar sam delaš in sicer prav pridno ves dan in skoro vso noč,“ je ugovarjal Jaklič.

„Med delom in delom je razloček,“ je začel tradirati Sodar in se usedel na posteljo, kar je bilo vedno znamenje, da je pripravljen na boj. „Nič delati in primerno dobro živeti, to je pravzaprav prva človeška pravica, a oropali so nam jo kapitalisti in mogočniki in nas prisilili, da delamo. A vsakdo naj dela za denar samo toliko, kolikor je neizogibno potrebno; če jaz še kaj več delam, je to le za zabavo.“

„Sodar — tebi se blede,“ se je smejal Jaklič, dasi je že davno vedel, da Sodar nima samo tega prepričanja,

marveč se ga tudi res drži in se vedno po njem ravna. „Kaj boš vedno s strganimi hlačami in s slabo prišitimi gumbi taval po poti življenja?“

„Rajše, kakor pa da bi posnemal tvoj zgled. Kakšni so bili časih tvoji nazori. Najhujši si bil med revolucionarji, vse si hotel uničiti, zdaj pa, ko te je smrt enkrat malo zlasala, zdaj pa hočeš iti med filistre. Jaz te že vidim, kako boš kmetskim fajmoštrom pisaril ponižna pisma, naj ti poverijo prebarvanje starih svetnikov. In naposled se boš še oženil in z zakonito urejenim pomnoževanjem človeštva grenil sebi življenje in povečeval splošno bedo.“

„Ne prijatelj, tega pa ne doživiš,“ je s poudarkom rekel Jaklič. „Res, da sem se med boleznijo nekoliko izpremenil. Tistih nazorov, zaradi katerih smo se tolikokrat in tako burno prepirali, nisem več. Danes sem tvojih nazorov, danes verjamem kakor ti, da je mogoče izpremeniti sedanjo uredbo človeške družbe, ali na drugačen način, kakor delate Vi.“

Z drugega konca podstrešja se je zdaj oglasil lirični pesnik, ki je doslej

molče ležal na svoji postelji in zijal v strop. Z globoko melanholijo je vzdihnil:

„Polovica kranjske klobase bi mi bila ljubša, kakor vse te bedarije o človeštvu in o socialnih pravicah in krivicah. Ko sem vaju poslušal, mi je bilo tako pri srcu, kakor zdravemu človeku, kadar ga zapro v norišnico.“

Ta materijalistična izjava liričnega pesnika je družbo spomnila, da mora tudi večerjati in je naredila konec vsem razpravam.

Po dolgih tednih je bilo pri Rozmanki pod streho ta večer zopet veselo življenje. Prvič po dolgih tednih so prijatelji zopet videli polne čaše vina in se radovali in smejali in prepirali kakor v najlepših dneh ter z veselimi upanji gledali v prihodnjost.

Med šumnim početjem ni nihče zapazil, da je bil Jaklič naenkrat umolknil in pazno poslušal petje, ki se je slišalo iz prvéga nadstropja. Sladko in vablivo je donela pikantna operetna arija, ki jo je pela Olga v svoji sobi in v Jakličevem srcu je kar zavrelo, ko je koj nato slišal preprosto domačo pesemco.

„Zavriskaj zapoj, da bom ved'la da s' moj“ je zdaj zaorila tudi družba pod streho, ko je začula Olgino pesem, Jaklič pa je stisnil zobe in zadušil divje valovanje svojih čuvstev. Spadal je med tiste ponosne ljudi, ki se ne ganejo, tudi če vidijo, da je šla sreča njihovega življenja v nič.

X.

Gledališka sezona je bila končana. Ravnatelj Mondheim se je sicer pošteno trudil, pregovoriti Olgo, naj gre ž njim, ali ves njegov trud je bil brezuspešen. Instinktivno je Olga čutila, da bi v tujini bila veliko na slabšem, kakor v Ljubljani, zlasti ker je uvidevala, da nima čisto nič talenta za dramatično umetnost in da bo pri gledališču vedno samo koristka. Sama si je rekla, da bo v Ljubljani lahko še nekaj let tudi kot koristka imela ugodno pozicijo, drugod pa bi od prvega dne ne bila nič na boljšem, kakor druge koristke.

„A kaj potem? Kaj, ko odevete lepota?“ je vpraševala gospodična plem. Falkenburg, ko je od Olge jemala slovo.

„Na to ne mislim! Uživati hočem sedanjost; sedaj, dokler sem mlada, hočem zadostovati svojim željam; kaj bo na starost, mi je vseeno. In če bom morala po hišah krožnike pomivati, me tudi ne bo bolelo, kakor bi me sedaj bolelo, če bi morala zopet nazaj v bedo.“

„Olga, Olga,“ je vzdihovala plem. Falkenburg, „pomisli, da je Ljubljana majhna in da je tu malo lahkomišelnih ljudi, ki se dajo žepe izprazniti. Sploh delaš ti z moškimi preveč brezobzirno —“

„Prazni moškim žepe, dokler je kaj v njih,“ se je Olga prešerno smejala in poljubila šminkane ustnice stare igralka. „Na svidenje, če ne na tem, pa na onem svetu.“

Vlak je oddrdral. Stara igralka je solznih oči pošiljala iz kupeja zadnje pozdrave. Olga pa jih je s solnčnojasnim smehljajem vračala, dokler niso izginili zadnji vagoni. Potem se je lahkega srca vrnila v mesto. Njej niti slovo od zveste Falkenburg ni bilo težko, kaj še od drugih igralk in igralcev. Niti pojmila ni, kako da so se tako težko ločili, ker ni imela smisla,

da more kdo kakega človeka resnično rad imeti. Olga je ljubila le samo sebe in trdila, da nikogar drugega na svetu.

Lahkih korakov se je vračala v mesto. Pri hoji se je njena vitka dasi polna postava koketno zibala. Koder je šla, je vzbujala zanimanje. Moški so jo z jasnimi pogledi pozdravljali od daleč in se občuduje ozirali za njo, ženske so jo zavistno motrile in če so še tako slabo o njej sodile in jo še tako ne-usmiljeno opravljale, priznati so ji morale vendar, da je lepa kakor spomladanski dan.

Tu in tam se je Olga ustavila in pokramljala s kakim znanim gospodom nalašč, da bi ljudi jezila in jih izzivala. Če je zapazila, da jo kdo zavida ali sovraži, ji je to bilo največje zadoščenje.

Doma je izvedela veliko novico. Jaklič je zapustil hišo. Kar nenadoma je odpovedal stanovanje in se izselil. Rozmanka je izvedela od Sodarja, da je Jaklič najel v mestu ateljé češ, da mora imeti primerno stanovanje, če boče kaj zaslužiti.

Olga je prej vedno nagovarjala svojo mater, naj Jakliča in njegove

tovariše odpravi iz hiše, ko pa je zdaj čula, da se je njena želja izpolnila, jo je obšla globoka nevolja. Sama ni vedela zakaj. Izogibala se je Jakliču tako skrbno, da je po več tednov ni videl; nikdar ni govorila ž njim in ga niti pogledala ni, a vendar jo je zdaj jezilo, da je odšel.

„In kaj pravijo njegovi tovariši?“ je vprašala Olga svojo mater in legla na zofo.

„Vesele se; čim več zasluži Jaklič, toliko bolje se jim godi. Ko je bil Jaklič bolan, so zanj skrbeli, zdaj, ko je zdrav, skrbi on zanje. Rekla sem mu že večkrat, da je prijateljem že trikrat povrnil, kar so zanj storili, a vendar plačuje zanje vse. Kdo ve, kje dobiva denar!“

Olga je molče poslušala. Le mrki pogled je razodeval njeno jezo. Zdelo se ji je, da se je Jaklič začel povzpenjati nad njo. Neka temna slutnja ji je pravila, da tako, kakor se je doslej ona ogibala Jakliča, tako se bo odslej ogibal Jaklič nje in je ne bo hotel poznati.

„Kaj ti pa je?“ jo je vprašala mati.
„Ali ti morda ni všeč, da je Jaklič šel?“

„Ni vseč!“ Zasmejala se je ostro in porogljivo. „Ni vseč!“ Kako morete tako neumno govoriti! Saj sem vedno želela, da ga odpravite, ne samo njega, marveč tudi njegove tovariše. Vrzite še Sodarja in Lipeta na cesto, da me vsaj ničesar več ne bo spominjalo na preteklost.“

Zdaj pa se je Rozmanka razkoračila. Oprla je roke v boki in se začela prepirati.

„Tako je prav! Pametno govoriš! Zdaj, ko je gledališča konec, ko ničesar več ne boš zaslužila, zdaj naj odpravim še tiste ljudi, ki pošteno in dobro plačajo, kar jim dam in so z vsem zadovoljni. Ta bi bila lepa! Ali naj morda jemo tiste šopke, ki jih dobivaš, ali naj plačujem stanovanje z ljubezemskimi pisemci, ki ti jih pošiljajo tvoji čestilci.“

„Saj morate že precej denarja imeti,“ je hladno rekla Olga in se obrnila k svoji materi. „Vsakega mojega čestilca oskubite, ako Vanj pride v roko. Kaj pa bo s tem denarjem?“

„Tako! Še te krajcarje mi očitaš, še te drobtinice, ki padejo s tvoje

mize! Jaz spravljam te krajcarje za slabše čase. Kam pa si ti dela denar, ki si ga izmolzla svojim čestilcem? He! Kam si ga dela!“

„Zapravila sem ga,“ je odgovorila Olga z največjo ravnodušnostjo. „Zapravila skoro do zadnjega krajcarja! Čemu naj mi bo denar, ako ne, da si preskrbim, česar ravno želim?“

Rozmanko so ti nazori hudo razkačili. Že se je hotela znositi nad Olgo, a ta jo je prehitela in ji s kategoričnim ukazom, naj jo pusti samo, zaprla sapo.

„Že grem, že grem,“ je rentočila Rozmanka in je z globokim vzdihom dostavila: „Saj pride čas, ko me boš še klicala, a me ne bo.“

Olga je bila radovedna, kaj da je Jakliča napotilo, da se je ločil od svojih tovarišev. Ni verjela, da je Rozmanki povedal resnico. Mislila je, da ga je do tega koraka napotilo kaj drugega, mislila je, da tiči za tem kaka ženska in to jo je jezilo, da je srdito strgala cvetlice, ki jih je imela na mizi, in jih vrgla v koš.

„A kaj to meni mar,“ je govorila sama sebi. „Kaj se imam jaz še bri-

gati za Jakliča? Kaj ni svoboden? Samo moja nečimernost je vzrok, da se zdaj jezim. Kako sem bedasta!“

A vzlic tej tolažbi ni našla miru. Nervozna je bila tako, da ji ni bilo nikjer obstanka. Hotela je čitati, a hitro vrgla knjigo iz rok; hotela je zaspati a ni mogla zatisniti očesa; hotela je iti na sprehod, a ko je bila opravljena, je vrgla klobuk zopet na posteljo in ostala doma.

In naj se je silila, kolikor je hotela, misli so ji vedno uhajale k Jakliču. Dasi ga več mesecev niti pogledala ni, je bila zdaj vendar razžaljena, da se ni prišel od nje poslovit; dasi ga je bila sama pahnila od sebe in ga ni obiskala niti v dnevih smrtnonevarne bolezni, se je čutila nekako osramočeno in ponižano, da jo je mogel pozabiti in da more ljubiti kako drugo žensko bitje.

V tem je prišel baron Tako, ki ga je Olga sprejela z izredno neprijaznostjo. Bila je tako slabo razpoložena, da se ni mogla premagati, čeprav je sicer znala vedno biti ljubezniva in je znala ukrotiti vsako nejevoljo.

„Kaj ti je, danes Olgica,“ je vpraševal baron Tako. „Zdi se mi, da si žalostna. Ali se ti je kaj zgodilo?“

Baron Tako je mehko objel Olgo in jo potegnil k sebi. V prvem hipu se je zganila in obšel jo je neki stud; najraje bi bila sunila barona od sebe in zbežala iz sobe. A to čuvstvo jo je takoj minilo in nežno se je naslonila ob barona. Z rahlimi prsti se je poigrala z njegovimi gostimi dolgimi brki, drugo roko pa je ovila okrog njegovega vratu. Bila je zopet kurtizana, ki je imela sama sebe popolnoma v oblasti in baron Tako je zatrepetal ljubezni in hrepenenja v njenem objemu.

„Kaj si tako žalostna?“ je novič vprašal baron in stiskal Olgo k sebi. „Sicer si vedno vesela in zgovorna, danes pa tako klavrna, kako da se ti je kaj posebnega zgodilo.“

„Tako sem žalostna, da bi najraje umrla,“ je šepetaje rekla Olga, in se še tesneje oklenila barona. „In ti si moja nesreča, ti grdi, lepi, ljubljeni mož. O, da bi te ne bila nikdar videla.“

„Olga!“ Baron je skoro zavrisnil veselja, ko je slišal te besede. „Ko

bi ti vedela, kako te jaz neskončno ljubim.“

„Ljubiš me, da, in jaz te tudi ljubim iz vse duše in to je moja nesreča.“

„Zakaj, Olgica?“

„Ker si oženjen, ker ne moreš postati nikdar popolnoma moj. Glej, Slavika si pregnal. Slavik je dober dečko, me ljubi in rad bi me bil vzela. A tedaj si ti prišel in si me premotil tako, da sem se ti popolnoma vdala in odslovila Slavika. Slavik je bil že vesel, kadar sem mu dovolila, da me je spremil do hišnih vrat; tudi premožen je in dobrosrčen. Bela, ti si moja nesreča.“

Olga je govorila polglasno, milo in prikupljivo in se ovijala barona, da je temu vsa kri silila v glavo in da ni bil v stanu mirno poslušati.

„Nič ne žaluj, Olgica,“ je trepetaje odgovoril in strasno poljubljal svojo ljubimko. „Slavik je zapravljivec in je že večji del svojega premoženja zapravil; jaz pa te vsaj dobro preskrbim, če te že ne morem vzeti, tako dobro, da ti ne bo žal, da si uslišala moje prošnje in da me ljubiš.“

Kakor vse mesto, tako je tudi Olga mislila, da je baron Tako jako bogat. Baron je nastopal, kakor da premore neizcerpne zaklade, in je dostikrat pripovedoval z nekim poetiškim zanosom o svoji graščini na Ogrskem, o svojih velikanskih šumah v Karpatih in o plononosnih poljanah v Alföldu. Tega seveda ni nikdar povedal, da so mu graščino, šume in poljane že davno prodali in da sedaj nima ničesar drugega, kakor svojo skromno plačo in mesečno podporo, ki jo je dobival od svoje žene.

Baron Tako je bil zaradi Olge napravil že mnogo dolgov. Olga ni od njega nikdar ničesar zahtevala in iz tega je sklepal baron Tako, da ga nesebično ljubi, da se mu je vdala iz resnične ljubezni. Olga ga je vedno utrjevala v tem mnenju in ga na ta način dobila popolnoma v svojo oblast. Baron je večkrat s strahom premišljeval, kaj bo, če izve njegova žena za njegovo razmerje z Olgo; jasno mu je bilo, da bi se od Olge ne mogel ločiti in pogostoma mu je prišla misel, da bi si kakorkoli preskrbel denarja in pobegnil z Olgo v Ameriko.

Zgodilo se je ta dan prvič, da je Olga ž njim govorila o svoji prihodnosti in baron Tako ji ni lahkomišelnostno obljubil, da jo dobro preskrbi; imel je trdni namen, da izpolni to obljubo, samo tega ni vedel, kje in na kak način naj dobi denar.

Olga je bila zadovoljna z uspehom, ki ga je dosegla ta dan. Zdelo se ji je, da si je zagotovila ugodno in brezskrbno existenco vsaj za nekaj časa. Ni dvomila, da izpolni baron svojo obljubo in to jo je tolažilo. Ne toliko, ker se je bala, marveč iz ošabnosti, da bi ne prišla v slabše razmere, ko se je Jaklič vendar povzpел v boljše razmere. Sploh ji Jaklič ni prišel iz misli in naročevala je svoji sestri neprestano, naj poizveduje, kaj Jaklič dela, s kom občuje in kako se mu godi.

Jaklič se je bil nastanil na Emonski cesti, v paviljončku, ki je stal za staro hišo mestne občine. Eno sobo si je priredil kot atelje, v drugi pa je imel svoje stanovališče. Vse je bilo urejeno jako skromno, ali Jaklič je bil vendar srečen, da je imel svoje lastno, človeka dostojno stanovanje in se je z

vso marljivostjo posvetil delu. Izvrševal je retušerska dela za fotografa Pogorelca, povrh pa slikal več portretov. Zdravnik, ki ga je bil rešil smrti, mu je bil preskrbel tudi več naročil in med drugimi je naročila svoj portret tudi baronica Tako.

Stari prijatelji so pogostoma prihajali na obisk k Jakliču in posredovanjem sestre Matilde je bila Olga kmalu natančno podučena o vseh Jakličevih razmerah. A kar je izvedela, kar je vse druge veselilo, to je njo bolelo in jezilo. Če je kdo rekel, da se preživlja Jaklič s poštenim delom, je bila užaljena, kakor bi se bila njej očitala nepoštenost. Če je slišala, da občuje Jaklič v dobri družbi in v odličnih rodovinah, jo je obšla zavist in jo je trla jeza tako, da je zbežala v svojo sobo in jokala, ker ji je bilo jasno, da ne pride nikdar v tako družbo. V takih trenutkih so ji prišle na misel vse zabavljice, kar jih je kdaj izrekel Jaklič proti človeški družbi vobče in zlasti proti meščanski družbi in vselej jo je prevzelo silno sovraštvo proti tej družbi.

Največkrat je moral Slavik prenašati izbruhe Olgine slabovoljnosti. Ne-prestano ga je izpraševala o ljubljanskih damah. S slastjo je poslušala, če ji je povedal o kakem škandalčku. Hotela je poznati vsa ljubavna razmerja in Slavik je vestno poizvedoval po vsem mestu, ker ni bila Olga ž njim nikdar tako prijazna in ljubezniva, kakor če ji je prinesel kako pikantno novico. Vsaka taka novica jo je povzdignila v njenih lastnih očeh in jo opravičevala pred njeno lastno sodbo.

„Ali sem jaz kaj slabša, kakor te dame, ki nimajo nikakih skrbi in vendar varajo svoje može in svoje ljubimce?“ To je bilo stalno vprašanje, s katerim se je obrnila do Slavika, kadar ji je povedal kak nov pikanten dogodek, a dasi ji je Slavik vedno pri-trjeval, je vendar čutila, da vara samo sebe, da ni prišla čez globoko vodo na vrt sreče in blaženstva, o katerem je tolikrat sanjala, nego da je obtičala v blatu pred tem vrtom, kakor ji je bil prorokoval stari sollicitator Kobe.

Vzlic temu spoznanju si ni želela nazaj v prejšnje razmere, želela je

samo, da bi Jaklič zopet prebival pod streho pri Lipetu in Sodarju, da bi živel v revščini in gineval v molčeči ljubezni do nje, ona pa da bi ga zopet kakor kraljica svojega sužnja mogla prezirati. Ženska je pač misterij; dostikrat trpinči, vara in prezira prav tistega, ki ga najbolj ljubi, in sledi drugemu, ki ga ne ljubi in ki njo vara.

XI.

Olga je ležala v svoji sobi na zofi in čitala, to se pravi, držala je knjigo v rokah, v tem ko so njene misli begale kdo ve kje. Zatopljena je bila vanje tako, da ni slišala trkanja na vrata in se šele zganila, ko je stal Slavik pred nje.

„Lepo te prosim, pusti me danes v miru,“ mu je Olga zaklicala namesto pozdrava. Tako sem bolna, da bi najraje umrla.“

„To je vendar čudno, da si zadnji čas vselej bolna, kadar pridem jaz k tebi,“ je dejal Slavik nekako užaljeno. „Kadar te pride obiskat baron Tako, si pa vedno zdrava.“

Olga se je ozrla na Slavika, ledenomrzlo in prezirljivo. Nasmehnila se je in potem odmaknila z roko, da je knjiga odletela pod mizo.

„Ti postopaš otročje, moj ljubi dečko! Kaj mi očitaš tega barona? Ali mar ne smem z nikomer občevati? Saj občuješ ti tudi z različnimi damami, a jaz ti tega nikdar ne očitam.“

„Ali — to je vse kaj drugega,“ je vzkliknil Slavik. „Takih primer ne smeš delati. Jaz imam pač družabne dolžnosti in moram vsled njih občevati z različnimi damami. Ali pri tem občevanju nimam nikakih namenov. Ako pa zahaja baron Tako k tebi, je gotovo, da ima pri tem svoje posebne namene, katerih ni težko uganiti, drugače bi ga sploh ne bilo sem.“

Slavik je prepozno spoznal, da se je prenaglil. Olga je prebledela, potem pa srdito planila z zofe. Jeza jo je premagala. Zgrabila je šopek, ki ji ga je bil prinesel Slavik in mu ga vrgla v glavo.

„Ah, tako, torej tako,“ je kričala vsa iz sebe. „Ali sem jaz kaka vlačuga, s katero spodoben človek ne občuje, če

nima gotovih namenov? Ti praviš, da bi barona sploh ne bilo sem, ko bi ne imel posebnih namenov. Mar misliš, da je tak, kakor si ti, plitva glava, pijanec in razuzdanec. Ali misliš, da mu ne more biti samo na moji družbi?“

„Olgica, nikar se ne jezi,“ je prestrašeno prosil Slavik. „Saj te nisem hotel razžaliti. Ti si me slabo razumela.“

„Nikar se ne izgovarjaj. Jaz sem te tako dobro razumela, da bolje ni mogoče. Povedal si, kar v resnici misliš; saj verujem, da ti je to ušlo, ali dobro je, da te poznam, da vem, kaj te je vodilo k meni. Tvoje prisege so bile zlagane, tvoja ljubezen je bila hlinjena!“

Slavik je hotel ugovarjati, a Olga ga ni pustila govoriti.

„Molči! Ne maram te poslušati! Varal si me, da, varal, fej, sram te bodi! Pahnil si me v sramoto, spravil me ob čast in poštenje, in zdaj, ko si dosegel svoj namen, zdaj delaš z menoj kakor z vlačugo, ki se jo zvečer pobere na cesti in zjutraj vrže po stopnicah.“

Olga se je jokaje vrgla na zofo in si zakrila obraz z rokama. Slavik je

planil k njej. Nežno in ljubeče se je sklonil nad njo, ji z mehko roko gladil bujne lase in milo prosil odpuščanja.

„Olga, ljubo moje dekle! Ne bodi taka! Poslušaj me! Saj te ljubim, tako vroče —“

„Lažeš! Spravi se proč, jaz te ne maram več videti.“

„Ljubim te, sladka moja Olgica, ljubim te nad vse! Kaj ti nisem žrtvoval vsega? Karijero in imetje? Danes sem berač, človek brez eksistence, ki ga vzdržujejo sorodniki. Vse zato, ker sem poslušal samo svoje srce, ker te ljubim.“

Počasi se je dvignala Olga z zofe. V njenih očeh je žarelo sovraštvo. Nervozno je spravljala svojo frizuro in svojo toiletto v red in na njenem licu je bilo videti, da se pripravlja na odločilen korak.

„Ti praviš, da si mi žrtvoval karijero in imetje,“ je rekla z zamolklim glasom. „To ni res.“ Pogledala mu je srepo v oči in potem nadaljevala z ostrim glasom: „Prej si mi povedal, da sem vlačuga.“

„Olga!“

„Da, to si mi povedal, čeprav z drugimi besedami. Kar si meni dal, to je bilo plačilo za mojo ljubezen. Vlačugi se vendar plačuje ljubezen. — Ali ne? Mene briga le to, kar si meni dal. To sem zaslužila in to je moje, kar si drugače zapravlil, to meni nič mar. Čemu si napajal vse igralke in igralce, kar se jih je obešalo na moje krilo? Čemu si prirejal bogate večerje in izlete? Jaz te nisem nikdar prosila in zato nisem odgovorna, da si svoje premoženje zapravlil. In svojo karijero si meni žrtvoval? Kaj te nisem vedno nagovarjala, da ostani pri vojakih? Ti sam si silil od vojakov.“

„Ali silil sem iz ljubezni do tebe, ker se nisem mogel ločiti od tebe, ker nisem mogel živeti brez tebe.“

Slavik je s solznimi očmi padel pred Olgo na kolena, objemal njene noge in prosil, naj mu odpusti.

„Ne pahni me od sebe, Olga, ne bodi tako kruta! Ljubosumnost me je premočila, blazen sem ljubosumnosti in v tej blaznosti so mi ušle tiste nesrečne besede.

Olga je bila v tem našla zopet svoj mir in je imela zopet samo sebe

v oblasti. Hladno in brezčutno, nekako porogljivo je zrla na Slavika in ga pustila govoriti, ne da bi ga poslušala. Mislila je samo, kako bi ga odslovlila. Videla je, da govori resnico, da jo ljubi strastno, in vedela je, da ga izlepa vsaj ta dan ne odpravi. Slutila je, da bi se njeno razmerje končalo z velikanskim škandalom, če bi je kar na kratko pretrgala in stresla se je strahu, ko jo je obšla misel, da bi se znal Slavik še v njeni navzočnosti usmrtiti. Poznala ga je in vedela, da je v stanu tudi to storiti.

„Pusti me,“ mu je rekla čez nekaj časa. „Vsaj danes mi prizanesi. Že prej me je bolela glava, zdaj sem vsa bolna.“

In ker Slavik še ni vstal, pahnila ga je od sebe in sovražno zakričala: „Vsaj nekoliko usmiljenja imej, če že nimaš nič srca; vsaj zdaj me več ne trpinči; pridi jutri ali kadar hočeš, samo danes me pusti v miru.“

Slavik se zdaj ni več ustavljal. Ali brez slovesa ni mogel oditi. Hotel je Olgi dati roko, a ona se je vrgla na zofo, da njegove roke ni videla.

„Olga, bodi dobra,“ je šepetal Slavik in poljubil Olgi lase. „Bodi dobra, saj te ljubim nad vse.“

Slavik je odšel. Olga je za njim zaklenila vrata in potem zopet legla na zofo. Bila je zopet mirna, kakor običajno. Vedela je, da je Slavika ljuto ponižala, da mu krvavi srce, a ni se ji smilil. Zaničevala ga je zaradi njegove slabosti, zaničevala ga, ker se je dal tako poniževati in ugibala je, kako se ga na lep način iznebi.

Slavik je ves iz sebe begal po mestu. Žaljenja, s katerimi ga je bila obsipala Olga, so ga pekla, kakor živ ogenj, ali večja kakor njegova boleost, je bila še vedno njegova ljubezen. Sam si je rekel, da bi to ljubezen kaj hitro izruval in svojega srca, če bi imel le najmanjši dokaz, da ga Olga vara. Sicer mu je že nekaj časa ležal na duši sum, da ga Olga sploh ni nikdar ljubila, da je prekanjena lahkoživka, ki se ga je držala, samo da ga je mogla izkoriščati. Slišal je bil raznovrstna namigavanja glede Lercherja in Konjička, glede gledališkega ravnatelja in barona Tako, ali količkaj zanesljivega ni mogel

ničesar izvedeti. Ljubil je pa Olgo toliko, da bi se zaradi same ljubosumnosti ne mogel od nje ločiti. Bil je še v tistih letih, ko misli moški o ženskah raje dobro kakor slabo in ko zlasti rad verjame v žensko krepost.

Begaje po mestu, je prišel tudi na Emonsko cesto. Spomnil se je, da stanuje zdaj Jaklič tu in hitro se je odločil, da ga obišče. Upal je, da mu Jaklič kaj pove o Olgi, saj je toliko časa stanoval ž njo pod eno streho in gotovo jo poznal bolje, kakor kdorkoli drugi.

Jaklič je bil doma in se je ravno oblačil v salonsko obleko. Stal je pred zrcalom, ko je Slavik vstopil, in se veselo nasmejal, ko je v zrcalu zagledal nekdanjega sošolca.

„Ali imaš kako novo ljubico in potrebuješ njen portret?“ je zaklical Jaklič, ko je zagledal Slavika. „Sicer imam zdaj nekaj več dela, kakor takrat, ko si naročil pri meni Olgin portret, ali kot staremu prijatelju ti ga vendar naredim hitro, solidno in poceni.“

Obrnil se je smeje k Slaviku, a ko je ugledal njegov upadli obraz in vsled solza rdeče, nekoliko zatekle oči,

ga je minila dobrovoljnost in resno je vprašal prijatelja, kaj da mu je.

Slavik je vrgel klobuk in palico na zofo, na kateri je ležalo vse polno vsakovrstnih reči, in sedel na stolček, ki ga je rabil Jaklič pri slikanju. Šele čez nekaj časa je skoro ihte rekel:

„Povej mi, kar veš o Olgi. Poznaš jo dolgo in gotovo bolje kakor jaz.“

Jaklič se je lahko, komaj vidno nasmehnil, ali oči njegove so imele jako resen izraz, ki se kar ni ujemal z nasmehom.

„Ali smo ljubosumni? Ali so se morda pojavili kaki dvomi?“ To se je glasilo malo porogljivo, ali brez tiste pikrosti, s katero je Jaklič navadno govoril.

„Ne vem,“ je tiho odgovoril Slavik. „Vem samo, da sem nesrečen.“

„Vsled ljubezni?“

„Da.“

„Potem ti ne vem drugega sveta, kakor da si izbereš drugo ljubico. To je edino, najboljše in najzanesljivejše zdravilo.“

„Nikar se ne norčuj,“ je zavzdihnil Slavik. „Meni je tako hudo pri srcu, da ti ne morem povedati.“

„Ali si čuden! Naj se je že med teboj in med Olgo zgodilo karkoli, zaradi tega pač ni treba, da si tako potrt. Vsaka ljubezen mine enkrat; prej ali pozneje; čim prej, tem bolje. Olga je čudovito lepo dekle, bodi vesel in hvaležen, da te je toliko časa ljubila, tudi če te je zdaj zapustila.“

„Saj me ni zapustila; ali zdi se mi, da me vara.“

„To sicer ni lepo, ali zaradi tega vendar ni treba, da delaš tak obupen obraz. Če te samo vara in te še ni zapustila, je to dokaz, da te vedno še nekoliko ljubi. Ali ni bolje, da te nekoliko ljubi, kakor če bi te prav nič ne ljubila?“

Slavik je nervozno odkimal. Jakličeve besede so ga jezile.

„Ne vem, ali govoriš resno, ali se norčuješ. Tega vendar ne misliš, da se bom pustil varati in bom s tem še zadovoljen?“

„Potem pa reci: „Ljubica zdrava ostani, poslednjikrat daj mi roko,“ in stori kakor sem ti prej svetoval. Izberi si drugo. Kdor o ljubezenskih nezgodah tragično misli, ni zdrave pameti.“

„S teboj ni mogoče pametno govoriti,“ se je srdil Slavik. „Ti ne pojmiš, kaj je prava, resnična, globoka ljubezen.“

Jaklič se je hripavo zasmeljal in na njegovo lice je legel tako bolesten izraz, da je Slavik strme utihnil in začudeno ogledoval svojega prijatelja.

„Povej, Jaklič, ali si ti kdaj ljubil?“ je vprašal Slavik in zrl srepo prijatelju v oči. Jaklič je vsled tega inkvizitoričnega pogleda nekoliko zaridel, a se hitro zopet premagal.

„Tako me izprašuješ, kakor kak policaj. Povem ti torej, da sem že ljubljal. Ljubil sem vino, ljubil sem žganje, in zdaj ljubim delo.“

„To ni nikak odgovor. Priznaj, če si že kdaj ljubil kako žensko, namreč resnično iz vse duše in iz vsega srca.“

„Na to ti danes ne morem odgovoriti. To je dolga in jako žalostna povest, meni pa se zdaj mudi k baronici Tako.“

Slavik je planil pokonci, da je prevrnil stolček.

„Kam greš?“

„K baronici Tako. Saj jo vendar poznaš, kajti če se ne motim, ti dela

njen mož precejšnjo konkurenco pri Olgii.“

„Ti si znan z baronico Tako?“ je vprašal Slavik, a tako, kakor bi govoril sam s seboj in je zamišljeno zrl predse na tla. „Ko bi ti vedel, kako te zavidam.“

Zdaj se je začudil Jaklič. „Zavidaš me? Ali si mar vanjo zaljubljen? Potem pojdi z menoj, jaz te pri nji vpeljem in lahko mi odrežeš obe ušesi pri korenini, če te ne sprejme z največjo prijaznostjo.“

„Misliš-li, da morem kar tako s teboj?“ Slavik je to vprašal, ne da bi vedel, čemu, kajti odločen je že bil, da gre takoj, da gre na vsak način. Kakor blisk ga je prešinila misel, da stori izvrsten maneuver, če se približa baronici, obudi njeno ljubosumnost in jo napelje na to, da prisili moža, ne le da se loči od Olge, nego da sploh zapusti Ljubljano. Ugibal je že večkrat o tem, kako bi to dosegel, ali šele zdaj mu je prišla prava misel. In oprijel se je z obema rokama Jakličeve ponudbe.

Baronica Tako je stanovala blizu križevniške cerkve, v starinski, po zu-

nanjosti precej zanemarjeni hiši, v kateri pa so bila prostorna stanovanja s širokimi hodniki in velikimi svetlimi sobami. Baroničino stanovanje je bilo opremljeno z rafinirano eleganco. Vse je bilo solidno, pristno in okusno a je vendar naredilo vtisk preprostosti, kakor ga naredo obleke velikih angleških dam. Koketnih budoarjev, tihih zagrnjenih koticov, pripravljenih za sanjarjenje in intimno kramljanje, ni bilo v stanovanju.

Na širokem hodniku so bili na eni strani razpostavljeni cvetoči oleandri, na nasprotni steni pa so visela visoka zrcala, poleg katerih so bile postavljene težke bronaste vaze, napolnjene z bezgovim cvetjem. Ves hodnik je bil tako napolnjen intenzivnega vonja teh cvetov, da je Slavik nehote obstal pri vratih, kakor bi se ne upal sopsti tega z vonjem prenasičenega zraka.

Sobarica, ki je Jakliča že dolgo poznala, mu je povedala, da je pri baronici več njenih prijateljic, in je potem šla naznanit novi obisk.

„Slavik, bodi pameten,“ je šepetal Jaklič prijatelju na uho. „Danes imaš

najlepšo priliko, da si izbereš novo ljubico. In kako bi bilo pikantno, če bi se ti baronu maščeval s tem, da mu prevzameš ženo, kakor ti je on prevzel ljubico.“

Slavik ni utegnil odgovoriti, kajti sobarica je odprla vrata in prosila, „naj izvolita gospoda vstopiti.“

Jaklič je bil za baronico napravil novo sliko. Baronica je imela manijo, da si je dala vsak čas napraviti nov portret. Imela je že celo zbirko svojih portretov; na vsakem je bila naslikana v drugačnem kostumu: zdaj kot velika dama, zdaj kot bébé, enkrat kot Tirolka, drugič kot Neapolitanka in tretjič kot Japonka. A na vsakem portretu se ji je poznalo, da je Abrahamovega rodu. Jaklič je bil uganil koj prvi dan, ko se je seznanil z baronico, da je nesrečna, ker je pač premenila svojo vero, svojega nosu pa ni mogla predrugačiti. Naslikal jo je tako, da je kolikor mogoče ublažil židovski značaj njenega obraza. S tem se je baronici tako prikupil, da mu je dala vsak čas kako naročilo, da je zanj agitirala med svojimi znankami in ga sploh proteži-

rala, kolikor je mogla. Tudi danes ji je prinesel Jaklič novo podobo in ker se je vsa pozornost navzočnih dam osredotočila v prvem hipu na sliko, je imel Slavik časa dovolj, da se je nekoliko orijentiral.

„Vidiš, Slavik,“ je Jaklič mimogrede rekel prijatelju, „to je družba, kjer človek lahko pozabi na vsakdanje skrbi in kjer se celo pozabijo ljubezenske nezgode. Dovoljeno je pušiti in če kaki dami kaj na uho poveš, ti tega ne bo zamerila.“

Končno so se dame nagledale Jakličeve podobe in jo postavile v kot. Baronica si je šele zdaj nekoliko bolje ogledala Slavika in napravil je nanjo tako ugoden vtisk, da ga je povabila, naj sede poleg nje.

Jaklič se je usedel poleg gospodične Line, s katero se je sicer vedno prepiral, ki jo je pa imel rad, ker se ni hlinila, nego odkrito govorila tudi o intimnih rečeh.

„S čim ste se pa zabavali sedaj, ko sem prišel?“ je vprašal Jaklič.

Lina je koketno položila prst na usta.

„Pst!“

„Povejte mi na tihem; jaz sem silno radoveden.“

„Ne smem; obljubile smo, da bomo molčale.“

„Meni vendar lahko zaupate, saj sem Vaš najzvestejši čestilec, ki ima to občudovanja vredno lastnost da Vas nikdar ne nadleguje z ljubavnimi razkritji.“

„Komedijant.“

„Torej povejte, kaj ste delali, predno sem vstopil v sobo.“

„Prepirale smo se, katera izmed nas ima najlepšo nogo in končno smo določile baronico za razsodnico.“

„In kako je razsodila baronica?“

„Prvo in edino nagrado dobim jaz — škatljico bonbonov.“

Jaklič se je tiho nasmehnil in si mislil, kako bedaste in nečimerne so te fine dame, ki so bile vzgojene v znamenitih penzijonatih in se ne znajo drugače zabavati, kakor da se prepirajo, katera ima lepšo nogo.

Kramljaje z baronico o vsakovrstnih brezpomembnostih je Slavik polagoma pozabil na svojo srčno boleost.

Baronica je bila tako ljubezniva in preprosta in je znala jako prijetno voditi konverzacijo. Koj v začetku je napeljala razgovor na Slavikove sestre, s katerimi je bila površno znana, in je s tem dala mlademu možu snov za razgovor, za kateri ni bilo treba duševnega napora niti briljantnih efektov. Slavik se je čutil hitro domačega in se je s svojo neprisiljeno ljubeznivostjo baronici močno prikupil. Sledila je njegovemu pripovedovanju s prijazno pozornostjo, markirala svoje zanimanje z različnimi vprašanji in z medklici in si s svojo dobrohotnostjo pridobila vse simpatije nerazvajenega Slavika. Jaklič se je med tem zabaval z drugimi damami, jih dražil, se jim po svoji navadi rogal s pikrimi opazkami in opomnjami in jim pripovedoval neverojetno opoprane anekdote.

Šele ko se je zmračilo, sta prijatelja zapustila baroničino stanovanje. Jaklič je držé roke v žepu tiho stopal poleg Slavika in ga včasih malo od strani pogledal, kakor bi hotel na njegovem obrazu spoznati, kak vtisk je nanj napravila baronica. Slavik ni vsega tega ničesar opazil, tako je

bil zatopljen v svoje misli. Šele ko sta prišla do Jakličevega stanovanja in mu je Jaklič ponudil roko, se je streznil.

„Že dolgo nisem bil tako zadovoljen in miren,“ je rekel Slavik in globoko vzdihnil. „Pri baronici mi je bilo tako, kakor da sem iz zadehle kleti prišel na sveži zrak. V tem krogu, v katerem se navadno gibljem, je vse demoralizirano in izprideno, moški in ženske; tu pri baronici —“

„Pa se demoraliziranost skrbno prikriva,“ mu je segel Jaklič v besedo. „To je ves razloček. Nikar ne misli, da so izobražene dame iz fine družbe kaj boljše od drugih; omika in finost ne dela žensk krepostnejših pač pa — previdnejše.“

„Tako ne smeš govoriti. Dve uri sem se razgovarjal z baronico in ne ena beseda ni bila izrečena, ki bi opravičevala tvojo sodbo. Nobena svetnica se ne more vesti spodobneje, dostojneje in moralnejše kakor baronica.“

Jaklič je zopet vtaknil roke v žep in tiho predse zvižgal.

„Ali morda veš kaj slabega o baronici,“ je nadaljeval Slavik. „Take

sodbe se vendar ne izrekajo, če nima človek dokazov.“

„Pomiri se, prijatelj,“ je zdaj rekel Jaklič. „Govoril sem popolnoma akademično in specijalno o baronici ne vem ničesar slabega. Sicer pa me prav veseli, da ti ugaja.“

„Kako pa se razume s svojim možem?“

„Mislim, da nič boljše in nič slabše kakor drugi zakonski ljudje, ki so vsaj pet let poročeni.“

„In kako se ti razumejo?“

„Kakor pes in mačka.“

Slavika je ta cinizem razljutil. Poslovil se je hitro od Jakliča in šel sam naprej. Vleklo ga je k Olgi. Sam ni vedel, kdaj je prišel do Sv. Jakoba cerkve. Nameraval je iti v Kazino, a noge so ga zanesle na nasprotno stran in šele, ko je stal pred cerkvijo, se je zavedal, kje da je. A premagal se je hitro. Danes ni hotel več k Olgi, niti mimo njene hiše ni hotel iti; obrnil se je in naglo vrnil v notranje mesto. Ali svojih misli ni imel tako v oblasti, kakor svoje telo. Vedno in vedno so mu

ubajale misli zdaj k Olgi, zdaj zopet k baronici. V duhu ju je primerjal in priznati si je moral, da je Olga lepša in da ima na sebi neki omamljivi čar, katerega se nihče ne ubrani; baronica pa je imela v njegovih očeh to prednost, da je ljubezniva, fina, odlična dama in to ga je vlekla k nji. Slavik ni ljubil razuzdanosti, ljubil je samo veselje. Zapadel je bil v Olgino oblast kot žrtev Olgine lepote, a nikdar mu ni ugajala njena frivolnost. Ljubil jo je vzlic temu, da je bila njegova metresa, vedno nekako sentimentalno, dočim je bila Olga trpkega brezobzirnega značaja in se je ravnodušno posmehovala vsakemu pojavu sentimentalnosti.

Slavika ta večer ni mikalo v družbo svojih prijateljev. Vedel je, da bi ga njih govorjenje danes žalilo. Prepričan je bil, da bi hitro spoznali njegovo duševno stanje in se mu brezobzirno rogali. In zato je šel rajše domov. A že ko je bil pri hišnih vratih, se je vrnil in šel v prodajalno cvetlic ter je naročil velik šopek za baronico ter odredil, da se ji ga ponese naslednje jutro na njeno stanovanje.

XII.

Med Olgo in njeno materjo je bil zopet prepir. Rozmanka je jezno zaloputnila vrata za seboj in šla v svojo sobo, v kateri je prebivala z Matildo in njenim možem.

„Kaj pa je zopet bilo?“ je vprašala Matilda, ki je čepela za šivalnim strojem in pomagala svojemu možu pri delu. „Ta večni prepir je že neznosen.“

„Zdaj mi pa še ti začni sitnosti delati,“ je zakričala Rozmanka. „Kaj ne trpim že dovolj z Olgo. Dan na dan ti prepiri. To mi že preseda.“

„Kaj pa je vendar z Olgo, kaj pa pravzaprav hoče?“

„Ko bi to kdo vedel? Jaz je kar nič več ne poznam. Prej sem ji povedala, da se Lipe oženi in se preseli od nas, pa ti je začela kričati nad menoj, da vse prepodim iz hiše in da ni več živeti z menoj. In tako je dan na dan.“

Rozmanka se je po pravici pritoževala. Z Olgo ni bilo več izhajati. Trpinčila je vse ljudi, ki so prišli ž njo v dotiko. Časih se kar po več dni ni

prikazala iz svoje sobe, časih pa je zopet po več dni ni bilo domov. Nihče ni vedel, kje da se je mudila, vprašati se pa tudi nihče ni upal. Bila je nervozna in razdražljiva, da so domači ljudje kar bežali pred njo.

Samo če ji je kdo kaj o Jakliču pripovedoval, ga je poslušala, dasi se je potem vselej zaprla v svojo sobo in tam prejokala cele ure. Sama je mislila, da jo jezi in boli le to, da si je Jaklič pridobil socialno pozicijo, da se je povzpел v družabne kroge, kamor ona ni imela pristopa, in neprestano je ugibala, kakor bi to tudi zase dosegla.

Iz tega ugibanja se je rodilo mnenje, da se z denarjem da na svetu vse doseči. Mnogokrat je Olga šla samo zato v drevored, da je ogledovala tiste žene in tista dekleta, o katerih je vedela kaj slabega. In če je videla, da so ljudje vse pozabili ali odpustili, se je veselo vrnila na svoj dom.

„Ta je bila jako lahkomišelná igralka in je imela vsak teden drugega ljubimca, zdaj pa, ko ima debelega tovarnarja za moža, je vse pozabljeno in odpuščeno; ona je doživela kdo ve

koliko romanov, a je vendar dobila uradnika in je zdaj milostiva gospa; ona zopet je morala iz vojašnice skozi okno zbežati, a ker je podedovala nekaj tisočakov, se vse lovi okrog nje.“

Tako je Olga sama sebi govorila po takih izprehodih in to ji je utrjevalo mnenje, da ji je treba nagrabiti samo kar mogoče denarja in tudi ona se povzpne v tiste kroge, kamor sedaj ni imela pristopa.

Obšlo jo je divje hrepenenje po denarju, strastna želja po imetju.

Prej je vedno mislila samo na sedanjost, samo na uživanje, samo na zadoščevanje hipnim željam in trenutnim poželenjem. Če je prej videla kak klobuk ali kako krilo, ki ji je ugajalo, si ga je kupila, tudi če ga ni potrebovala in tudi če ni imela denarja, da bi ga takoj plačala. Postala je slabovoljna, če se ni vse izpolnilo takoj in nemudoma, česar se ji je žahotelo. Zdaj je padla v nasprotni ekstrem. Prevezela jo je taka lakomnost, da si je privoščila le najpotrebnejše stvari. Kakor kak skopuh je vsak dan preštevala svoje prihranke in se igrala z denarjem.

Žvenket srebrnjakov ji je ugajal nad vse in rahlo šumenje bankovcev se ji je zdelo kakor šepetanje z nebes. Imela je le eno samo željo, ki ji je prevzela dušo popolnoma, željo po bogastvu.

„Denar dobiva človeku prijateljev, denar mu dobiva spoštovanje in ugled; za denar se kupi ljubezen, za denar se dobi veljava, za denar se dobi modrost; vsa sreča je v denarju in brez denarja sploh ni sreče.“

Tako je govorila Olga in prešerno žvenketala s srebrnjaki, ki jih je imela v rokah.

Slavik je vsled tega silno trpel. Vedno in vedno je Olga zahtevala od njega denarja. Ako ga je prinesel, je bila ž njim dobra in ljubezniva, ako je pa prišel praznih rok, ga je neusmiljeno trpinčila in ga pehala od sebe, ne sluteč, da s tem samo razvnema Slavikovo ljubezen.

Po takih prizorih je Slavik navadno bežal v hišo baronice Tako, da bi tam našel miru in tolažbe. Videl je in čutil, da ga ima baronica rada, ali toliko moči ni imel, da bi se ji bil mogel približati. Srce ga je vedno

vleklo k Olgi in duša njegova je tudi v razkošnem salonu baronice Tako hrepenela po Olgi.

A tudi baronu Tako se ni bolje godilo. Olga je baronu dolgo prizanašala. Res, da ji je baron prej prinašal dragocena darila, krasne prstane, bogate zapestnice, drage verižice in zapone, ter da je delal ž njo izlete na Dunaj, v Benetke in druge kraje, kar ga je vse toliko veljalo, da je tičal do vrata v dolgovih, ali denarja ni Olga nikdar od njega zahtevala. Zdaj pa se mu je laskala, mu z rafinirano koketnostjo razburjala kri in ga spravljala v ljubezenske ekstaze, samo da je od njega izvabila kaj denarja. Neštevilnokrat se je rotil baron da mora biti temu konec, a vedno ga je znala Olga tako omamiti, da je pozabil na vse svoje sklepe in prisege. Videl je pred seboj brezdno — sramotni konec vojaške karijere, a vendar je vselej podlegel demonskemu čaru zapeljive Olge.

Po dolgem prizadevanju se je Olgi z vsakovrstnimi zvijačami posrečilo, pripraviti barona do tega, da je pri nekem znanem oderuhu najel pet tisoč

goldmarjev. Težko je bilo baronu, ko je moral prositi dva tovariša, da sta podpisala zadolžnico, saj se jima je moral lagati, da je v slučajni zadregi, a še težje mu je bilo, ko je s tresočo se roko zapisal, da vrne denar v treh mesecih in da jamči za to s svojo častno besedo. — Prešinilo ga je čuvstvo, da je sam sebi položil vrv okrog vratu, kajti vedel je zanesljivo, da v določenem roku tega denarja ne bo mogel vrniti, če se ne zgodi kak čudež.

Olga je dobila polovico tega denarja. Popadla je denar s tako očitno lakomnostjo, da je barona kar zazebló. A bila je tudi hvaležna za to darilo, ki je pomenilo zanjo lepo premoženje. Prvič jo je obšlo topleje čuvstvo za barona, vsaj hipoma, in baron si je moral priznati, da ves čas, kar je imel razmerje z Olgo, ni bil ne enkrat tako srečen, kakor ta dan.

Ali bojazen, ki mu je ležala na srcu, da pride čez tri mesece do poloma, ga je tako potrla, da je postal ves nemiren in ni mogel najti pokoja. Nikogar ni imel, kateremu bi se bil mogel zaupati. Med tovariši in sploh v

mestu je veljal za bogatega kavalirja, nihče ni vedel, da ne premore drugega, kakor svojo plačo, nihče ni vedel, da mu plačuje žena na mesec 200 goldinarjev „za plemstvo in socijalno pozicijo,“ katero ima kot njegova soproga.

Studil se je sam sebi. Videl je pred seboj skoro neizogibni sramotni škandal. Večkrat je v noči roka njegova segla po revolverju, ki ga je imel na omarici, a vselej je roka omahnila, vselej je obšla barona misel, da se morda vendar kaj zgodi, kar ga reši.

Samo na to ni mislil, da bi se zaupal svoji ženi. Bila mu je popolnoma tuja in nič ga ni vezalo nanjo kakor le cerkveni blagoslov in materijalna potreba. Prepričan je bil, da bi žena niti s prstom ne ganila, in ko bi mora pred njenimi očmi umreti.

Sovražil jo je prav iz srea in dostikrat je stiskal pesti in občutil neko razkošno zadovoljstvo, kadar si je predstavljal, kako bi se maščeval, ko bi imel priliko.

Ali baronica mu ni dala nobene prilike. Občevala je le z nekaterimi

rodovinami; vabila je sicer svoje znanke in znance pogostoma na svoj dom, ali nikdar ni mogel njen soprog izvedeti kaj takega, da bi ji mogel kaj očitati, dasi jo je skrbno nadzoroval in ga ni bilo sram, izpraševati posle, kaj počenja žena, kako živi, s kom občuje in kam hodi.

Odkar je hodil Slavik k baronici, je baron Tako posvečeval svoji ženi posebno pozornost. Smatral je Slavika za najnedolžnejšega izmed vseh Olginih čestilcev. Olga je znala svoje ljubezenske zadeve tako spretno prikrivati, da je vsak njenih čestilcev mislil, da je edini, ki je kaj dosegel. Baron Tako je bil sam v sebi tako zaverovan, da je smatral vsako tekmovanje drugih čestilcev za brezupno početje in je imel za Slavika samo pomilovalen posmeh.

Slavikovi obiski pri baronici pa so mu le prav prišli. Ti obiski so zanetili v njem upanje, da se vendar še reši iz svoje zadrege. Vedel je, kako se žena boji javnega škandala, koliko ji je na tem, da si ohrani svoje socijalno stališče in na to je snoval svoje špe-

kulacije. Če dobi le količkaj dokaza, da ima žena razmerje s Slavikom, potem bo rada odprla svojo blagajnico — tako je kalkuliral baron Tako in po svojih močeh skrbel, da je Slavik pogostoma prihajal na njegov dom.

Baronica je bila še dosti mlada in dosti lepa. Njeno srce je koprnelo po ljubezni, po tihi ljubezenski sreči, ki bi ostala prikrita vsemu svetu. Slavika je rada videla. Zali mladenič je bil napravil nanjo najboljši vtisk. Ko ji je kar po prvem obisku poslal šopek, se je nekam prestrašila, misleč, da je predrznega značaja, pogumen in neustrašen, in taki ljudje so ji bili simpatični. Ali spoznala je kmalu, da je Slavik mehak značaj brez posebne energije in kmalu jo je začelo dolgočasiti njegovo vzdihovanje in ji je predsedala njegova boječnost. Slavika pa je čedalje bolj vleklo k baronici, zlasti kadar ga je Olga z neusmiljenim sarkazmom podila od sebe. Baronica je bila vedno dobra ž njim, vedno ljubezniva, med tem ko je bila Olga vedno brezobzirna in brutalna in se je najraje vedla tako, da je Slavika prevzel stud

nad njenim početjem. Olga je vedela, da je Slavik pravzaprav malo pokvarjen človek in da mu je razuzdanost in brezstidnost nad vse zoperna. S tem ga je hotela odpraviti. To je bilo sredstvo, ki ga je izrabljala do skrajnosti in z veseljem je opazila, da je imela tudi uspeh. Prav kadar je Slavik nastopal nežno in kar najbolj ljubeznivo, ga je presenetila s kako cinično brezstidnostjo, ki ga je skoro fizično zbolela in ga nemudoma pregnala.

Več mesecev je prenašal Slavik te muke, ki so mu provzročale toliko večje bolesti, ker je imel tudi materialne skrbi. S svojim premoženjem je bil že davno pri kraju, dolgovi so ga imeli čez glavo in živel samo od podpor, ki so mu jih dajale njegove sestre. Končno ga je premagal obup.

„Izgubljena eksistenca sem,“ je govoril sam sebi „in ni mi pomoči. Denar sem zapravil, kruha služiti si pa ne znam. Kaj iščem še na tem svetu?“

Begal je po zapuščenih ulicah. Oglasil se je pri baronici, ali ni je našel doma.

„Gospa baronica je šla k slikarju; naročila je novo sliko,“ mu je povedala sobarica.

„K Jakliču?“

„Da.“

„Ali hodi večkrat tja.“

„Zadnje čase skoro vsak dan.“ Sobarica se je pri tem nasmehnila, kakor bi hotela reči Slaviku, naj se nikar ne peha za baronico, ker je že prepozno.

Slavik je uganil, kaj je sobarica mislila. Zakrohotal se je in potem zdirjal po stopnicah. Dasi ni z baronico nikdar govoril o ljubezni, dasi ni imel nobene pravice do nje, ga je obšla divja ljubosumnost. Segel je v žep in ko so njegovi prsti prijeli revolver, ki ga je imel pri sebi, ga je obšla divja odločnost. Napotil se je na Jakličevo stanovanje.

Malo v stran od Emonske ceste je stal paviljon, ki je bil lepo zarasel z bujnim bršljanom, tako da so se od daleč komaj razločevala okna. „Pravo gnezdece ljubezni,“ je Jaklič imenoval to koketno stavbo, ne vedoč, da je s tem pogodil zgodovinsko resnico. Paviljon je bil svoj čas last Žige barona

Cojza, ki je imel 'tod kot mlad mož ljubavne sestanke s plavolaso grofico Trauttmansdorffovo. Za časa kongresa pa je tukaj stanovala gospodična Elvira Leroux, o kateri se je šušljalo, da jo v večernih urah obiskujejo najmogočnejši evropski vladarji.

Ves zasopljen je prihitel Slavik pred paviljon in se zagnal v hišna vrata. Bila so zaprta.

„Torej je res tu!“ je siknil in se zaletel v vrata, hoteč jih s silo odpreti. Zaletel se je s tako močjo, da se je staro in slabo poslopje streslo in da so zazveneale vse šipe, ali vrata se niso odprla.

Stopil je potem k oknom, da bi pogledal, če je kdo v sobi, ali vsa okna Jakličevega stanovanja so bila zagrnena.

Slaviku se je bolesi krčilo srce. Obupno je stiskal pesti in naslanjal na šipe glavo, da bi si ohladil vroče čelo. Gorje, ki mu je polnilo dušo, ga je tako prevzelo, da ni mogel zadrževati solza. Nič ni dvomil, da je baronica pri Jakliču, da je baronica postala Jakličeva metresa in da je zanj izgubljena.

Šele zdaj se je popolnoma zavedel, kaj mu je bila baronica. Dolge tedne je omahoval med njo in med Olgo. Rad je bil pri baronici, z veseljem je hodil na njen dom ali ni si bil svest, kako mila in ljuba mu je bila. Počasi je v njem klila in se razvijala ljubezen do nje, v isti meri, kakor ga je Olga odbijala od sebe.

Šele sedaj si je bil svest, da ga je Olga, kadar je bila ž njim prijazna, pravzaprav le premotila in omamila, da ga je vezala na Olgo samo še poltenost, ljubil pa da je baronico. In sedaj je bila tudi ta zanj izgubljena.

Ali vsaj prepričati se je hotel, če je baronica res postala Jakličeva metresa. Smatral jo je za čisto in krepostno žensko. Misel, da se je ž njim igrala, da ga je imela za norca, ko ga je osrečevala z vročimi pogledi, ki jih je tolmačil kot izraz tihe ljubezni, med tem ko je imela grešno razmerje z Jakličem, ga je peklo, kakor globoka rana.

Sklenil je, da se ne makne z mesta, dokler se ne uveri, je li baronica res pri Jakliču ali ne. Nemirno je hodil

gor in dol. Ljudje v sosedni hiši so postali nanj pozorni in so gledali s svojih oken, kaj da tod dela. Otroci so prišli s ceste in iz hiše in sloneč ob ograji so opazovali neznanega jim Slavika. A Slavik se vendar ni umaknil.

Čakal je že dobro uro, ko je prišla stara sključena gospa — Jakličeva gospodinja. Kakor jastreb je planil Slavik nanjo.

„Kje je Jaklič?“

„Ali ga ni doma?“ je rekla stara gospa in poskusila obenem odpreti hišna vrata. „Če ga ni doma, je najbrže pri svoji nevesti.“

Slavik se je zakrohotal.

„Pri kakšni nevesti?“

„No, pri svoji nevesti, pri Urški Lončarjevi.“

„Kdo je ta Urška?“

„Hči sodnega kancelista Lončarja. Saj ne stanuje daleč od tod; tam-le na vogalu ob Gradaščici.“

Stara gospa je z velikim začudenjem ogledovala razburjenega Slavika, a predno je še mogla vprašati, kaj da mu je in kaj da hoče, se je Slavik že obrnil od nje in ne da bi pozdravil, zdirjal doli proti trnovski cerkvi.

Prešinilo ga je veselo upanje, da baronica morda vendar ni zanj izgubljena in da ji je storil veliko krivico, ko jo je imel na sumu, da je Jakličeva ljubica. In naglo je začel delati naklepe, kako se vrže pred baronico na kolena, in prosi odpuščanja, da jo je tako krivično obdolžil in ji razkrije svojo ljubezen. In v duhu je že videl, kako razprostre baronica roke in mu jih dene okrog vratu, kako nagne svojo glavo k njemu in ga poljubi.

V označeni hiši ob Gradaščici je Slavik hitro našel stanovanje sodnega kancelista Lončarja. Mlado vitko dekle s prijaznimi sivimi očmi in zalega obraza mu je odprlo vrata.

„Oprostite,“ je vprašal Slavik, „ali ni tu slikar Jaklič? Reklo se mi je, da ga tu dobim.“

„Da, Jaklič je pri nas,“ je odgovorilo dekle, „izvolite vstopiti.“

V skromno opremljeni sobi je Slavik našel Jakliča, ki je sedel za mizo in nekaj risal. Jaklič je strmé skočil s stola, ko je zagledal Slavika. Bledo upadlo lice Slavikovo mu je pričalo, da se je moralo nekaj posebnega zgoditi.

„Kaj te je pripeljalo sem? Ali se je kaj zgodilo?“

„Kje je baronica?“ je z zamolklim glasom vprašal Slavik. „Njena sobarica mi je rekla, da je šla k tebi.“

„Bila je pri meni popoldne, kakor vsak dan, ker slikam njen portret, a kam je potem šla, tega ne vem.“

Slavikova prepadlost je Jakliča vznemirila. Ponudil je Slaviku stol.

„Sedi in povej kaj ti je. Nekaj se je moralo zgoditi. Če je mogoče, ti bom pomagal ali vsaj svetoval.“

Jakliča je obšlo toplo sočutje, ko je slišal izpoved Slavikovo in razumel je, da je ta mehki nesamostojni značaj izgubil vso notranjo zaslombo, ko je prišel do spoznanja, da ga je Olga le varala in izkoriščala njegovo naivnost, in obenem začel slutiti, da je brezupna tudi njegova ljubezen do baronice. Nadejal se je, da mu bo baronica tista moralna opora, ki mu da moč, da začne novo življenje; videl je v njej pravo nasprotje Olge, nesrečno a krepostno ženo, pri kateri bi mogel najti tisto tiho srečo, ki jo je doslej zaman iskal. In zato je trepetaje čakal, kaj poreče Jaklič.

Ali tolažilne besede ni učakal. Jakliču se je Slavik smilil, ali zdelo se mu je, da mu mora razkriti brezobzirno resnico, da mora njegovo srčno rano izžgati, ako se naj zaceli.

In zato je z neusmiljeno brezobirnostjo povedal Slaviku vse, kar mu je bilo treba vedeti. Razkril mu je, da ga ni Olga nikdar ljubila in ga vedno le izkoriščala in varala. Povedal mu je vse, kar mu je bilo znano o Olgi, le da jo je nekdej sam ljubil in da je tudi Olga njega ljubila, tega mu ni povedal.

Trepetaje je poslušal Slavik Jakličeva razkritja. Bolelo ga je, ko je sedaj spoznal, da Olga ni bila vredna njegove ljubezni, da ga je podlo varala in nesramno izkoriščala. Čutil se je užaljenega, da je taki ženski vse žrtvoval, svoje imetje in svojo eksistenco, in peklo ga je, da se mu morajo vsi posmehovati, ki ga poznajo in vedo za njegovo razmerje do Olge.

Jaklič pa je tudi o baronici Tako govoril in vsaka njegova beseda je Slavika zadevala v srce, kakor vbod s stiletom.

„Ti misliš, da je baronica nekako nasprotje Rozmanove Olge,“ je s trdim glasom rekel Jaklič, „ali motiš se kr- vavo. Baronica je pokvarjena ženska, izpridena skoz in skoz, samo da zna svoje početje prikrivati. Perverzna žen- ska ti je, brez srca —“

„Kako moreš to trditi?“ je vzkipeal Slavik. „Ali imaš dokazov?“

„No če bi bila sila —“

„Ne verjamem ti,“ je nadaljeval Slavik. „Občeval sem od tedaj, kar sva bila skupaj pri baronici, jako mnogo ž njo. Spoznal sem jo in jo go- tovo bolje poznam, kakor ti.“

„Čemu me potem izprašuješ o njej?“

„Nikdar nisem slišal iz njenih ust ne ene frivolne besede. Baronica je idealnega mišljenja, je utelesena krepost in si je s tem pridobila mojo ljubezen.“

„Ti jo resnično ljubiš?“

„Da, ljubim jo iz vse duše.“

„Potem stori kar hočeš. Jaz sem te svaril, ker se mi smiliš. Ti si zaup- ljiv, skoro bi rekel nedolžen mladenič. Nikar ne sili slepo v svojo nesrečo.“

Jaklič je nato pretrgal pogovor in ni zinil niti besedice več o baronici.

Slavik tudi ni več silil vanj. Obšla ga je slutnja, da je bil Jaklič sam zaljubljen v baronico in da govori zdaj slabo o nji, ker ni uslišala njegove ljubezni. Zdaj je Slavik na tihem pomiloval Jakliča. Prepričan je bil, da je baronica odklonila Jakličevo ljubezen ker ljubi njega in to mu je napolnilo dušo z najslajšimi upanji in mu pregnalo vse mračne misli.

Ko je Slavik končno odšel, je gledal Jaklič dolgo za njim kakor bi jemal od njega slovo za vedno. Zdelo se mu je, da dere Slavik v svojo nesrečo in žal mu je bilo, da mu ni povedal več o baronici. Lahko bi mu bil povedal, da ima baronica vedno kar po več ljubimcev in da je njena strast, začeti nova razmerja in jih nenadoma pretrgati; lahko bi mu tudi povedal, da lovi baronica njega samega in da nastavlja vsakovrstnih zanj, on pa da se ogiba in da se mu njeno početje stуди.

Zamišljeno je slonel pri oknu in naslonjal svoje čelo ob steklo. V spomin mu je prišla Olga. Kako jo je ljubil. Tudi ko je že vedel, da je propadla,

jo je še ljubil, goreče in strastno in moral je preboleti težke in hude muke, predno je to ljubezen izruval iz svojega srca. Najprej je bil poskušal zadušiti to ljubezen s pijančevanjem, a ni mu se posrečilo, nego ga vrglo na smrtno posteljo; potem je iskal pozabe in razvedrila v napornem delu in v družabnem življenju ali tudi to ni pomagalo in morda bi bil izkrvavel na tej ljubezni, da ga ni slučaj seznanil s skromnim tihim dekletcem, ki si je s svojo vdanostjo in naravno ljubkostjo pridobilo njegovo srce.

Jaklič se je zavedal, da svoje neveste ne ljubi tako, kakor je nekoč ljubil Olgo, ne tako strastno in ne tako brezmejno, zato pa toliko iskreneje in globoko je bil prepričan, da najde pri njej mirno srečo in tibo zadovoljstvo. Gledal je nanjo kakor na rešilnega angela, ki ga je v vrtincu življenja prijel za roko in mu pokazal tih in miren kotiček, kamor ne segajo viharji.

Drobna glavica se je naslonila na Jakličevo ramo in mehka roka se mu je ovila okrog vratu. Jaklič ni bil slišal, ko je stopila njegova nevesta v sobo.

Ko se je stisnila k njemu, se je prebudil iz svojih sanj. Objel jo je s svojimi krepkimi rokami, in ko je slonela na njegovem sreču, ji je pogladil kodrce s čela in ji šepetal na uho:

„Moje sladko dekle.“

XIII.

Bliže in bliže se je pomikal dan, ki ga je baron Tako pričakoval kakor obsojenec smrtne ure, dan, ko bi moral plačati svoj največji dolg, za kateri je zastavil svojo častno besedo. In čim bližje se je pomikal ta dan, tembolj je uvideval baron Tako, da tega dolga ne bo mogel plačati. Morile so ga strašne skrbi. Večkrat se je hotel približati svoji ženi in jo prositi pomoči, ali vedel je, da bi bilo vse zaman. Iz teh skrbi se je počasi porajal obup. Spoznanje, da je izgubljen, da bo sramotno izgnan iz armade in da ga brez dvoma potem zapusti tudi žena, ga je tako bolelo, da te bolesti ni mogel prenašati. Večkrat je mislil, da jo potegne v Ameriko. Nagovarjal je Olgo, naj gre ž njim, ali ni je mogel pregovoriti. Olga se ni mogla ločiti od Ljubljane in misleč, da

je baron bogat, se ji je zdelo popolnoma nepotrebno, pobegniti ž njim v tujo deželo.

Tudi na smrt je mislil baron Tako. Večkrat je v trenutkih, ko ga je premagal obup, vzel v roke revolver, ga ogledoval in poskušal, če dobro funkcijonira. Časih je primaknil svoj sedež k zrcalu in se opazoval, kako bi sedeč na tem stolu nastavil revolver na sence in sprožil, kako bi mu roka z revolverjem omahnila in kako bi mrtev ležal na tem stolu. A bal se je smrti. Dasi sicer pogumen mož, se je plašil samomora in si sam priznal, da bi ne imel moči, se usmrtiti.

Začel je pijančevati. Popival je cele noči po gostilnah in tudi podnevi je bil malokdaj trezen. „Še 40, še 35 dni,“ je računal baron, „in vsega bo konec, potem pride škandal in sramota.“ Pil je iz obupnosti. Moral je zaužiti neimerne množine pijač, da se je opijanal; a skrb, ki ga je morila, je navadno jako hitro razgnala vinske duhove.

In bliže in bliže se je pomikal usodni dan. Baron je delal novih dolgov na vseh koncih in krajih. Ljudje

so mislili, da je bogat, in mu radi posojali manjše vsote. Ostajal je dolžan po gostilnah in delal dolgove koder je mogel. In kadar je bil vinjen, je razmetaval ta denar kakor bi ga imel na škafe in razmetaval ga je tem rajše, ker ga je v takih urah Olga z razkošjem svoje ljubezni kar opijanjala. Divje orgije so se vršile take dni v Olgini sobi in v takih trenutkih je baron Tako želel, da bi ga dohitela smrt.

Čim sigurnejši je bil baron, da je vse izgubljeno, da pride čez nekaj dni potop, toliko bolj sta divjala z Olgo. Kar si je Olga zaželela, vse ji je kupil baron na upanje. Zlatnine in dragih kamnov in biserov v vrednosti mnogih stotakov je vzel baron na upanje in isto tako drugih stvari, perila, oblek in kar je Olga sploh mogla potrebovati. Baron niti vedel ni, koliko dolga ima in koliko ga je na novo napravil. Za ceno sploh ni vprašal. „Pošljite mi račun; v treh tednih dobim denar od oskrbnika svojih graščin in potem Vas poplačam,“ to je bila baronova stalna fraza in prodajalci so se mu globoko klanjali in bili veseli teh sijajnih kupčij.

Olga ni nikdar razmišljala, od kod ta blazna razsipnost, kaj je barona napotilo, da je začel tako tratiti in pijančevati. Smatrala ga je za bogataša, ki ga je njena ljubezen tako premotila in storila je, kar je bilo v njenih močeh, da dovede baronov domnevani delirij do skrajnosti. Primerili so se sicer momenti, ko je baronu ušla kaka beseda, iz katere bi bil pazljiv človek lahko spoznal njegov položaj, ali Olga tega ni zapazila. Njej so bile v mislih druge stvari in njeno srce je imelo druge skrbi.

Odkar je izvedela, da ima Jaklič nevesto, ni našla več miru. Neprenehoma ji je šumelo po glavi, da jo je Jaklič pozabil in da jo prezira. Bolelo jo je to, ne le ker je bila ponižana v svojem samoljubju, marveč — kakor je sedaj sama sebi priznala — tudi zato, ker je čutila, da še vedno ljubi Jakliča in da ljubi samo njega. Z vso elementarno močjo je zdaj udarila ta njena ljubezen na dan in sto in stokrat je Olga prisegala, da si mora zopet pridobiti Jakliča, da mora postati njen, za vsako ceno in na vsak način.

Pred vsem je hotela spoznati Jakličevo nevesto. Vsak prosto uro je porabila, da je švigala okrog stare hiše ob Gradaščici čakaje slučaja, da zaloti Jakliča in njegovo nevesto. Kjer je našla Lipeta ali Sodarja, ju je ustavila in ju izpraševala o Jakličevi nevesti, kako izgleda, kakšna je, kje da hodi in kaj da dela. Toda Lipe in Sodar nista mogla Olge trpeti in sta bila vedno tako malobesedna, da se je Olga končno naveličala, ju zasledovati.

Ali svojega namena ni opustila. Njena volja je bila trdna in nepremagljiva. Razdreti je hotela Jakličevo ljubavno razmerje, izpodriniti nevesto in dobiti Jakliča zase.

Naposled se spomnila, da bi ji stari njej prijatelj, solicator Kobe, lahko kaj koristil pri tem prizadevanju in nekega večera se je napotila na njegovo stanovanje.

Odkar je bil solicator Kobe zapustil svoje stanovanje pri stari Rozmanki, se je še bolj kakor prej ogibal družbe in ljudi in je živel kakor pravi samotar. Med svoje stare prijatelje je prišel kvečjemu vsak mesec enkrat.

Melanholično je sedel med njimi in molče poslušal njihove pogovore in vedno iste prepire o pravi nalogi umetnosti, o veri in o socialnih stvareh. Le kadar se je pogovor zasukal na Olgo, je postal pozoren in je skrbno pazil na vse, kar se je povedalo, dasi sam ni zinil nobene besedice.

Navadno pa je ostajal zvečer doma v svoji skromni prijazni sobici, iz katere je gledal na obsežni vrt, poslušal šale in prepire poslov in otrok in čital vsakovrstne stare knjige, ki si jih je izposodil pri svojem šefu ali pri kakem znancu.

V tem času samotarenja je bil postal še bolj resnoben in gravitetičen, nego je bil že poprej, in njegovi sosede so ga visoko spoštovali, posebno še, ker jim je imponiralo, da je vedno nosil salonsko suknjo in cilinder in je vselej oblekel rokavice, kadar je stopil na cesto.

Ko je stopila v njegovo sobo Olga, lepa in cvetoča, elegantna in dehteča, je bil Kobe tako presenečen, da sta mu omahnili roki in da v prvem hipu ni mogel vstati s stola. Strmel je v

Olgo, kakor v kako čeznaravno prikazen, potem pa zopet s tako silo planil pokonci, da je odletel stol, da se je prevrnil kozarec, ki je stal na mizi in da se je zazibala vsa soba.

„Kaj hočete morda meni v pozdrav demolirati svoje pohoštvo, ljubi gospod Kobe,“ je smeje se koketno vprašala Olga in ponudila Kobetu obe roki, drobni, tanki roki, oblečeni v tako čisto bele rokavice, da se jih Kobe skoraj ni upal dotakniti.

„— Oh Olga — gospodična Olga, tako iznenadenje,“ je jecljal Kobe in potem plaho dostavil: „Pa ne da bi se bila zgodila kaka nesreča?“

Olga se je delala, kakor bi jo te besede nekoliko žalile.

„Oprostite, gospod Kobe,“ je rekla, „ali to res ni lepo, da me tako slabo sodite. Kaj mislite, da se ljubega dobrega prijatelja ne morem drugače spomniti kakor v nesreči? Ne, tega nisem zaslužila.“

„Ne zamerite, nikar ne zamerite,“ je hitel zagotavljati Kobe. „A Vaš obisk me je tako presenetil, prosim, veselo presenetil, da nisem vedel, kaj sem govoril.“

Olgine oči so se smejale Kobetu tako ljubo in prijazno, da mu je postalo kar toplo pri srcu.

„In potem,“ je dejal po kratkem presledku, „ali ni naravno, če bi mislil, da Vas je nekaj izrednega pripeljalo k meni? Kaj naj bi sicer iskali pri meni, starem, zapuščenem siromaku!“

„Tako pa ne smete govoriti,“ je naglo zaklicala Olga, „drugače bom res užaljena. Že dolgo časa sem želela, da bi Vas spet enkrat videla. Kar tožilo se mi je po Vas, gospod Kobe, saj ste bili edini človek, ki me je res rad imel, edini, katemu sem popolnoma zaupala, edini, ki me je — svaril.“

Kakor bi jo spomini in čuvstva premagala, se je Olga naslonila na Kobetovo ramo in njeno lice je zadobilo tako bolesten izraz, da je Kobeta prešinilo iskreno usmiljenje.

„Olgica, ljuba Olgica,“ ji je šepetal na uho, „ali se Vam je kaj zgodilo, ali ste resrečni?“

„Ne, gospod Kobe.“ Pogledala mu je z jasnim pogledom v oči. „Zašla sem bila s pravega pota, čeprav ste me vi svarili; takrat Vas nisem poslu-

šala, danes spoznavam, da ste imeli prav. Ali — zamislite se v moj položaj. Živela sem v blatu in v bedi in hrepenela po življenju in po sreči. Plamen svoj duše nisem znala pogasiti. Danes spoznavam, da sem bila v zmoti, žal mi je, da sem se spozabila, ali verujte mi, gospod Kobe, jaz nisem tako slaba in pokvarjena, kakor morda mislite.“

„Ali — gospodična Olga — saj jaz ne mislim, da ste slabi in pokvarjeni,“ je z veliko slovesnostjo zatrjeval Kobe. „Mladost Vas je zapeljala, hrepenenje po boljšem življenju —“

Olga se je nagnila h Kobetu in mu tiho rekla:

„Ni me zapeljala! Poslušala sem pač, če mi je kdo govoril o ljubezni, sprejemala rada, kar mi je kdo daroval — ali ljubila nisem nikogar in z nikomur se nisem pečala. Prisegam Vam to, gospod Kobe, dasi je vseeno, če mi verjamete ali ne.“

Pogledala ga je od strani in videla, kaka radost ga je obšla. Obšlo jo je spoznanje, da ima silno pokvarjeno srce in do dna izprideno dušo in že se je hotela Kobetu zasmeati v obraz

in mu povedati, da se dela iz njega norca, ko se je spomnila namena, ki jo je pripeljal semkaj.

„Pustiva to,“ je rekla in se odmaknila od Kobeta. „Govoriva, kakor v starih časih, kajti da ste mi še vedno dober prijatelj, o tem sem prepričana.“

„Najboljši prijatelj, gospodična Olga,“ je prisegal Kobe, „tako dober, da bi dal še življenje za Vas.“

Podala mu je roko in se mu zopet ljubo nasmehnila. „Življenje bi dali zame — obiskat me pa niste prišli ne enkrat. In tudi drugi znanci se me ogibajo. Ogovorila sem Lipeta in Sodarja že večkrat, a vsakemu se je vselej tako mudilo, da sta kar bežala od mene. Jakliča pa nikdar ne vidim in o njem tudi ničesar ne slišim. Ali sploh še živi?“

„Še, še,“ se je smejal Kobe „in prav srečen je. Vi si ne morete misliti, kako se je izpremenil od tedaj, ko je bil na smrt bolan. Jaklič Vam je danes največji filister, kar jih je v Ljubljani. Pije tako malo, da ga gostilničarji že pisano gledajo, češ, da daje gostom slabe zglede; štedljiv je tako, kakor

bi hotel še letos postati hišni posestnik; no in zdaj se celo ženi.“

„Ni mogoče!“ je vzkliknila Olga, kakor da je silno presenečena. „Jaklič se ženi? Gotovo s kako princezino!“

„Ne; s preprostim dekletom. Izobraženih žensk Jaklič sploh ne mara, češ, da so vse rafinirano hinavske in da ni na njih nič naravnega. Zadnjič je imel o tem dolgo predavanje —“

„Kaj še vedno filozofira?“

„Še vedno. Z rdečim krojačem se prepirata na žive in na mrtve. Krojač je anarhist — Jaklič ga pa pobija.“

„In prej je bil sam največji vseh anarhistov.“

„Zdaj je pa največji nasprotnik anarhistov in najvnetejši zagovornik sedanjega reda. Še jaz mu časih ugovarjam. Veliko hujša kakor Jaklič sam je pa še njegova nevesta. Ni čuda, saj je bil njen oče orožnik, predno je postal kancelist. Ta dobra in ljubezniva punica Vam sovraži anarhiste in socialiste in sploh nezadovoljneže bolj kakor sam državni pravdnik. Prepričan sem, da Jaklič kadar bo oženjen, z nami še občevati ne bo več smel.“

Kobe je še na dolgo in na široko pripovedoval o Jakliču in o njegovi nevesti. Olga je s primernimi vprašanji izvabila iz njega vse, kar je hotela izvedeti. Povedal ji je o sestankih, ki jih imajo rdeči krojač in njegovi tovariši in o blaznih naklepih, ki jih delajo; razodel ji je, kako skrivaj razširjajo anarhistične spise; pravil ji je tudi o življenju Lipetovem in Sodarjevem in končno je govoril tudi o Slaviku.

„Ta Vaš nekdanji čestilec, ta Slavik je zdaj ljubimec baronice Tako,“ je rekel Kobe in ostro motril Olgo, hoteč videti kak vtis da napravi nanjo.

„Čula sem o tem,“ je hladno odgovorila Olga. „Jaz že dlje časa več ne občujem ž njim. Veste, gospod Kobe, nekaj časa sem ga imela prav rada; obetal mi je zakon, ali ko sem spoznala, da laže, da ne misli na poroko, marveč da me hoče samo zapeljati, sem ga odpodila. In ljudje so toliko slabega o meni govorili.“

Olga je poskusila bolestno vzdihniti in si je z robcem otrla solzo, ki jo je z veliko težavo izsilila iz očesa.

„Nič ne jokajte Olgica“ jo je tolažil Kobe. „Ljudje so hudobni in radi slabo govore. Jaz pa verujem Vam, gospodična Olga.“

„O, hvala Vam,“ je dihnila Olga in zopet segla Kobetu v roko. „Ta Slavik je moja nesreča. Ničesar resnega ni bilo med nama in vendar me ljudje dolže kdo ve česa. Ali maščevala se mu bom, da me je spravil ob dobro ime.“

„Ni treba,“ gospodična Olga. „Maščevala Vas bo baronica Tako. Jaklič ve o njej mnogo in pravi, da pahne baronica Slavika gotovo v nesrečo. Razen Slavika ima zdaj še drugega ljubimca, nekega duhovnika.“

„Tako?“ se je čudila Olga. „Povejte mi vendar, saj si lahko mislite, da me to zanima.“

Kobe je tudi tej želji rad ustregel in povedal Olgi, kar je vedel o baronici in njenih ljubimcib.

„Odkod pa Jaklič vse to ve?“ je vprašala Olga ko je Kobe končal.

„Jakličeva bodoča svakinja je pri baronici za hišno; ta pove vse svoji sestri in tako je izvedel Jaklič za ba-

roničine skrivnosti. Vobče ima Jaklič baronico prav rad, ker mu je dala že mnogo zaslužka, in ne pove ničesar o njej, ali ker sem jaz sam od njegovega bodočega tasta in od njegove neveste nekaj slišal, mi je končno vendar zaupal.“

Olga je vsa zamišljena sedela poleg Kobeta. Izvedela je toliko, da ji je kar šumelo po glavi in da so se bliskoma pojavili najraznovrstnejši načrti. Postala je razburjena in nervozna in ni ji bilo več obstanka pri Kobetu. Najraje bi bila šla kar brez slovesa, tako ji je zdaj presedal stari sollicitator, in tako se ji je mudilo, da bi mogla mirno in nemoteno premišljevat, kako izkoristi, kar ji je Kobe zaupal. Ali čutila je, da ne sme vzbuditi nikakih dvomov in sumov in zato se je premagala in je ostala še pri Kobetu in je prijazno ž njim kramljala o vsakovrstnih rečeh, tako ljubeznivo in presrčno, da je v Kobetovem srcu razpihala v nov plamen staro njegovo ljubezen.

„Odslej pa nas ne smete več tako zanemarjati, kakor dozdej,“ je rekla Olga, ko je končno jemala slovo. „Ča-

sih nas morate že obiskati, kajti to vendar ne gre, da bi jaz hodila na Vaše stanovanje.“

„Ali — gospodična Olga, kaj vendar mislite; jaz sem star mož, že nekoliko siv —“

„A še vedno lahko nevaren,“ je poredno vzkliknila Olga in pogledala Kobeta tako zapeljivo in obetajoče, da bi jo bil ta najraje objel. V tem trenutku pa je Olga že stekla po stopnicah. Ozrla se je še enkrat, pozdravila z roko in potem odšla mrmraje: „Osel stari, tebe bom še dobro izrabila.“

XIV.

Ves dan je deževalo in šele proti večeru so se razmaknili oblaki toliko, da se je videl zadnji sijaj zahajajočega solnca.

Olga je odprla okno svoje sobe in slastno sople vase sveži zrak, v tem ko je baron Tako opasal svojo sabljo in se pripravljaj na odhod.

„Kaj si tako razburjena? Saj bo zame in zate dobro, če se izkaže, da ima moja žena ljubavno razmerje s tem blagoslovljenim fantalinom.“

„Strah me je,“ je šepetala Olga in se stiskala k baronu. „Odkrito ti povem: zdaj mi je žal, da nisem molčala. Obljubi mi vsaj, da ne storiš svoji ženi nič zlega. Prosim te, ne stori ji ničesar.“

Olga je sklenila roke in prosila in prosila barona, naj ji obljubi, da ženi ničesar ne stori.

„Verjemi vendar, Olga; dal bi ti svojo častno besedo, a ta itak ni vredna, da se nanjo pljune. Prisegam ti pa, da se svoje žene niti s prstom ne dotaknem in da se lepo mirno in stvarno ž njo pomenim.“

Baron je odšel. Olga je gledala za njim, dokler ga je mogla videti, potem se je vrgla na zofo. Vsi njeni živci so bili tako razdraženi, vse njene mišice vsled prevelikega razburjenja tako napete, da se je komaj na nogah vzdržala. Zavedala se je peklenske zlobe svojega početja ali to ji ni kalilo miru, zavedala se je pa tudi velike nevarnosti uprizorjenih spletk in zaradi tega je trepetala, kakor še nikdar v svojem življenju.

Počasi je stopal baron Tako doli proti Staremu trgu. V prodajalnicah so

bile že prižgane luči in tudi plinove svetilke so že gorele, ali na Starem trgu je vendar vladala precejšna tema. Po hodnikih se je gnetlo polno ljudi in baron je spoznal, da je v tej uri res lahko, da smukne kaka dama popolnoma neopaženo v eno teh starih temnih hiš, pri katerih ni nobena veža razsvetljena.

Baron se je ustavil pred hišo, ki mu jo je bila Olga označila. V tej hiši je stanovala postarna šivilja. Imela je v drugem nadstopju dve mali sobici in v eni teh sobic se je shajala baronica s svojim ljubimcem. K šivilji je hodilo vedno toliko raznovrstnih ljudi, da ni nihče slutil, da se vrše v tem stanovanju ljubavni sestanki.

Kar mogoče tiho je šel baron do stopnic. Ker niso bile razsvetljene, je moral užgati užigalico, da se je orientiral in potem je šel po prstih gori. Lahno, komaj slišno so zveneale njegove ostroge in so ječale stare lesene stopnice. Prisedši v prvo nadstropje je vžgal novo vžigalico in ko je našel stopnice, hotel nadaljevati pot, ko je iz drugega nadstropja zaslišal glasen vzklik in potem

vpitje. Spoznal je glas svoje žene in zdirjal po stopnicah gori v drugo nadstropje.

Prav ko je hotel užgati novo vžigalico, so se odprla vrata, svetloba se je razlila po hodniku in baron Tako je spoznal Slavika ki je z revolverjem v roki planil iz sobe in mimo njega stekel po stopnicah. Baron Tako je bil v prvem trenutku tako presenečen, da Slavika ni držal, dasi je šel tik mimo njega, v naslednjem hipu pa je že planil k vratom, ki so bila samo priprta in stopil v sobo.

Zagledal je nenavaden prizor. Njegova žena je ležala v pomankljivi toaleti na tleh, nad njo pa je bil sklonjen mlad mož obritega lica in ji z vodo močil čelo. Ko je zagledal barona, je ves prestrašen planil pokonci in tresoč se po vsem životu stopil nazaj.

Baron je najprej zaklenil vrata in potem stopil sredi sobe. Na mizi je gorela svetilka in njena medla svetloba je padala na blede obraz na tleh ležeče žene, ki je počasi prihajala k zavesti in se z zbeganimi pogledi ozirala okrog sebe.

„Vstani!“ je zaklical baron svoji ženi. „Zdaj ni časa za komedije.“

„Gospa baronica se je onesvestila,“ se je oglasil mladi duhovnik, ki je trepetaje stal v kotu in gledal, kako bi prišel vsaj do svoje suknje, ki je visela na vratih.

Baron je prijel svojo ženo, jo vzdignil in posadil na zofo. Mladi duhovnik je bil pristopil, da bi mu pomagal, ali baron ga je tako srdito pogledal, da je kar omahnil nazaj.

„Kaj—se—je zgodilo?“ je tiho vprašala baronica in poskušala odstraniti lase, ki so ji bili padli v obraz.

„Ali si tako slabega spomina, da ne veš več, kaj se je zgodilo pred nekaj trenutki,“ je zarohnel baron Tako in si s trdimi koraki približal svoji ženi.

Na tleh je videl listek in ga pobral. Zapisano je bilo na njen: „Ljubi gospod Slavik. Pojdite danes točno ob $\frac{1}{4}8$ v stanovanje k šivilji; v tisti sobi, kjer ste doživeli toliko lepih uric, dobite baronico in tistega, ki Vas je izpodrinil.“

Šele zdaj je bilo baronu popolnoma jasno, kaj se je zgodilo in kaj je imel

tu opraviti Slavik. Da je bil duhovnik ljubimec njegove žene, ga ni jezilo; še prav mu je bilo; ali da je imela njegova žena tudi razmerje s Slavikom, na katerega je bil zaradi Olge že davno ljubosumen, to ga je navdalo z ljutim srdom.

„Zakonolomnica, prešestnica, židovska vlačuga,“ je zatulil nad svojo ženo. „Ali te naj kar tu ubijem?“

Potegnil je sabljo iz nožnice in motril svojo ženo s tako plamtečimi pogledi, da je ta jokaje zdrknila z zofe in padla pred njim na kolena, med tem ko se je duhovnik stisnil za posteljo in smrtnobled v neizmernem strahu pritegnil k sebi stol, da bi se ž njim branil proti baronovi sablji. Vrata so bila zaklenjena, izhoda ni bilo nobenega in mladi duhovnik je medlel bojazni, kaj da bo.

„Ah, odpusti mi; Bela, odpusti mi, na kolenih te prosim, odpusti mi,“ je jokala baronica.

Tako je sunil svojo ženo z nogo, da je skoraj padla.

„Ali si ti meni odpustila, ko sem se enkrat spozabil,“ je rohněl baron

kar mogoče surovo, dasi bi bil najraje zavrisnil veselja, ko je videl silni strah svoje žene in iz njega spoznal, da se zdaj odpre njena — blagajnica. „Leta in leta se mi že maščuješ, leta in leta igraš doma nerazumljeno ženo, krepostnega angela, medtem ko imaš kar po več ljubimcev. Danes je prišla ura osvete za vse moje trpljenje.“

Baron je spravil sabljo zopet v nožnico.

„Oba vaju pustim tu na mestu aretovati. Če vaju bo policaj kar tako kakor sta tu, napol gola gnal po ulici, bodo vsaj ljudje imeli kaj zabave in vsaj jaz ne bom smešen, če sem že prevaran.“

Baronica je začela na glas jokati, duhovnika pa je strah je tako pretresel, da je padel na kolena.

„Milostivi gospod baron, ponižno Vas prosim —“

„Kuš—far“ je zakričal baron, „če ne ti razkoljem betico.“ Udaril je z nožnico svoje sablje duhovnika po hrbtu tako, da je padel na obraz in z glavo butnil ob tla. Ziniti se več ni upal.

Smrtna bojazen, ki sta jo kazala baronica in njen ljubimec, je bila baronu veliko zadoščenje. S slastjo je poslušal njiju mile prošnje in gledal njiju solze in pravi užitek mu je delalo, da ju je mogel trpinčiti in teptati kakor je hotel.

Z udarci z nožnico svoje sablje in z brcami je baronico in njenega ljubimca prisilil, da sta mu vse razodela, kar je hotel vedeti o njiju razmerju, in mu tudi povedala, da je Slavik vdrl v sobo in baronici grozil z revolverjem, ker jo je našel z novim ljubimcem.

Končno je baron zahteval, da podpišeta baronica in njen ljubimec izpoved, v kateri sta priznala vsa svoja zakonolomska dejanja in tudi prizor s Slavikom. Mlademu duhovniku se je tresla roka tako, da je komaj pero držal; opetovano je prosil kar mogoče ponižno, naj mu baron prizanese, a baron mu je z grožnjo, da pokliče redarja, vselej zaprl sapo.

Ko je bila po baronovem narekovanju sestavljena izjava spisana in podpisana, je baron ta papir skrbno spravil v svojo listnico in potem odklenil vrata.

„Vzemite svoje stvari in izginite,“ je ukazal mlademu duhovniku.

„Gospod baron — bodite milostni — nikar me ne uničite — hvaležen Vam bom vse svoje življenje“ je prosil duhovnik, ko je stal opravljen za odhod pri vratih.

„Kaj storim — tega še sam ne vem; to je deloma odvisno od moje žene. To menda veste, da se zakonomstvo kaznuje z ječo.“

„Gospod baron —“

„Marš ven,“ se je zadrl baron in pahnil duhovnika s tako silo iz sobe, da se je v temni veži komaj vjel.

Potem je stopil k svoji ženi. Napravil je kar mogoče srdit obraz, da se je baronica plaho umaknila na stran in ji s surovim glasom ukazal, naj se obleče in naj gre domov.

„Kar se imava še pomeniti, se pomeniva doma. Najboljše bi bilo, če skočiš s potoma v Ljubljano ali če se zastrupiš. Ali ti seveda nimaš toliko časti v sebi, da bi šla sama v smrt in se raje sama končala, kakor da bi vse življenje imela užgan pečat sramote. Toda jaz ne maram prenašati niti sence

sramote; to si lahko misliš; saj toliko bi me že lahko poznala “

Baronica je poznala brutalnost svojega moža ali prepričana je tudi bila, da je kavalir brez madeža. Baron je kaj rad poziral velikega aristokrata in v tistih redkih trenutkih, ki jih je posvečal svoji ženi, je pogostoma govoril, da se raje ustrelj, kakor da bi storil ali prenašal najmanjšo nečastnost. Silno hrepenenje po življenju je obšlo baronico; bala se je samega škandala, ker ji je bil njen socialni ugled nad vse ljub, a še bolj se je bala, da ji baron kaj stori. Solze so ji zalile oči in jokaje je novič padla pred možem na kolena.

„Bela, odpusti mi,“ je prosila. „In če mi ne moreš odpustiti, prizanesi mi.“

„Kako naj ti prizanesem? Kaj misliš, da bo Slavik molčal? Zame bi bilo najbolje, da te kar tu ubijem.“

Baronica je obupno zakričala, ko je njen mož zopet izdrl sabljo iz nožnic in jo zavihljal nad njeno glavo.“

„Molči,“ je ukazal baron. „Ali hočeš vso hišo pokonci spraviti?“

Šel je parkrat po sobi gor in dol.

„Nisem se še odločil, kaj storim. Škandal je neizogiben. Zunaj na hodniku prisluškujejo ženske in te razneso po vsem mestu, kar se je tu zgodilo. In tudi Slavik ne bo molčal. Ako se ločim od tebe, pridem v obupen položaj, ker ob svoji plači ne morem živeti. Najbolje bo, če greva oba pod zemljo.“

Sedel je na stol in uprl roko v dlan, kakor bi se ga bil polastil obup. Boječe je pristopila baronica.

„Bela“, je prosila, „dovoli mi nekaj besed — poslušaj me samo trenotek. Odpusti mi, kar sem storila. Da ne boš imel sitnosti, odpovej se šarži, pojdiva v drug kraj, in da ne boš odvisen od mene, ti dam polovico svojega premoženja. Še danes ti jo dam — samo prizanesi mi.“

V baronovih temnih očeh je zasvetil blesk triumfa, a hitro zopet ugasnil. Zdaj je bila izrečena odločilna beseda, zdaj je imel baron Tako svojo ženo tam, kjer jo je od začetka hotel imeti. Zdaj je bil mahoma rešen vseh skrbi. Polovico premoženja, gotovo več kot stopetdeset tisoč goldinarjev. Baronu

je kar šumelo po glavi in komaj se je premagal, da ni takoj sprejel ponudbe svoje žene.

„Idi zdaj domov in počakaj me tam,“ je končno odločil nekoliko manj osorno. „Najprej moram govoriti s Slavikom; prej se ne morem odločiti, zakaj toliko denarja ni na svetu, da bi jaz mogel trpeti le najmanjšo pego na svoji časti.“

S temi patetičnimi besedami je odšel baron iz sobe in prepustil svoji ženi, da si zagotovi molčečnost šivilje in njenih deklet. Še ponosnejše kakor navadno je šel kakor običajno v kazinsko kavarno, silno zadovoljen, da je vso stvar tako izvrstno izvedel in dobil svojo ženo popolnoma v oblast.

XV.

Olga je nestrpno čakala, da ji pride baron Tako povedat, če je presenetil svojo ženo z lepim kaplanom in kako je stvar iztekla, a čas je bežal in barona ni bilo. Čim dlje je Olga čakala, toliko nemirnejša je postajala. Zdaj je gledala pri oknu, zdaj se vrgla

na zofo, a čim je na ulici slišala korake, je zopet stekla k oknu.

Poznala je barona in je vedela, da pride, če ga ne zadrži kaj posebnega. Ker ga le ni bilo, so jo začele mučiti skrbi, da se mu je kaj zgodilo, ali pa da se njen načrt ni posrečil. To jo je navdalo z jezo, da je srdito begala po svoji sobi in vpila na mater in na sestro, ker si drugače ni znala pomagati.

Misleč, da je baron Tako bogat, ga je hotela vsaj za nekaj časa prikleniti na svojo osebo kar mogoče trdno. Imela je fiksno idejo, da mora za vsako ceno postati bogata. Za denar se vse dobi, je bila njena parola in domišljala si je, da bi se tudi Jaklič uklonil, če bi videl, da ga ljubi in da mu zagotovi brezskrbno življenje.

Zdaj jo je jezila že sama misel, da se je njen načrt ponesrečil. Tako rafiniran načrt je bila napravila in drisegla bi bila, da se posreči. Baron je moral svojo ženo zasačiti z njenim lju bincem, a hotela je, naj obenem spozna, da to ni bila prva nezvestoba njegove žene. Zato je z brezimnim

pismom tudi Slavika zvabila, da je prišel ob isti uri tja, kjer sta imela baronica in njen ljubimec svoje sestanke. Hotela je, da bi se zgodil velik škandal, tak škandal, da bi baron svojo ženo zapustil, ker potem bi ga imela Olga popolnoma v rokah. In upala je, da bi ga mogla vzdržati vsaj nekaj časa v takem ljubezenskem deliriju, kakor v zadnjih tednih in da bi se v tem času z baronovim denarjem znatno pomnožili njeni prihranki.

Zopet je čula Olga pred hišo korake in zdelo se ji je, da sliši klicati svoje ime. Planila je k oknu. V medli mesečini, ki je razsvetljevala ulico je zagledala moško postavo in spoznala Slavika.

„Olga!“

V prvem hipu je hotela Olga vprašati, kaj se je zgodilo pri šivilji, ali še pravočasno ji je prišlo na misel, da se ne sme izdati.

„Kaj hočete?“ je osorno vprašala Slavika, ki je bledega, upadlega obraza stal pred hišo.

„Olga — rad bi s teboj govoril. Vrzi mi ključ doli.“

„Jaz nimam z Vami ničesar govoriti,“ je zaklicala Olga še osorneje. „Pojdite k svoji baronici in pustite mene v miru.“

„Olga — prosim te, poslušaj me! Meni je danes tako težko, da bi najraje umrl.“

„Ali sem jaz kaka tolažnica za ljudi, ki bi najraje umrli? Med nama je vse pri kraju. Vi ste me sami zapustili. Naj Vas tolaži židovska baronica, če hoče. Lahko noč.“

Olga je zaloputnila okno in niti radovedna ni bila, če je Slavik odšel, ali če še stoji pred hišo. Ni se ji smilil in niti vstala bi ne bila, tudi ko bi vedela, da se je mrtev zgrudil pod njenim oknom. Slavikov prihod jo je pa vendar veselil, ker ji je novič vzbudil upanje, da se je njen načrt posrečil.

Naenkrat je planila Olga zopet pokonci in hitela k oknu. Zaslišala je bila rožljenje sablje in naglo je odprla okno.

„Bela — ali si ti?“ je vprašala, dasi je natančno spoznala barona.

„Jaz sem, Olga. Prišel sem ti le povedat, da sem vse to našel, kar si

mi pravila in še več. A zdaj ne utegnem. Zamudil sem se, ker sem čakal na Slavika, a zdaj moram nujno domov.“

„Na Slavika si čakal? Kaj pa je ž njim?“

„To ti povem jutri.“

„Čuj, Bela, Slavik je bil pred nekaj minutami tu, a jaz sem ga seveda odpodila.“

„Kaj praviš,“ se je čudil baron, „Slavik je bil tu? Kaj je hotel, kam je šel?“

„Ne vem. Slonela sem na oknu, ko je prišel mimo. Hotel je z menoj govoriti, a jaz sem zaprla okno in ga pustila na cesti.“

„In jaz ga iščem že po celem mestu,“ se je togotil baron in je s sabljo tolkel ob kamniti tlak. „Ko bi le vedel, kam je šel.“

Olga je postala radovedna; zdaj se ji je zdela vsaka stvar sumljiva, zlasti sumljivo pa to, da baron išče Slavika, ki ga sicer ni mogel videti.

„Kaj pa imata,“ je previdno vprašala Olga, „saj drugače nista ravno prijatelja.“

„Usta mu moram zamašiti,“ je polglasno odgovoril baron. „Škandala ne maram. Saj me razumeš.“

Iz sence, ki je ležala ob hišah, se je v tem trenutku prikazal človek, ki je ves ta čas stal stisnjen pri sosednih hišnih vratih, tako da ga baron ni zapazil.

Olga je strahu zakričala, ko je spoznala Slavika, ki se je z revolverjem v roki kakor zver na svoj plen zagnal na barona, da se je ta vsled silovitosti navala opotekel in se komaj ujel, da ni padel.

„Ti boš meni usta zamašil — ali pa jaz tebi,“ je rohnal Slavik, ko se je zaletel v barona. Hotel je nameriti revolver ali baron ga je prijel za roko. Vnel se je ljut boj. Olga je stala pri oknu in kričaje klicala na pomoč, da se je slišalo v tihi noči daleč na okrog.

V tem trenutku je počil strel iz revolverja. Olgi se je izvil iz prsi obupen vzklik, a še je imela toliko moči, da se je nagnila iz okna in videla Slavika bežati proti cerkvi Sv. Florijana in potem videla zaviti doli na Sv. Jakoba trg, med tem, ko je baron hitel na nasprotno stran, da izgine izpred oči

ljudem, ki jih je bilo privabilo na okna Olgino kričanje in strel iz revolverja.

Tudi redar je pritekel iz Florijanskih ulic in izpraševal, kaj se je zgodilo, ali ljudje mu niso vedeli drugega povedati, kakor da so videli na eno stran bežati nekega civilista, na drugo stran pa nekega oficirja.

Olga se je skrila za preprogo pri oknu in je poslušala, kaj so ljudje pripovedovali redarju. Tresla se je kakor bilka, boječ se, da je njo kdo videl govoriti najprej s Slavikom in potem z baronom in da se izve vsa resnica. A nihče je ni bil ne videl, ne slišal, nihče ni vedel povedati, kdo je tako kričal, da je spravil vso ulico pokonci in kamen se je odvalil Olgi od srca, ko je redar končno odšel.

Slavik je bežal kakor jelen čez Sv. Jakoba trg in je srečno prišel čez most. Tu se je ves zasopel ustavil in se naslonil ob ograjo, odkoder je gledal v Ljubljano, ki je leno tekla po svoji strugi.

Bolest ga je premagala tako, da so mu silile solze v oči in da je trepetal po vsem životu. Čutil se je neskončno

nesrečnega, spoznal je, da bi bilo najboljše, da si konča življenje.

„Kaj še iščem na svetu,“ je govoril sam s seboj, ko je slonel v senci dreves na Bregu. „Vse sem izgubil! Prvo ljubico mi je prevzel Tako, pri drugi me je izpodrinil gladek duhovnik — obe sta me varali. Ničesar več nimam, ničesar se nisem naučil, ničesar ne znam — kaj bo z menoj?“

Slavikov položaj je bil res obupen. Svoje premoženje je bil zapravil in tičal je do vrata v dolgovih. Zavedal se je, da ni v stanu zaslužiti niti toliko, da bi skromno živel, sestre njegove pa so se naveličale ga podpirati, kakor so se tega naveličali prijatelji. Slavik je bil popolnoma zapuščen in to ga je gnalo v obup s tem večjo silo, ker ga je Olga sramotno odpodila, baronica pa grdo prevarila.

Ves zbegan je hodil gor in dol po samotni Cojzovi cesti in razmišljal, kaj naj stori. Zdelo se mu je, da je nemo-goča vsaka rešitev, da mu preostaja le edino še smrt.

Prišedši do konca Cojzove ceste, je zagledal paviljon, v katerem je stanoval Jaklič.

„Okna so razsvetljena — Jaklič je torej doma,“ je mislil Slavik in je obrnil svoje korake proti paviljonu. „Jaklič je edini človek, ki ima kaj srca; vsaj povedati mu moram, kaj se je zgodilo, vsaj on naj ve, kaj me je pognalo v obup in v smrt.“

Pred paviljonom je vzlic pozni uri stalo nekaj žensk in nekaj moških, ki so si živahno, četudi s pritajenim glasom nekaj pripovedovali, pri tem gestikulirali in kazali na paviljon. Ko je šel Slavik mimo njih, je videl skozi razsvetljeno okno v Jakličevo sobo in razločil več redarjev, ki so razmetavali Jakličeve stvari. Prestrašeno je obstal in vprašal pred hišo zbrane ljudi, kaj da se je zgodilo in kaj da to pomeni, da raziskujejo redarji Jakličevo sobo.

„Jakliča so danes zvečer zaprli,“ je odgovoril neki postarni mož. „Strašnih reči ga dolže. No, čuden človek je bil, to je res.“

Slavik se je tako prestrašil, da mu je kar kri zastala.

„Jakliča — zaprli — to ni mogoče,“ se mu je izvilo iz prsi.

„Pa njegovo nevesto tudi“ se je oglasila neka ženska.

„A zakaj vendar? Kaj sta storila? Jaklič je poštenjak —“

„In, zdaj iščejo še nekatere druge osebe,“ je nadaljevala ženska in primaknivši se k Slaviku, mu šepetaje rekla: „Slišite, gospod — kar bežite, drugače bodo še vas zaprli; policijski svetnik je naročil, da je vse tiste pozvedeti, ki so hodili k Jakliču in vsakega prijeti, kdor bi ga prišel iskat.“

„Ali jaz sem vendar nedolžen, čisto nedolžen,“ je zatrjeval Slavik.

„Pa bi bilo bolje, da greste; kar zdajle pojdite; zdi se mi, da je Cunjarjeva Franca že šla pravit policajem, da ste tu.“

Slavik se je tako prestrašil, da se je začel hitro umikati doli proti cesti. Komaj je bil storil nekaj korakov, sta se že prikazala iz paviljona dva redarja. Slavik je slišal, ko sta vprašala zanj. V tistem hipu jo je zavil okrog vogala ob cesti stoječe hiše in zdirjal po ulici ter jo zavil na Mirje. Slišal je za seboj korake in klicanje, ali ozrl se ni. Bil je ves iz uma in ni vedel, kaj da dela.

Bežal je, kar so ga nesle noge. Slutil je, da se mu zasledovalci bližajo in zato je zavil čez polja na stran in izginil v temi.

Privlekel se je do nekdanjega Dreotovega vrta in se tam ustavil. Na Mirju je ležala gosta jesenska megla, iz katere je nekako pošastno molelo na rimskem nasipu stoječe samotno drevo, kakor bi svoje vejevje iztezalo proti mesecu, v ozadju pa so se videli nerazločni obrisi trnovskega stolpa.

Na Mirju je vladala smrtna tišina, da je Slavika kar zazeblo. Utrujen in izmučen je bil tako, da se ni mogel več vzdržati na nogah. Ves onemogel se je kraj zidu usedel na vlažna tla. Ni bil več v stanu jasno misliti, še toliko moči ni več imel, da bi se oziral, kje da so njegovi zasledovalci, da bi mogel misliti na svojo varnost.

Vse rane njegovega srca in njegove duše so se odprle, obup ga je prevzel, obup nad svojo usodo, da je mehanično vzal revolver iz žepa in ga napel.

„Z bogom — Olga,“ je zašepetal, potem je nastavil revolver na srce in sprožil.

Strel se je razlegal po vsem Mirju. Koj na to so se slišali koraki in iz megle sta se prikazala redarja, ki sta iskala domnevanega hudodelca in zdaj zdirjala na tisto stran, odkoder je zadonel strel.

Našla sta Slavika sloneti ob zidu. V prvem hipu nista slutila, kaj se je zgodilo. Eden redarjev je zgrabil Slavika in šele zdaj je videl da je — mrtev. — —

Pozno ponoči sta dva mestna uslužbenca v zeleno pobarvani nosilnici nesla Slavika po tihih ulicah na pokopališče. Ravnodušno sta šla svojo pot in se mirno pomenkovala o vsakdanjih rečeh.

Cerkovnik pri Sv. Krištofu, ki je s čemernim obrazom pomagal spraviti Slavika v mrtvašnico, je po izvršenem delu vprašal delavca, če ne vesta, kdo da je mrtvec.

„Ej, kdo naj bo! Eden, ki ga je življenje povozilo.“

XVI.

V osemdesetih letih preteklega veka je prismojeni anarhist Most imel med delavci in malimi obrtniki ter med

inteligentnim proletarijatom precej pri-
stašev. Anarhistični listi, ki so se odli-
kovali po gorostasni bedastoči, so se
razširjali po Ljubljani in ljudje so jih
radi čitali, ker so bili vsled svoje kr-
voločnosti tako smešni. Zgodilo se je
večkrat, da so našli ljudje, prišedši do-
mov, v svoji suknji, ki je v gostilni vi-
sela na steni, nekaj anarhističnih listov
ali da so jih dobili doposlane po pošti,
kar je zadostovalo, da je bila sodnija
in policija ves teden razburjena in vla-
čila v ječe najnedolžnejše ljudi. Vlada
je najela celo vrsto vohunov, ki so
dobivali za svoje „delo“ bogato plačilo
in so končno sami prav pridno razšir-
jali anarhistične liste, samo da so do-
kazali svojo eksistenčno opravičenost.
Ta brezumna gonja se je končala šele
z justičnim umorom nekega duševno
bolnega krojača; morilec in njegovi vohuni
so dobili za to delo sijajno plačilo.

Olga je davno vedela, kako lovi
in preganja policija vse, ki so količkaj
sumljivi anarhističnih nagnenj, zlasti pa
razširjevalce anarhističnih listov. Čula
je o tem neštetokrat in na to okolnost
je bila zasnovala svoj načrt.

Ko je Matilda, prišedši s trga, pridvela domov in povedala, da je prejšnji večer policija aretovala Jakliča in njegovo nevesto ter dva rokodelska pomočnika, je Olga komaj prikrila svojo radost. Nervozno je izpraševala sestro po detajlih, ali izvedela je le malo.

„Pri Jakliču so menda dobili celo skrinjo prepovedanih listov in spisov,“ je pripovedovala Matilda. „Na rotovžu so silno veseli, da so končno ujeli tistega nevarnega človeka, ki je vznemirjal celo mesto toliko časa. Ah, kdo bi bil kaj takega mislil.“

„In kaj so našli pri Jakličevi nevesti? Saj je bila gotovo tudi pri nji hišna preiskava.“

„Seveda je bila hišna preiskava tudi pri Lončarjevih. Našli sicer niso ničesar, ali Urško so vendar odpeljali na rotovž. Urška je jokala in prosila na kolenih in prisegala, da je nedolžna, a nič ni pomagalo. Morala je v ječo. Njen oče se je togotil in preklinjal tisto uro, ko je Jaklič prestopil prag njegovega stanovanja. Saj je pa tudi res strašna ta nesreča, ki je te uboge ljudi zadela.“

Olge ni ta nesreča čisto nič genila. Za ljudi, ki so ji bili na potu, ni imela nič usmiljenja. Niti sence kesanja ni čutila, da je spravila celo rodovino v nesrečo in Jakliča v ječo. Tedaj, ko je odposlala brezimne ovadbe na policijo, na sodnijo in na vlado, je pač nekaj trenutkov omahovala, ali zdaj se je samo veselila svojega uspeha.

Šla je v svojo sobo in se začela oblačiti. Izbrala je svojo najlepšo obleko in posvetila toaleti največjo skrb, kakor bi bilo odvisno od obleke, da izvrši srečno tudi drugi del svojega načrta.

„Doslej je šlo vse tako, kakor sem želela in računala,“ je ugibala, sedeč pred velikim zrcalom in urejajoč svoje dolge krasne lase v koketno frizuro. „Baron je zasačil svojo ženo; škandal je neizogiben in ločitev tudi. Le čakaj, lepi baron, nekaj dlake boš še pustil v mojih rokah, predno te zapodim za drugimi. In Jaklič tudi ne dobi svoje neveste. Kako dobro je bilo, da sem se svoj čas tako zanimala za anarhiste in prečitala vse te bedaste spise, ki jih je Jaklič takrat zbiral in spravljal. Te stare cunje so mi zdaj pomagale, da

sem ga ločila od neveste; zdaj ga še rešim iz ječe in če to izve, mi mora odpustiti.“

Ogledovala je samo sebe v zrcalu in z zadovoljstvom spoznala, da je tako lepa in zapeljiva, da se ji tudi Jaklič ne bo mogel ustavljati, da bo tudi njega premagala in si vnovič pridobila njegovo ljubezen, po kateri je hrepenela z vso strastjo svoje duše.

Policijski svetnik je bil prijetno presenečen, ko je stopila Olga v njegovo sobo. Kraj vse svoje pobožnosti je lepe ženske neizmerno ljubil in Olga je bila tako lepa in pikantna, da je starega moža kar omamila. Posadil je Olgo na zofo in držeč jo za roko se usedel tesno kraj nje, kakor bi hotel dihati vonj njenih las in njenega parfuma.

„Prišla sem zaradi Jakliča, gospod svetnik“, je začela Olga. „O, nikar ne mislite nič slabega o meni. Poznam ga še iz tistih časov, ko je stanoval pri moji materi. Poznam ga natančno in vem, da je nedolžen.“

Policijskemu svetniku se je zresnil obraz in izpustil je Olgino roko.

„A — zaradi Jakliča,“ je rekel z zategnenim glasom. „To je jako resna stvar; jako resna; 15 let dobi gotovo. To je skrajno nevaren človek! Anarhist je. Vi seveda ne veste, kaj da je to, ali verujte mi gospodična, anarhisti so skrajno nevarni ljudje.“

Olga se je ljubeznivo stisnila k policijskemu svetniku, da je ta kar zatrepetal in jo vnovič prijel za roko.

„Jaz pa vem, da Jaklič ni anarhist, gospod svetnik. Časih, kadar je bil lačen, zapuščen in obupan, je pač čital kake take spise in rad renomiral z anarhističnimi nazori, a to ga je že davno minilo. Danes neče o tem ničesar vedeti.“

„Ali — gospodična, to ni mogoče; našli smo pri njem celo skrinjo prepovedanih spisov. Obdolžen je, da je razširjal take spise; morda smo prišli na sled prenevarni zaroti.“

„Motite se, gospod svetnik. Preglejte tiste liste, ki ste jih našli pri Jakliču; same stare stvari so. Svoj čas so hodili k nam na hrano neki nemški rokodelci in so prinašali te spise. Tako jih je dobil Jaklič in shranjeval jih je

samo ker je bil prelen, da bi bil uničil. Niti čital jih ni vseh. Razširjal pa jih ni nikdar.

„Zakaj se pa pravzaprav tako zavzimate za Jakliča,“ je vprašal policijski svetnik, kateremu se je zdelo to Olgino posredovanje nekoliko sumljivo.

„Samo zaradi tega, ker se mu godi velika krivica.“ Olga je sramežljivo povescila oči in dostavila tiho: „Saj veste, da ima Jaklič nevesto; jaz res nimam drugega vzroka se zanj zavzemati, kakor je ta, da je po nedolžnem v ječi.“

Policijskemu svetniku je postalo zelo vroče pri srcu, ko je tako sedel tik Olge, in obšlo ga je koprnenje, da bi vsaj enkrat objel in poljubil to cvetoče dekle. Ali ni se upal kaj takega storiti, nego je le stiskal njeno roko.

„Glejte, gospod svetnik, zaslišite vse tiste, ki so dan na dan občevali z Jakličem, in prepričali se bode, da je Jaklič nedolžen.“

Olga je naštela vse tiste, o katerih je vedela, da bodo dobro pričali za Jakliča in policijski svetnik si je zapisal njih imena. Med njimi so bili tudi

Kobe in Lipe, Sodar in baronica Tako in še cela vrsta uglednih gospodov in dam.

„Veste, gospodična, to je res lepo, jako lepo, da ste se tako zavzeli za Jakliča. To kaže, da imate plemenito srce. Jaklič Vam je lahko hvaležen vse svoje življenje. Jaz moram sicer vso stvar naznaniti sodniji, ali zaslišal bom še danes nekatere priče in če bodo ugodno izpovedale, izpustim vsaj Jakliča in njegovo nevesto iz zapora. Hotel sem ga že izročiti sodniji a če bo le mogoče, ga obvarujem vsaj preiskovalnega zapora.“

„Kako ste dobri, gospod svetnik,“ je vzkliknila Olga in se hitro nagnila ter poljubila svetniku roko. Starega moža je tako prevzelo, da je stisnil Olgo k sebi in jo poljubil na čelo, kakor oče svojo hčerko, ne da bi v svoji razburjenosti zapazil porogljivi usmev, ki se je za trenotek pojavil na Olginih ustnih.

„Jaklič Vam je lahko vse svoje življenje hvaležen za to, kar ste storili zanj,“ je nadaljeval policijski svetnik. „Jaz mu bom že pojasnil, kaj ste sto-

rili. Taka dobrosrčnost in plemenitost se ne sme pozabiti.“

Stari mož ni slutil vzlic svoji izkušnosti, da je prav to edini Olgin namen, da je sploh samo zaradi tega prišla in da ji za vse drugo ni mar. Olga je vedela, da je Jaklič nedolžen. Vsa njegova krivda je bila, da je hranil nekaj starih anarhističnih časopisov in brošur. Ovadila ga je in obdolžila razširjanja prepovedanih spisov, da provzroči v njegovem življenju katastrofo, da ga loči od neveste, da ga spravi v zapor in da se mu v tej obupni uri prikaže kot rešiteljica.

Veselega srca se je Olga odpravila domov. Ali pride Jaklič že prvi dan na svobodo ali če ostane nekaj časa v preiskovalnem zaporu, to ji je bilo prav vseeno, da, za trenotek jo je celo obšla misel, naj Jakliča le obdrže nekaj dni v zaporu, to stare njegov ponos in njegovo energijo in ga ako omehča, da ga bo igraje spravila na kolena.

Svoje zmage je bila zdaj popolnoma gotova; da je le razbita Jakličeva zaroka, vse drugo uredi izlahka.

Zdaj, ko je opravila eno, se je njena pozornost obrnila na drugo stran. Rada bi bila vedela, kako je z baronom Tako in njegovo soprogo. Baron je imel dopoldne vedno opraviti v vojašnici in zato je morala potrpeti do popoldneva. A njena radovednost je bila velika. Vsaj mimo stanovanja je hotela iti, morda kaj vidi, iz česar bi se dalo ugeniti, kaj se je zgodilo. Šla je dvakrat ali trikrat po Križevniških ulicah in čez Turjaški trg zopet nazaj, a na stari gosposki hiši pri Križevniški cerkvi ni bilo ničesar zapaziti.

„Kakor dom sreče stoji ta hiša,“ si je mislila Olga, motreč palačo, „in vendar je bila ponoči torišče velikega viharja.“

Ali Olga se je motila. Tudi to noč ni bilo viharja v tej hiši. Baron Tako se je s svojo ženo prav po kupčijsko pomenil. Nameraval je pač nastopiti tako, kakor je nastopil tedaj, ko je svojo ženo zalotil z njenim ljubimcem in ko je šel po stopnicah, je močno rožljajal s sabljo, toda čim je vstopil v sobo, je na prvi pogled spoznal, da je baronico minul prvotni strah in da je pripravljena na nov boj.

Med večerjo nista baron in baronica skoro ničesar govorila. Ko pa je sluga pospravil mizo, je baronica povabila svojega moža „na kratek pogovor“ v svojo sobo.

„Sedi semkaj k meni in poslušaj me mirno,“ je rekla baronica svojemu možu. „Tudi jaz želim, da prideva na jasno. Kakor veš, sva drug drugemu dala popolno svobodo s pogojem, da se izogneva vsakemu škandalu, vsemu, kar bi moglo javnost opozoriti, da pravzaprav drugače živiva, kakor se vidi. Jaz sem ta pogoj izpolnjevala in samo nesrečen slučaj je nanesel, da sta me ti in Slavik zadnjič presenetila. Morda sta bila dogovorjena —“

„Ne, na častno besedo, da ne,“ je baron prekinil svojo ženo. „Jaz s Slavikom sploh še nikdar govoril nisem.“

„Ljubi Bela,“ je dejala baronica hladno, „ti veš, kako mislim o častni besedi — torej prizanesi mi s tem.“

Baron je zardel in ni našel primerne odgovora. Baronica je hladno nadaljevala:

„Priznam, da sem kriva in ti si prav dobro izkoristil moj položaj. Zdaj

imaš v rokah izjavo, da sem kriva zakonolomstva in povrh sem ti obljubila polovico svojega premoženja. Pripravljena sem izpolniti svojo obljubo. Najbrž si napravil zopet mnogo dolga na svoje graščine, katerih nikjer ni, ali pa na svojo častno besedo.“

„Kaj to tebi mar? Nekaj dolga ima pač vsak človek.“ Baron je začel slutiti, da ne bo svoje žene ovil tako okoli prsta, kakor je mislil in to ga je jezilo.

„Nič se ne huduj, Bela,“ je rekla baronica mirno in nekoliko sarkastično. „Poslušaj me še nekaj trenutkov. Jaz sem kriva, a kriv si tudi ti. Že mnogo mesecev imaš ljubezensko razmerje z neko koristko Olgo. Vidiš, ljubi Bela, kakor si ti nadzoroval mene, tako sem jaz nadzorovala tebe. Vsako popoldne, vsak večer si bil pri tej koristki in zapravil si z njo mnogo denarja. Zato si pravzaprav nimava ničesar očitati. Tak škandal, kakor si ga ti meni napravil, bi bila lahko tudi jaz tebi napravila. No, in če bi se kapricirala, bi bil tudi meni pomagal tisti Slavik, ki je pomagal tebi.“

„Oprosti; to ni tako, ne, to ni tako,“ je ugovarjal baron. Iskal je besedi, da bi svoje ženo zavrnil, a ni jih našel. Baronica se pa ni čisto nič zmenila za njegove besede.

„Kot gentleman mi boš priznal, da si na jako nedopusten način izkoristil nesrečno okolnost. Prisilil si me, da sem ti podpisala izjavo in obljubila polovico svojega premoženja.“

„To ni res,“ je zdaj jezno zakričal baron. „Jaz sem ti dal svobodo, da živiš po svoji volji ali samo ob sebi se razume, da je ta svoboda omejena. Ti lahko storiš vse, kar hočeš in kar je dovoljeno spodobni zakonski ženi. Taka je najina pogodba.“

„Jaz imam torej omejeno svobodo, ti, moj ljubi Bela, pa neomejeno?“ Baronica je govorila zdaj z ironičnim glasom. „To je zame nekaj čisto novega. No, o tem se ni treba zdaj prepirati, to spraviva drugi pot v red. Za danes ti povem, kaj sem sklenila glede najine prihodnosti. Pripravljena sem prepisati polovico svojega imetja nate in plačati tvoje dolgove. Premoženje boš užival, dokler bova živela v za-

konski zvezi, po moji smrti boš lahko ž njim razpolagal po svoji volji. Jaz nočem biti ločena žena, niti mučenica. Meni je za družabni položaj, ki ga imam kot tvoja žena in zato te moram ohraniti na vrvi. Izjavo, ki sem ti jo podpisala, mi vrneš, sicer pa prosi koj jutri za dopust in za premestitev, ker v Ljubljani nama pač ni obstanka. To so moji pogoji. Premisli do jutri zjutraj kaj storiš. Lahko noč.“

Baron je sedel kakor okamenel na zofi in je z odprtimi ustmi gledal za svojo ženo, ki je naglo odšla v svojo spalnico.

Olga je zaman čakala na barona Tako. Vse je bila skrbno pripravila, da ga sprejme kar najlepše, tako da pri njej pozabi na vse sitnosti in razburjenosti, ki ga čakajo vsled ločitve od žene. Natančno je preudarila kaj stori, da omreži barona in ga tako priklene, da se ne bo dal ne pregovoriti, ne preprositi, nego da ostane pri njej. Preudarila je pa tudi natančno kako oskubi svojo „zlato tičico.“ A barona Tako ni bilo in niti opravičil se ni, kar je sicer vselej storil, kadar ni mogel priti na ljubavni sestanek.

Baron Tako je imel tedaj, ko je Olga nanj čakala, toliko drugih skrbi, da pač ni mislil na svojo ljubico. Kategorična izjava njegove žene ga je do skrajnosti presenetila; vse bi bil prej pričakoval, kakor da mu bo baronica očitala njegovo razmerje z Olgo, ki je je ves čas tako skrbno prikrival, da mu po njegovi sodbi sploh ni mogel nihče ničesar očitati.

Baronu Taku se je zdelo, kakor da je šele zdaj jasno spregledal in da je šele zdaj popolnoma spoznal svoj položaj.

„Kaj sem bil pijan ali se mi je zmešalo, da sem se zakopal v take dolgove,“ je razmišljeval, ko je razburjeno hodil po svoji sobi in pred oči so mu stopile vse posledice, ki ga čakajo, če ne plača svojih dolgov, če ne sprejme rešilne ponudbe svoje žene.

Lahko se ni odločil. Bil je ošabnega značaja in čutil se je po očitanih svoje žene silno ponižanega, da, razkrinkanega, in to ga je jezilo. Kaj bi bil dal, ko bi mogel odkloniti ponudbo svoje žene, ko bi mogel ženo kar sedaj odpoditi. Ali uvideval je, da mu je od-

prta samo ena pot, da se mora brez-pogojno vdati in brezpogojno sprejeti ponudbo svoje žene, ako se hoče častno rešiti iz svoje stiske. Sicer se je neko-koliko sramoval to storiti in težko mu je bilo, ko je mislil, kako stopi pred svojo ženo in ji naznani, da stori kakor je njena volja, ali drugega izhoda ni imel.

Spomnil se je tudi Olge. Ali večja kakor njegova ljubezen do nje, je bilo njegovo samoljubje, in zato ga tudi misel na Olgo ni odvrnila od storjenega sklepa, da se vda zahtevi svoje žene.

Sedel je za mizo in spisal pismo, s katerim se je poslovil od Olge. Rekel ji je, da je ne sme več videti, sicer bi mu bilo slovo pretežko. Živel je v prepričanju, da ga ljubi Olga z vso strastjo svojega srea in bal se je, da bi se zgodil pretresljiv prizor, če bi se ustno poslovil od nje.

Pisma ni zapečatil. Za odhod je hotel poslati Olgi še nekaj denarja ali moral je čakati naslednjega dne, da mu odšteje žena, kar je rabil za pokritje svojih dolgov.

In naslednjega dne se je zgodilo vse tako, kakor je zahtevala baronica in z večernim vlakom je zapustil baron Tako s svojo ženo za vedno Ljubljano. Na kolodvoru se je zbralo mnogo oficirjev in njihovih dam. Baron Tako se je nemirno oziral po občinstvu in njegovo oko je iskalo Olge. Še zjutraj ji je bil poslal pismo, kateremu je bil priložil pet stotakov. V pismu je povedal Olgi, da mora odpotovati in da se ne utegne od nje posloviti ter jo prosil, da naj pride na kolodvor, da jo vsaj od daleč še enkrat vidi, da se vsaj z očmi od nje poslovi. Ali iskal jo je zaman. Vlak je prihrumel. Baron Tako je tovarišem in njihovim damam stiskal roke, ali njegovi pogledi so begali po peronu in iskali Olge. Stopil je v vagon in iskal Olge in srce se mu je krčilo, da je ni bilo. Spoznal je, da je njegova ljubezen do nje večja in gorečnejša nego je sam mislil in bolelo in ga je, da se Olgi ni zdelo vredno, izpolniti mu zadnjo željo, da ga niti toliko ne ljubi, da bi prišla za trenotek na kolodvor in mu s prijaznim nasmehom olajšala slovo.

„Z bogom, z bogom, na svidenje“
in vlak je odrdral in odpeljal barona
Tako in njegovo ženo.

XVII.

Mrak je ležal na ulicah, ko je prišel Jaklič iz mestne hiše. Obstal je nad stopnicami in se oziral, kakor bi se hotel prepričati, če je zopet svoboden, in globoko se je oddahnil, ko mu ni nihče branil oditi in se pridružiti veselim in zgovornim ljudem, ki so vzlic gosti megli in slabi mestni razsvetljavi promenirali na nasprotni strani mestnega trga. Eno noč in en dan je prebil Jaklič v preiskovalnem zaporu. Ves ta čas je bila takorekoč vsa policija na nogah, da zbere dokazno gradivo, v tem ko je policijski svetnik sam zasliševal različne priče. Jaklič je v tem času trpel hude duševne muke. Vso noč ni mogel zatisniti očesa in se je nemirno premetaval po ležišču, zlasti ker ni čisto nič slutil, zakaj da so ga aretirali in česa ga dolže. Šele drugi dan se mu je povedalo, da je obdolžen anarhističnih agitacij in razširjanja prepovedanih spisov. Zdaj se je Jakliču

odvalil kamen od srca. Dal je policijskemu svetniku vsa pojasnila, kar jih je potreboval in imenoval celo vrsto prič, ki naj bi dokazale, da je obdolžitev krivična. Odpeljali so ga zopet v zapor in v zaporu je moral čakati ves dolgi dan, da so bila zasliševanja prič končana. Izkazala so to, kar je pričakoval, ali izvedel je to šele zvečer, ko mu je policijski svetnik naznanil, da gre lahko domov.

Počasi je Jaklič korakal proti svojemu domu. V mislih je imel samo to, kar mu je povedal policijski svetnik prav na zadnje, da je namreč Olga prišla na policijo nekako jamčit za njegovo nedolžnost in da je odločila v korist Jakliču izpoved tistih prič, ki jih je imenovala Olga. Jaklič kar ni mogel verjeti, da je to resnica. Ves začuden je gledal policijskega svetnika, ki mu je gravitetično naročal, naj bo Olgi vedno hvaležen za njeno posredovanje, in ni si mogel raztolmačiti, iz kakega nagiba se je Olga zavzela zanj in kak namen ima pri tem.

Jakliču je bilo od prvega hipa popolnoma jasno, da se Olga ni

zavzela zanj iz človekoljublja ali iz pravicoljubnosti, kakor je mislil stari policijski svetnik. Poznal jo je predobro. Takrat, ko je ležal na smrtni postelji, ko je zdravnik že obupal nad njim, takrat je s krvavečim srcem čakal na Olgo. Mislil in upal je takrat, da mu vsaj v trenutku, ko se pripravlja na smrt, ne odreče prijazne besede, da mu vsaj za slovo od življenja stisne še enkrat roko — a ni je bilo. Ni se zmenila zanj ves čas njegove bolezni — in zdaj naj bi se zavzela zanj, da ga reši nekaj dni zapora? Ne, ne; Jaklič je bil popolnoma prepričan, da je imela Olga svoje posebne, zgolj sebične namene, ko je šla zanj intervenirat k policijskemu svetniku ali uganiti teh namerov Jaklič ni mogel, dasi si je neprestano belil glavo in mučil možgane z razmišljanjem, kaj da Olga hoče in kaj da namerava.

Noge so Jakliča zanesle proti Florijanski cesti, kjer je stanovala Olga, ali že pri redutnem poslopju je spoznal, kam da je zašel. „Preveč sem mislil na Olgo in v tej zamišljenosti celo zašel v bližino njenega stanovanja,“

si je rekel Jaklič in se hitro obrnil na drugo stran.

Najprej je hotel iti na dom svoje neveste. Že na policiji so mu povedali, da je bila njegova nevesta še opoldne izpuščena iz zapora, ker se je izkazala njena nedolžnost, ali mislil je, da jo mora še nocoj potolažiti in pomiriti njene starše.

Šel je gori po Cojzovi cesti in hotel zaviti proti stanovanju sodnega kancelista Lončarja, ali gredoč blizu svojega stanovanja se je vendar odločil, da stopi najprej v sobo, morda je prišlo kako pismo in gospodinja mu vsaj pove, kako in kaj so govorili ljudje o njegovih nesreči, kakor je zdaj z lahko ironijo imenoval svoj slučaj.

In gospodinja mu je povedala vseh mogočih reči, povedala tudi, da ga je iskala baronica Tako in zanj pustila debelo pismo in povedala, da je neka neznana, lepa in elegantna dama prišla že dvakrat vprašat, če Jakliča še ni doma.

„Olga me išče, kaj mi hoče?“ se je vpraševal Jaklič in spreletel ga je nekak strah. Sestanka z Olgo se je bal;

sam ni vedel zakaj, ali že misel, da bo moral ž njo govoiti, mu je bila skrajno neprijetna. Nekaka temna slutnja ga je prešinila, da ne sme priti z Olgo v dotiko, sicer ga zadene nesreča in hitro je zapustil svoje stanovanje in hitel k svoji nevesti kakor bi hotel pri njej dobiti zavetja in pomoči proti Olgi.

Starega kancelista Lončarja je aretovanje njegove hčere in njenega ženina Jakliča silno potrlo. Vobče je bil robate nature in ne ravno izbirčen v besedah ter je navadno za vsako malenkost neobzirno zarohnel, ali ta nesreča ga je docela premagala tako, da še besed ni našel, da bi izrazil svojo boleost. Kakor iz uma je begal po svojem stanovanju. Niti v svojo pisarno se ni upal in strah ga je lomil, da izgubi svojo službo, da zapro morda še njega, ki je vedno zvesto služil cesarju in domovini in se za veljavni družabni red vedno zavzemal z vso silovitostjo zapriseženega sovražnika vseh prememb. In zdaj so zaprli njegovega bodočega zeta kot anarhista in njegovo lastno hčer kot sokrivko.

Lončarjeva žena je skrivaj poslala po Kobeta, da kot najboljši hišni prijatelj potolaži Lončarja. Ali mož je bil neutolažljiv in je le vzdihoval in tarnal tako, da je Kobe poklical zdravnika, ker se mu je zdelo, da je Lončar vsled potrnosti zbolel na umu.

Hči se ni upala stopiti pred očeta. Mati jo je imela skrito v kuhinji, češ, naj se oče pomiri, drugače se zaa zgoditi še kaka nesreča.

Zvečer so Lončarja spravili v posteljo. Zdravnik je zahteval, da se ga zavaruje proti vsakemu razburjenju, ker sicer ne more zanj jamčiti in tako je ostal Kobe sam pri starem možu, Lončarica pa je s hčerjo ostala v kuhinji in jokaje preklinjala tisto uro, ko je Jaklič prestopil njen prag.

In prav tedaj je prišel Jaklič po stopnicah. Ko ga je Lončarica zaglegala, je zavpila na glas, kakor bi se ga bila prestrašila, potem pa ga obsula s ploho očitanj in ga surovo podila iz hiše.

„Vse ste nas spravili v nesrečo in v sramoto,“ se je jezila, „in zdaj se upate še priti v našo pošteno hišo. Spravite se mi izpred oči.“

„Ali — gospa — saj sem vendar čisto nedolžen — saj se je izkazalo, da sem bil krivično obdolžen, iz gole hudobije.“

„Kaj to meni mari! V sramoto ste nas spravili. Moja hčer — pa zaprta kakor kaka potepenka. Mož mi žalosti umira in Vi se upate še priti k nam. Spravite se proč, drugače pokličem ljudi na pomoč.“

„Gospa, pomirite se vendar —“

„Spravite se proč,“ je zdaj začela na ves glas kričati Lončarica „in nikdar več se ne prikažite!“

Jaklič ni vedel, kaj bi storil. Videl je svojo nevesto jokati za vratmi, a ni mu privoščila nobene besede. Bridka pekoča žalost mu je objela srce in obšel ga je strah, da je tudi njegova nevesta zanj izgubljena.

Zaklical je njeno ime; mehko in nežno jo je vabil k sebi, ali dekle se ni genilo, med tem ko je Lončarica vse huje vpila, da so se začeli že ljudje iz hiše zbirati na hodniku gledat, kaj da je. Tudi v sobo se je čulo vpitje in Kobe je ves prestrašen pritekел mirit.

„Ne razgrajajte vendar,“ je posvaril razburjeno ženo. „Kaj ne veste, kako je ukazal zdravnik, Lončarja je Vaše vpitje spravilo tako pokonci, da sem ga komaj zadržal v postelji.“

„Ah moj ubogi mož,“ je zdaj začela jokati Lončarica in si s predpasnikom zakrila obraz, medtem ko je Kobe v naglici povedal Jakliču, kaj se je zgodilo in ga prosil, naj odide.

Omahujočih korakov je odšel Jaklič po stopnicah in prijemal se je za steno, da se je vzdržal na nogah. Prevzela ga je taka žalost, da je koncem stopnic naslonil glavo ob zid in morda prvič v svojem življenju otiral solze. Zlomljen je bil njegov ponos, strta je bila njegova energija in gorje se je vlilo v njegovo srce s tako silo, da se ni več mogel premagovati. Zdelo se mu je, da je vse izgubljeno, da so uničene vse njegove nade, da je zamorjeno vse, kar je smatral za srečo svojega življenja.

Jaklič se je dobro zavedal, da svoje neveste ne ljubi s tisto gorečnostjo in ognjevitostjo, kakor je nekdanj ljubil Olgo, a vedel je, da je njegova

ljubezen do neveste resničnejša in plemenitejša, da ne izvira iz ljubezenske omamljenosti nego iz resnične simpatije, da ne sloni na poltenosti, marveč na harmoniji duše in srca. V svoji nevesti je videl svojega rešilnega angela. Vsi dobri njegovi sklepi bi se bili morda kaj kmalu porušili, da ni stala na njegovi strani drobno dekle, ki je pri vsi svoji preprostosti tako pametno in preudarno mislila, da se celo Jaklič ni mogel odtegniti njenemu vplivu. Vedel je natančno, da bi ob njeni roki hodil vse življenje po varnih potih, mirno a sigurno, in da bi mu nikdar tihe sreče ne zatemnila nobena senca. Zato ga je zdaj prevzela taka žalost, kakor še nikdar.

Doma je Jakliča čakala velika družba. Zbrali so se skoro vsi njegovi prijatelji. Čim je kdo izvedel, da so Jakliča izpustili iz zapora in da je dokazana njegova nedolžnost, je takoj pohitel na Jakličevo stanovanje. In tako se je zbralo lepo število mož v Jakličevem ateljeju in so čakali, da se vrne prijatelj domov.

Eden zadnjih je prišel Sodar. Držal je petero debelih knjig pod paz-

duho in jih ni izpustil, tudi ko se je usedel na konec skrinje, na kateri se je šopiril najmlajši a najobsežnejši vseh tačasnih lirikov Zdravko Savin, ki se je v navadnem življenju imenoval Matevž Kozamernik.

„Kaj pa vlačiš te špehe seboj,“ je vprašal Zdravko Savin poleg sebe sedečega Sodarja. „Ali morda misliš, da bo danes tu kako znanstveno predavanje? Ne prijatelj, morda bo veliko pijančevanje, znanstvenega pa na noben način ne bo nič.“

Sodar je počasi postavil svoje knjige na tla, ker je hotel imeti za nadaljni razgovor z liričnim pesnikom obe roki prosti.

„Matevž — ti si osel.“ Sodar je to izrekel z veliko resnobo in je bil ugodno presenečen, da lirični pesnik ni takoj repliciral z roko ali z nogo. „Vedel sem pač, da nisi popolnoma zdrave pameti, saj bi sicer ne postal liričen pesnik, ali da si osel, tega do danes nisem vedel.“

„Doprinesi dokaz resnice,“ se je s svojim globokim glasom zdaj oglasil Lipe. „Take dolžitve se morajo takoj dokazati“

„Koj, koj dokažem,“ se je veselil Sodar. „Matevž se je iz mene norca delal, čemu sem knjige prinesel. Čemu? He? Zato, da jih lahko hitro zastavim, če bi Jaklič potreboval kaj denarja, ne pa zaradi kakega znanstvenega predavanja. Zdaj pa povejte: Ali je Matevž osel ali ne?“

Sodar je menil, da bo vse strmelo in je kaj pisano gledal okrog sebe, ko je vsa družba udarila v smeh.

„Pojdi se solit s tvojimi knjigami,“ je kričal Lipe, „in pridi sem gledat, kako sem jaz preskrbel za Jakliča.“

Ponosno je vzel Lipe z mize velik zveženj in ga začel skrbno odvijati. Vsi so stopili k njemu in ko je zadnji kos papirja padel, se je slišal en sam „oh“ začudenja. Na mizi je ležalo nekaj kračic in nekaj klobas ter pol potice obenem pa je Lipe potegnil iz žepa svojega površnika dve debeli buteljki. Strmenje zbrane družbe je bilo pač opravičeno.

„Kje si pa vse to dobil,“ je vprašal Sodar, ki je prvi prišel k sapi in z zvedeniško resnobo ogledoval etikete na buteljkah.

Lipeta je to vprašanje vidno razžalilo.

„Lej ga — ali misliš, da je vsak tak, kakor si ti? Jaz sem koj preskrbel vse, česar je treba. Ti si pa le tako prinesel nekaj starih špehov seboj, da v najslabšem slučaju, če bi že drugače ne bilo mogoče, zastaviš —“

„Prosim — to niso špehi, to je najznamenitejše astronomsko delo, ki je veljalo 60 gld.“

„60 goldinarjev,“ Lipe je obrnil oči proti nebu, kakor bi hotel izprositi usmiljenja za človeka, ki žrtvuje tako svoto za nekaj knjig. „60 goldinarjev in ta človek še vedno ni pod kuratelo.“

Lipe se je ravno pripravljaj, da začne Sodarju čitati levite, čemu da kupuje knjige, ki jih večinoma ne utegne čitati, ko je zaslišal kraj sebe nekako cmokanje. S strahom je videl, da si je bil lirični pesnik ravnodušno privoščil lepo dehtečo.. klobaso in si odrezal izdaten kos potice.

Nastal je hrup. Izraz indignacije cele družbe je bil tako viharen, da je pritekla gospodinja v sobo gledat, kaj da je in je komaj pomirila razburjene

duhove. Prvemu viharju je sledila razdražena debata, tekem katere je prišlo na dan, da je imel lirični pesnik pač dva cela goldinarja v žepu, da pa si ni privoščil ves dan jedi, ker je svoje premoženje hranil za Jakliča. To je zopet napravilo mir. Lirični pesnik je dobil soglasno dovoljenje, da sne načeto klobaso in odrezani kos potice in prijatelji so občudovali njegov nelirični tek. —

„Matevžek — ti nisi za pesnika,“ je zatrjeval Lipe. „Zunanost tvoja je pač nekoliko pesniška — klobuk imaš širok, lase dolge in hlače otepenene — ali ti preveč ješ in to se ne spodobi za pesnika.“

„Kaj dela zunanost pesnika?“ je cmokaje vprašal Matevž Kozamernik. „Pesnik se sodi po delih.“

„Tako bi pač moralo biti, ali žalostna resnica je, da ni tako. Če hočeš biti pripoznan kot pesnik, se moraš tudi glede svoje zunanosti ozirati na želje p. n. občinstva. Za pesnike ima občinstvo svoj tip in če nisi tak, ne kupi nihče tvojih pesmi, kajti občinstvo ne trpi, da se mu podirajo iluzije.“

Kdor poje o velikih strasteh, ne sme nositi lakastih čevljev in ne sme izgledati kakor kak bančni likvidator. Kadar se bodo pesniki tako nosili in tako živeli kakor meščani, ki prodajajo kavo ali trakove, tedaj bo konec poeziji.“

To je bil predmet, o katerem je znal Lipe cele ure nepretrgoma govoriti. Razpravljal je o njem pri vsaki priliki, ga varijiral na vse mogoče načine in svoja razlaganja vedno končeval z dokazom, da njegove poezije samo zato ne najdejo priznanja in kupcev, ker ima uprav mesarski tek in je debel, kakor kak prošt, dočim mora biti pesnik suh in bled in izstradan. Ta dan pa je moral nagloma pretrgati svoja razmotrivanja, ki jih je bil vzpričo izdatnega apetita liričnega pesnika Matevža Kozamernika tako srečno začel. Začuli so se namreč hitri koraki v veži in vstopil je Jaklič, ki ga je družba sprejela s krikom in vikom.

Skrb in zvestoba prijateljev je Jakliča globoko ganila in njihova ljubezen in vdanost mu je bila v tej težki uri velika tolažba. Ali veseliti se vendar ni mogel ž njimi. Kolikor se je

tudi premagoval, misli njegove so mu vedno uhajale k nevesti, ki jo je izgubil, in vse radovanje zbrane družbe ni moglo zadušiti bolesti njegove duše. Zaželel si je miru in samote in zato je svoje doživljanje le v naglici popisal in potem prosil, naj ga puste prijatelji počivat.

Vrgel se je na zofo in se vdal svojim mislim, ki so bile temne kakor noč in katerih se vzlic vsemu prizadevanju ni mogel ubraniti. Ni se bal za svojo eksistenco, ne za prihodnjost, ali zdelo se mu je, da je z nevesto izgubil edino oporo, ki mu je dajala moralično silo, da ni zopet zapadel demonu alkohola in s tem brezdelju, malomarnosti in propalosti. Zavedal se je, da ga je sto in stokrat obšla želja, da začne zopet živeti zgolj po svojih instinktih, da se zopet vda bohémstvu, in da ga je samo nevesta zadrževala in mu pomagala premagati te izkušnje. Bilo mu je jasno, da zdaj ne bo več imel dolgo časa moč, krotiti svoja nagnenja in brzdati svoje instinkte, da bo kmalu začela ponehavati eneržija njegove volje in sila njegovih živcev in da bo

zopet zdrknil doli v nižave, v blato in v bedo, a to pot da ne bo več rešitve. Kar fizično ga je zbolelo, ko je tolažeč se zaradi izgube neveste sam sebi dopovedoval, da je ljubezen blaznost, a največja blaznost da je, verovati v žensko ljubezen, češ, ko bi ga bila nevesta ljubila, bi ga gotovo ne bila zapustila. Komaj je bil to mislil, že je spoznal značaj tega ugibanja in sprevidel, da je take misli imel in razvijal v dnevih, ko je bil žrtev svojih strasti. In prestrašil se je tega, kajti zdelo se mu je, da se je v njem že začel tisti proces, ki ga končno zopet pahne v smrad in propadlost.

Iz teh trpkih misli ga je prebudilo rahlo šumenje, ki se je slišalo od vrat. Leno se je Jaklič obrnil na stran, da vidi kaj da je. Na mizi je pač brlela mala svetilka a razširjala je tako medlo luč po prostorni sobi, da se je komaj videlo do vrat. V prvem hipu je Jaklič menil, da se je zmotil, ko je mislil, da je nekdo vstopil v njegovo sobo, a zdelo se mu je, da vidi pri vratih nekaj temnega in zato je vprašal: „Kdo je?“

Zašumela je zopet ženska obleka, iz sence je stopila visoka oseba in Jaklič je spoznal Olgo, ki se je ihteč in dušeč svoje solze bližala njegovemu ležišču. V prvem hipu je bil Jaklič tako presenečen, da se še ganiti ni mogel; strmel je v Olgo, kakor da je čeznaravna prikazen, ali v naslednjem trenutku je bil že na nogah. Planil je s tako hitrostostjo pokonci, kakor bi se bil ustrašil, da se Olga nanj skloni in ga objame.

„Gospodična Olga . . .“

„Oprostite, gospod Jaklič,“ je začela Olga in se kakor premagana po svojih čutilih usedla na zofo, „oprostite mojo drznost.“

Jaklič je imel zopet sam sebe v oblasti in je povse mirno presojal situvacijo. Zavedal se je natančno, da igra Olga zdaj komedijo. Poznal je Olgo tako, kakor nihče drugi in vedel je, kako izraža resnična čuvstva, kaka je, kadar se vede naravno, in kaka je, kadar se pretvarja.

Mirno je pritegnil stol k zofi in se usedel, premišljuje, kaj je znalo pripeljati Olgo k njemu, kaj da hoče Olga doseči.

„Dovolite mi, gospodična Olga,“ da se vam pred vsem toplo in srčno zahvalim, ne le za sočutje, ki ste ga imeli z menoj ubogim jetnikom, nego tudi za izdatno pomoč v tisti težki uri.“

„Ah, pustite to, gospod Jaklič.“ Olga je odmaknila z roko, da so se zablesteli briljanti njenih prstanov. Jaklič je zapazil ta blesk briljantov in obšlo ga je neko usmiljenje z Olgo. Zdelo se mu je, da je morala izgubiti že čut za dostojnost, ker kaže dragocenosti, ki si jih je pridobila s svojo sramoto, ljudem, ki poznajo njih provenijenco in vedo, da so to trofeje propadlosti.

„Verjemite mi, gospodična Olga, da sem bil resnično ginjen, ko mi je policijski svetnik povedal, kako ste se zavzeli zame. In verjemite mi tudi, da vam bom vedno hvaležen. Odkrito vam povem, nisem mislil, da imate tako dobro srce.“

Olga je slonela na zofi in molče poslušala. Le zdaj in zdaj je od strani pogledala Jakliča, mehko in nežno in vablivo in potem zopet goreče in obe-

tajoče. Jaklič pa je videl na dno njene duše, videl tam same grdobije in zato ga ti zapeljivi pogledi niso premotili. „Kaj neki hoče,“ to je bilo vse, kar si je mislil Jaklič.

„Res ne vem, kako sem si zaslužil vašo dobrotnost. Ali časih je že tako, da se kaj zgodi, česar ni nihče pričakoval. Že enkrat sem dobil v največji stiski pomoč od neznane strani. Ko sem bil težko bolan in nezmožen za vsako delo, sem bil poklican na policijo in sem dobil tam 300 goldinarjev. Takrat mi policijski svetnik ni hotel povedati, kdo da mu je dal ta denar. No, danes sem tudi to izvedel.“

„Ali Vam je policijski svetnik vse povedal?“

„Vse? Kako to mislite? Povedal mi je le, da je prišel takrat knez Porcia k njemu in mu izročil tisti denar zame. Knez je rekel, da je dotični denar plačilo za pošteno delo — a jaz za kneza nisem nikdar ničesar delal. Stvar mi še vedno ni jasna.“

„Če hočete, Vam jo jaz pojasnim,“ je rekla zdaj Olga in se vzravnala na zofi.

„Vi, gospodična Olga? Vi kaj veste o tej stvari? Vam je znana?“ Jaklič je bil ves razburjen. „Prosim Vas, povejte kar veste.“

„Saj ni dosti pripovedovati. Ko ste bili Vi takrat težko bolni, ko ste bili brez sredstev, sem jaz prodala knezu tisto sliko, ki ste mi jo napravili. Saj veste, tisti portret, na katerem sem naslikana v beli svileni obleki s cigareto v ustih.“

Jaklič si je bil popolnoma svest, da Olga ni govorila resnice, da ni prodala portreta, da bi njemu pomagala, marveč ker je hotela takrat pretrgati zadnje vezi, ki so jo še vezale nanj, odstraniti vse, kar je imela od njega. Ko bi ravnala iz usmiljenja ali iz simpatije, bi pač ne rabila posredovanja policije.

„Gospodična Olga — jaz res ne vem, kako naj tolmačim to Vaše postopanje.“

Zdaj se je Olga nenadoma dvignila in se vrgla Jakliču na prsi, se oklenila njegovega vratu in mu ihteč šepetala:

„Ah, kaj ne vidiš, kaj ne pojmiš, da te ljubim? Blazno te ljubim, danes

kakor oni prvi dan, ko si me na stopnicah poljubil. Ljubila sem te od takrat, vedno, iz vse duše, tebe, samo tebe, ti moje vse.“

Ljubezensko koprnenje je Olgo popolnoma prevzelo. Njena, dolgo časa zatajevana in dostikrat le težko premagovana čuvstva so z neukrotljivo silo udarila na dan. Kakor blazna se je oklenila Jakliča in mu poljubovala usta in oči; stiskala se je k njemu, kakor da bi ga nikdar več ne hotela pustiti od sebe, se nikdar več ločiti od njega, in pri tem šepetala komaj umljive, večkrat brezsmiselne besede, ki pa so vendar razodevale plamen njene ljubezni in ogenj njene strasti.

Jakliča je ta elementarni izbruh tako presenetil, da se niti zavedal ni, kaj se ž njim godi. Kakor bi bil okamenel, tako je stal na svojem mestu in ni imel moči, braniti se Olginih vročih poljubov in skoro divjih objemov. Ogenj teh poljubov in objemov mu je začel razburjati kri, vonj, ki je izhajal iz Olginih las, ga je opijanjal, toplota tega svežega krasnega telesa, ki se je hrepeneče stiskalo k

njemu, ga je omamljal. Nehote je začel vračati te poljube, nevede kdaj je položil svojo roko Olgi okrog pasa in jo še bližje privil k sebi, da je trepetaje zaihtela, kakor bi umirala blaženstva. V tem hipu se je njegov pogled obrnil slučajno proti oknu in zagledal je pred oknom v svetli mesečini dvoje oči, ki so zbegane gledale ta prizor in spoznal blede lice svoje neveste.

Ni si bil svest, ali je to vizija ali resnica, toda ta pojav mu je povrnil zavest. Pahnil je Olgo skoro brutalno od sebe in jo potisnil na zofo. Skočil je k oknu ali tistih začudenih in prestrašenih oči ni več videl; pohitel je iz sobe, pregledal dvorišče in stopil na cesto, ali vse je bilo zaman.

Nejevoljen se je vrnil v hišo. Čedalje bolj se je utrjevalo v njem mnenje, da je bila pred oknom bivša njegova nevesta, a je zbežala, zbežala za vedno, ker ga je videla, kako je Olgo objemal in poljubljal. To je začelo v njegovi duši vzbujati jezo in sovraštvo proti Olgi, ki je ihte sloanela na zofi in si z rokama zakrivala obraz.

„Pojdite zdaj domov, gospodična Olga,“ je rekel Jaklič precej osorno in se pripravljaj, da spremlja Olgo, kajti bila je že pozna noč.

„Ostanem pri tebi; nobena moč na svetu me ne loči več od tebe.“ Olga je otrla solze in se vzravnala na zofi. Vedela je, da je prej Jakliča le oamila in da pride šele sedaj odločilni trenotek.

Tudi Jaklič je vedel, da se ne ogne končnemu pogovoru in da se Olga ne bo dala kar na kratko odpraviti. Odložil je zopet klobuk in površnik in se usedel na stol tik zofe. Hotel je Olgi odkrito vse povedati, kaj misli in čuti, ali Olga mu je prestregla besedo.

„Poslušaj me mirno nekaj trenotkov,“ je prosila Olga. „Povedati moram, kaj mislim in kaj čutim, ker mi to leži na srcu kakor težak kamen.“

„Poslušam.“

„Jaz te ljubim. Danes bolj in srčneje, kakor tisti dan, ko sem prvič pila slast tvojih poljubov. Mnogo mesecev se nisva videla; skušala sem zamoriti svojo ljubezen, ali nisem mogla; kadar sem mislila, da sem jo premagala,

vselej se je oglasila z novo močjo. Ti si edini mož na svetu, ki sem ga kdaj ljubila. Če so mi drugi govorili o svoji ljubezni, se mi je to zdelo vselej prazno in megleno; nikdar mi niso taka ljubavna razodetja segla do duše, nikdar niso v mojem srcu vzbudila toplejšega čuvstva, vedno sem ostala hladna. Samo enkrat sem bila res srečna, ko si me ti ljubil; toplo in milo mi je bilo pri srcu samo, če sem se nate zmislila.“

Olga je umolknila a samo za nekaj trenutkov in potem zopet nadaljevala:

„Vem, da me tudi ti še ljubiš —“

„Ne, Olga, jaz te ne ljubim,“ je odločno in s poudarkom opomnil Jaklič. „Moja ljubezen do tebe je že davno razpuhtela.“

„Ne, to ni resnično,“ je smehljaje rekla Olga. „Tvoji poljubi in tvoji objemi so mi ravnokar pokazali, da me še ljubiš. Ti si ne daš umetno razburiti živcev. Sicer pa vem, zakaj praviš zdaj, da me ne ljubiš. Moja preteklost ti je prišla na misel.“

Olga se je primaknila k Jakliču in ga prijela za roko.

„Sodi pravično! Pomisli, v kaki bedi sem živel, kako si ti sam netil v meni nezadovoljnost in utrjeval mnenje, da ima vsak človek pravico do uživanja. Ali se čudiš, da sem v svojem hrepenenju po uživanju zašla s prave poti, ali nisi bil ti prvi, ki me je speljal v greh?“

Jaklič je tiho prikimoval. Uvideval je, da so Olgina očitanja opravičena in to ga je peklo kakor živ ogenj.

„Lej, ti si zastrupil mojo dušo in moje telo. Ti sam si me učil, da nima človek nobene resne dolžnosti na svetu. Ti sam si me naučil zaničevati krepost — ali mi hočeš zdaj šteti v zlo, da sem šla dalje po tisti poti, ki si mi jo ti pokazal?“

„Krivico mi delaš, Olga, hudo krivico,“ je bolestno vzkliknil Jaklič. „Res, da sem ti vcepljal marsikake nazore, ki jih danes obsojam, ali jaz vendar nisem kriv, da si ti zašla na napačno pot. Kriv je tega tvoj temperament.“

„Čemu bi se o tem prepirala? Povej mi rajši, ali misliš, da mi moje preteklosti ne moreš odpustiti in da bi

midva vzlic moji preteklosti ne mogla še srečna postati, tako srečna, da bi naju lahko zavidal ves svet?“

Jaklič se je naslonil na svoj stol in prekrižal roke na prsih.

„Jaz te ne obsojam Olga. Nisem več tisti, ki sem bil še pred letom, ali v nekaterih stvareh se moji nazori niso premenili. Če se dva človeka resnično ljubita, postaneta lahko srečna, naj ima žena kakršnokoli preteklost. Krepost sama zase ni pogoj sreče. Koliko je krepostnih žena, ki so skrajno nesrečne in koliko je nekrepostnih žensk, katerim vse življenje samo solnce sije. Koliko je žensk, ki so krepostne in poštene samo pred ljudmi, dejanski pa popolnoma pokvarjene; in koliko je pokvarjenih žensk, ki so že resnično osrečile kakega moškega.“

Olga je poslušala z napeto pozornostjo in v njeni notranjosti se je porajalo upanje, da vendar le zmaga.

Jaklič je srepo zrl predse. Kadar je povzdignil pogled in zrl Olgi v oči, se mu je zdelo, da vidi na dnu teh tajinstvenih oči grde misli in da se zrcali v njih hudobna duša. In zato je

nadaljeval s trdim, nekako neusmiljenim glasom:

„Veruj mi Olga — jaz sem te ljubil, kakor ne bom ljubil nikdar več nobene ženske. Tudi ko si že imela nebroj ljubavnih razmer z drugimi moškimi, sem te še vedno ljubil. Kragulj filistrske morale je dostikrat trgal moje srce — ali vedno je moj razum premagal privzgojene predsodke in ko si bila ti ljubimka raznovrstnih lahkoživcev, sem jaz gineval ljubezni do tebe. Ali sčasoma je izkravela moja duša, odtekla so vsa nežna čuvstva, ki sem jih gojil do tebe. Srce se mi je umirilo. Zadobil sem nekako notranje ravnovesje in začel sem mirno in hladno študirati samega sebe, svojo nekdanjo ljubezen do tebe in pa tebe samo, Olga, in danes vem, da se nikdar več ne sestaneva, da je med nam vse pri kraju, da se ne razumeva in se ne bo-
deva nikdar več razumela.“

Plaho je poslušala Olga in smrtna bledota se je razlila po njenem obrazu. Vsaka Jakličeva beseda jo je zadela kakor sunek z bodalom. Res, da vsake besede ni razumela, niti vsega smisla,

ali to ji je bilo jasno, da jo peha Jaklič od sebe, da je ne ljubi, da neče ničesar vedeti o njej. Kakor je bila sicer viharnega temperamenta, strastna in divja, to spoznanje jo je vendar potrlo. Vse je prej pričakovala, kakor da ji poreče Jaklič, da je ne ljubi. Ko bi jej bil očital njeno preteklost, njeno nezvestobo ali karkoli, to bi je ne motilo, ali ker ji tega ni očital, nego ji le povedal, da je ne mara, ji je upadel ves pogum in jo je zapustila vsa smelost.

„Ali mi torej ne moreš odpustiti,“ je vprašala s tako žalostnim glasom, da se je Jaklič zganil. Čutil je, da je zazvenela v njeni duši struna, ki je do slej ni slišala in da je tuga legla Olgi na srce.

„Saj sem ti že rekel, Olga, da jaz nisem poklican niti te obsojati, niti ti odpuščati.“ In počasneje je dostavil: „A tudi ko bi te še vedno ljubil, bi ti tvoje preteklosti ne mogel odpustiti.“

„Zakaj ne?“

„Ker se ne kesaš. O, jaz te poznam, Olga, skoz in skoz te poznam. Kesati se kakega storjenega dejanja, je preklicano težko; ti Olga obžaluješ

samo posledice svojega početja in se kesaš svojih dejanj le zaradi teh posledic, ali o tem sem prepričan, da se ne kesaš svojih dejanj zaradi njih samih, zaradi tega, ker so bila slaba. In zato bi ti jaz ne mogel odpustiti tvoje preteklosti, tudi če bi te ljubil.“

„Ti me sploh nisi nikdar ljubil,“ je zakričala Olga, vsa prepadla in srdita, da ji je Jaklič videl tako prav na dno duše. Ostre besede Jakličeve so jo bile prebudile iz njene ljubezenske omamljenosti. „Ti si le izkoristil mojo nevednost in mojo nezaupnost, da si mi vcepil pogubnih nazorov, da si mi zastrupil dušo in me potem mogel zapeljati.“

„Ne, Olga, tako ne smeš govoriti, tega ne smeš trditi.“ Tudi Jaklič se je pričel razburjati ob spominih na vse, kar je pretrpel zaradi svoje ljubezni do Olge, in začela se mu je razvnamati kri. „Jaz sem te resnično ljubil, Olga, in moral sem prebiti gigantski boj, ki me je veljal skoro življenje, predno sem to ljubezen udušil in zamoril. Ali pa si ti mene kdaj res ljubila? Ali te ni pripe-ljalo na moje srce samo neutešeno

hrepenenje po sreči, katere tedaj nisi poznala, koprnenje po nepoznanem blaženstvu? Nikar ne misli, da sva bila kdaj enih misli. Jaz sem bil nezadovoljen in strupen, ker sem videl koliko zla in bede je na svetu, ti pa si bila nezadovoljna samo zaradi tega, ker ti sama nisi mogla tako uživati, kakor uživajo nekateri izvoljeni ljudje. Jaz ti nisem zastrupil duše — zapeljal te je tvoj temperament in v tem svojem hrepenenju si poteptala tudi mojo ljubezen.“

Molče ga je Olga poslušala. Priznavała je na tihem, da govori resnico, ali povedati tega ni hotela, in se ni mogla odreči nadi, da si Jakliča vendar še pridobi.

„Tudi zdaj, Olga, te ni pripeljala k meni prava ljubezen, nego le hipna želja.“

„Mnogo mesecev že mislim samo na to, kako si pridobim tvojo ljubezen,“ je tiho rekla Olga. „Noč in dan sem mislila samo na to. Tisočkrat sem si očitala, da sem te pustila od sebe in ko bi mi ti odpustil, bi bila najsrečnejša. Ti ne veš, kako te ljubim, ti si tega ne moreš predstavljati.“

„Ti samo sebe varaš, Olga ; čez nekaj tednov bi ti bilo žal in potem bi se zame zopet začel pekel.“

„Motiš se! Glej, če bi midva šla v drug kraj, kjer naju nihče ne pozna — jaz imam toliko denarja, da bi lahko začela novo življenje —“

„Kako moreš misliti, da bi se jaz kdaj dotaknil denarja, ki si ga pridobila s svojo sramoto.“ Jaklič je najprej vsplamtel ogorčenja, ali premagal se je, hoteč se v prijaznosti ločiti od Olge. „Tvoja ponudba kaže, kako različno je najino naziranje in kako prav te jaz sodim. Da, Olga, postala sva si popolnoma tuja. Danes sam ne umejem, kako sem te mogel toliko časa ljubiti.“

Počasi je vstala Olga s svojega sedeža in se približala Jakliču.

„In jaz te ne pustim in te ne pustim; jaz te ljubim in moj moraš biti — živ ali mrtev.“

Planila je iznova na Jakliča in ga hotela objeti. Mirno se je Jaklič branil. Prijel je Olgo za roke in jo hotel posaditi na zofo, a iztrgala se mu je in zopet planila k njemu.

„Olga, bodi pametna — saj vendar vidiš, da je med nama vse pri kraju.“

Težko sopeč je stala pred njim. Kite so se ji odpele in lasje so se usuli po vratu in obrazu. V njenih očeh je žarel demonski ogenj tisti plamen, ki se je pojavljal v njenih pogledih, kadar so bile vzbujene vse njene eneržije.

„Jaz te ljubim — jaz te ljubim — umori me, če hočeš — samo reci mi, da me ljubiš, da si moj.“

„Olga — bodi pametna; jaz te ne morem ljubiti —“

„Druge pa tudi ne boš,“ je kakor iz sebe zakričala Olga, vzela iz žepa tercerol in ustrelila, še predno jo je Jaklič mogel prijeti za roko. Jaklič je — zadet v ramo — bolešno zaječal — potem pa skočil k Olgi, jo podrl na tla in ji iztrgal tercerol iz rok. V prvem trenutku, v prvem srdu bi bil najraje obrnil samokres proti Olgi, a premagal se je še pravočasno. Vrgel je samokres v kot. Z rame mu je curljala kri po roki doli in ga spomnila, da treba poiskati pomoči. Odhajaje se je pa še enkrat ozrl na Olgo, ki je kakor brez

zavesti ležala na tleh in v tem trenutku mu je stopila pred oči vsa njena in njegova preteklost in spoznal je, da je bila njegova ljubezen blesteča zvezda, ki je zatonila v blatu življenja.

* * *

Minola so leta.

Na verandi v Lujizinih toplicah na Bledu sta sedela v prijateljskem pogovoru bolehen gospod s karakteristično patricijskim obrazom in tolst mož, kateremu se je videlo, da je vedno žejen in lačen.

„Veseli me, Jaklič, da se ti v tujini dobro godi; edina sva iz naše družbe, ki sva se rešila.“

„Kdo bi bil pa tudi kdaj mislil, da postane lirični pesnik Matevž Koza-mernik še gostilničar in posestnik.“

Tedaj je stopila na verando lepa elegantna dama v spremstvu starega sključenega možička. Jaklič je na prvi pogled spoznal, da sta to Olga in Kobe. Sedla sta k pripravljeni mizi in naenkrat je bilo okoli njiju vse polno oficirjev in drugih lahkoživcev.

„Kobe se mi kar smili“, je rekel bivši lirični pesnik. „Olga je kurtizana v velikem slogu. Kar je bilo letos že tu kalinov, vse je oskubila. Pravijo, da kupuje tu vilo. Kobe ve, kaj da počenja Olga, a še ziniti se ne upa. Napravila je iz njega sužnja, ki ga od dneva poroke neusmiljeno trpinči.“

Jaklič je sklonil glavo in bridka čuvstva so mu prevzela srce. Okrog njega je šumelo življenje, njegov duh pa je begal po pokopališču mladostnih idealov in iskal grob svoje prve in edine ljubezni.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIILNICA

00000476284

